ياش - ئۆسمۈرلەرنىڭ كىلاسسىك ئەسەرلەردىن بەھرىلىنىش مەجمۇئەسى - 3

1

دەللە ۋە مۇختار

نەشرگە تەييارلىغۇچى : جۈنەيد بەكرى

شىنجاڭ گۈزەل سەنئەت - فوتو سۈرەت نەشرىياتى
شىنجاڭ ئېلېكترون ئۈن - سىن نەشرىياتى

www.uyghurkitap.com

ياش - ئۆسمۈرلەرنىڭ كىلاسسىك ئەسەرلەردىن بەھرىلىنىش مەجمۇئەسى - 3

1

دەللە ۋە مۇختار

نەشرگە تەييارلىغۇچى : جۇنەيد بەكرى

شىنجاڭ گۈزەل سەنئەت - فوتو سۈرەت نەشرىياتى
شىنجاڭ ئېلېكتىرون ئۈن - سىن نەشرىياتى

مەجمۇئە نامى: ياش - ئۆسمۈرلەرنىڭ كىلاسسىك ئەسەرلەردىن بەھرىلىنىش مەجمۇئەسى - 3 (1)

كىتاب نامى: دەلىلە ۋە مۇختار

پىلانلىغۇچى: ئېزىز ئاتاۋۇللا سارتېكىن

نەشرگە تەييارلىغۇچى: جۇنەيد بەكرى

مەسئۇل مۇھەررىرى: مەرھابا تەۋەككۇل

مەسئۇل كوررېكتورى: گۈلباھار توختەم

تەكلىپلىك كوررېكتورى: ئابدۇرېھىم ئابلىمىت

مۇقاۋىنى لايىھەلىگۈچى: نۇرمۇھەممەد ئۆمەر ئۇچقۇن

نەشرىيات: شىنجاڭ گۈزەل سەنئەت - فوتو سۈرەت نەشرىياتى
شىنجاڭ ئېلېكترون ئۈن - سىن نەشرىياتى

ئادرېسى: ئۈرۈمچى شەھىرى شىخۇڭ غەربىي يولى 36 - نومۇر

پوچتا نومۇرى: 830000

تارقاتقۇچى: شىنجاڭ شىنخۇا كىتابخانىسى

زاۋۇت: شىنجاڭ شىنخۇا خۇالۇڭ مەتبەئەچىلىك چەكلىك مەسئۇلىيەت شىركىتى

فورماتى: 1230 × 880 مىللىمېتىر 1/32

باسما تاۋىقى: 3.75

نەشرى: 2011 - يىلى 3 - ئاي 1 - نەشرى

بېسىلىشى: 2011 - يىلى 3 - ئاي 1 - قېتىم بېسىلىشى

كىتاب نومۇرى: ISBN 978 - 7 - 5469 - 1444 - 2

ئومۇمىي باھاسى: 165.00 يۈەن (جەمئىي 10 كىتاب)

(باسما ۋە بەت تۈپلەشتە خاتالىق كۆرۈلسە زاۋۇت بىلەن ئالاقىلىشىڭ)

دەللە ۋە مۇختار

سۆز خامىنىنىڭ باشاق تەرگۈچىلىرى شۇنداق نەقىل كەلتۈرىدۇكى، قەدىمدە پادىشاھ ھارۇن رەشىد زامانىدا باغداد ۋىلايىتىدە ئەبۇ جەئپەر ئىسىملىك مەشھۇر ۋە مۆتىۋەر بىر سودىگەر بار ئىدى. كۈنلەرنىڭ بىرىدە ئۇنىڭ ئايالىنىڭ ھامىلدار بولغانلىقى بىلىندى. توققۇز ئاي، توققۇز كۈن ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىن تۇغۇت ئانىلىرى ھەرقانچە سايە - سەۋەبلەرنى قىلىپ باققان بولسىمۇ، لېكىن تۇغۇتتىن ھېچبىر ئەسەر كۆرۈنمىدى. شۇنداق قىلىپ ئون ئۈچ يىل ۋاقىت ئۆتۈپ ئون تۆتىنچى يىلىغا قەدەم قويدى. بۇ ئايالنىڭ قورسىقى كۈندىن - كۈنگە يوغىناشقا باشلىدى. ئەبۇ جەئپەر ئەھۋالدىن كۆپ غەم - ئەندىشىلەر قىلىپ، ئاخىر مۇنداق قارارغا كەلدى: باغداد ۋىلايىتىدىكى بارلىق مۇنەججىم - رەممباللارنى ۋە پالچى - دۇئاخانلارنى يىغىپ، ئۇلارغا نۇرغۇن خەير - ئېھسانلار بېرىپ، بۇ سىرنى ئۇلارغا بايان قىلدى.

ئۇلار بۇ ئىشقا ھەيران بولغان ھالدا تەپەككۇرغا چۈشتى. ئۇلار ھەربىرى ئۆز ئىلىملىرىنىڭ دەرياسىغا شۇڭغۇدى - دە، بىردەمدىن كېيىن ھەممىسى بۇ ئىش توغرىسىدا ئورتاق

خۇلاسىگە كېلىشتى. «ئەي ئەبۇ جەئپەر، — دېيىشتى ئۇلار، — ئون تۆت يىل توشقاندىن كېيىن ئائىلىڭ بىر قىز تۇغىدۇ، ئۇ قىز ھۆسن - جامالدا دۇنيادا يەككە - يېگانە بولۇپ، بىر كۆرگەن كىشى ئۇنىڭغا مەھلىيا بولىدۇ - دە، ئىككىنچى كۆرمەك ئارزۇسىدا كوچا - كويلاردا سەرگەردان بولىدۇ. ئۇ قىز بۇقەدەر گۇزەل ھۆسن - جامال بىلەنلا قالماي، يەنە ھىيلە - مىكىردىمۇ شەيتانغا دەرس ئۆتكۇدەك دەرىجىدە كامالەتكە يەتكەن بولىدۇ. ئۇ قىز باغداد ۋىلايىتىگە پىتنە - پاسات ئوتلىرىنى شۇنداق ياقىدۇكى، ئۇنىڭ مىكرى بىلەن خاراب بولمىغان بىرمۇ ئۆي ۋە زۇلمى بىلەن ياشقا تولمىغان بىرمۇ كۆز قالمايدۇ. ئۇنى ئىككىنچى دەججال دېيىشمۇ بولىدۇ. ئۇ قىز ئانىسىدىن تۇغۇلۇشىدىلا ھەممە چىشلىرى تولۇق بولىدۇ، ھەممە سۆزلەرنى سۆزلىيەلەيدۇ. ئورنىدىن تۇرۇپ، ھەر تەرەپكە مېڭىپ ئويناپ - كۇلىدۇ. تاماق تەلەپ قىلىپ ئۆز قولى بىلەن يەيدۇ. بۇنىڭ بۇ ئەپتى ۋە قىلىقىدىن شەيتانمۇ پاناھ تىلەيدۇ. ئۇنىڭ نەيرەڭلىرى بىلەن پۈتكۈل باغداد ۋىلايىتى ئاستىن - ئۈستۈن بولۇپ، باغدادلىقلارغا ھەر تۈرلۈك بالايىئاپەتلەر كېلىدۇ، ئۇلارنىڭ ئۆيلىرى تالان - تاراج قىلىنىپ، ھەرقايسىسى بىر پارچىدىن نانغا زار ۋە موھتاج بولىدۇ. قىسقىسى، ئۇ قىز ئالەمگە مۇشۇ تەرىقىدە پىتنە - پاساتلارنى سېلىپ، يېشى يەتمىشكە يەتكەندە، ئاخىر بىر مۆمىنىنىڭ قولىدا ھالاك بولىدۇ - دە، جېنى جەھەننەمگە تاپشۇرۇلىدۇ.»

مۇنەججىملەر ۋە قۇرئەندازلار بۇ سۆزلەرنى قىلىپ بولۇپ، ھەرقايسىسى ئۆز جايلىرىغا راۋان بولۇشتى. ئەبۇ جەئپەر بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ غەم ـ ئەندىشىلىك خىياللارغا چۆكۈپ كۆڭلىنى ھېچبىر يەرگە توختىتالمىدى. ئاخىر ئۇ: «ھەر نېمە بولسا، خۇدانىڭ ئىرادىسى بىلەن بولمامدۇ؟» دەپ ئۆز ـ ئۆزىگە تەسەللى بەردى.

ئون تۆت يىل توشقاندىن كېيىن ئۇنىڭ خوتۇنى بىر قىز تۇغدى. خۇددى مۇنەججىملەر كىتاب بىلەن ھۆكۈم قىلىپ ئېيتقىنىدەك، ئۇ بالا تۇغۇلغان ھامانلا ئوينايدىغان ـ كۈلۈپ، ھەر خىل سۆزلەرنى سۆزلەپ، ھەر تەرەپكە مېڭىشقا باشلىدى. تاماق تەلەپ قىلىپ، ئۆز قولى بىلەن يېدى. ئۇ قىزنىڭ ھۆسن ـ جامالىنى كۆرگەن كىشىنىڭ كۆڭلى ئۇنىڭ چېچىنىڭ سىرتمىقىغا باغلىنىپ قالاتتى. ئۇنىڭ ئەقىل ـ پاراسىتىگە ھەرقانداق ئادەم ھەيرانلىق بارماقلىرىنى تەئەججۇپ چىشلىرى بىلەن چىشلەيتتى. ئەبۇ جەئپەر بۇ بالىغا «دەللە» دەپ ئات قويدى. بىرنەچچە كۈن ئۆتكەندىن كېيىن ئۇنى مەكتەپكە بەردى.

ئۇ قىزنىڭ زېھنى ئۆتكۈر بولغانلىقتىن، ئاز ۋاقىت ئىچىدە ھەممە ئىلىمگە ماھىر ۋە ھەربىر پەنگە كامىل بولۇپ چىقتى. بولۇپمۇ مۇزىكا ئىلمىغا جان پىدا قىلىپ ماھارەت ئىگىلىدى. قولىغا ساز ئېلىپ چالىدىغان بولسا، ئاسماندا زۆھرە يۇلتۇزىنى خىجالەتتە قالدۇرۇپ، ئاڭلىغانلارنى ھوشىدىن كەتكۈزۈۋېتەتتى. ئۇ قىز شۇقەدەر خۇش ئاۋاز ئىدىكى، قۇرئان تىلاۋەت قىلسا

سەھرادىكى بوغا - مارالالار ۋە ھاۋادىكى ئۇچار قاناتلارمۇ ئۇنىڭ ئەتراپىغا ئولىشاتتى - دە، ئۆزلىرىنىڭ پايدا - زىيىنى ۋە خېيىم - خەتەرلىرىنىمۇ ئەسلا خىيالىغا كەلتۈرمەيتتى. ئۇ قىز ھەييارلىق پېنى بىلەن مەككارلىق ئىلمىغا شۇنداق ئالىم ئىدىكى، ئۇنىڭ بۇ ھەقتە باشقىلاردىن تەلىم ئېلىشقا قىلچىمۇ ھاجىتى يوق ئىدى. ئۇ نەچچە خىل پىرقە، نەچچە خىل قوۋملارنىڭ تىلىنى شۇقەدەر پىششىق بىلەتتىكى، ھەرقانداق قوۋم، ھەرقانداق پىرقە بىلەن سۆزلەشسە ئۇلارنى ساراسىمىگە سېلىپ قوياتتى. شۇنداقلا يەنە ئۇنىڭ تارىخ، ئالگېبرا، ھېساب قاتارلىق پەنلەردە تەڭدىشى يوق ئىدى.

بۇ قىز بالاغەتكە يەتكەندىن كېيىن ئۇنىڭ كامالەتكە يەتكەن ھۆسن - جامالىنىڭ داڭقى - تەرىپى ئەتراپلارغا تارقىلىپ شۆھرەت قازاندى. ھېسابسىز نەۋقىران يىگىتلەر ئۇنىڭ گۈزەل چاچلىرىنىڭ قىلتىقىغا تۇتقۇن بولۇپ، سانسىز شىرى مەردلەر مىڭ - مىڭلاپ ئەرز - ئىلتىماسلار بىلەن ئۇنىڭغا تەلەپ قويۇپ، جان پىدا قىلىسىمۇ، قىلچە نەزىرىگە ئالماستىن مۇنداق دەيتتى: «مەن ئادەتتىكى كىشىلەرنى جۇپلۇككە قوبۇل قىلمايمەن. ھەرقانداق كىشى ئىلىم - ھېكمەتتە، گۈزەللىك ۋە پەزىلەتتە، ئەقىل - پاراسەتتە ۋە ھىيلە - مىكىر قاباھەتتە ئۆزۈمدىن يۇقىرى تۇرالىسا، مەن شۇ كىشىنى ئۆزۈمگە جۇپ قىلىمەن.»

ئۇ لەنىتى مۇشۇ سۆز بىلەن يىگىرمە ياشقا كىردى. شام

شەھىرىدىن مۇختار ئىسىملىك بىر يىگىت ئۇنىڭ گۈزەللىك داڭقىنى ئىشىتىپ، ئۇنىڭغا ئاشىق بولدى. نەچچە كۈن ئازاب - مۇشەققەتلەر بىلەن باغداد شەھىرىگە يېتىپ كېلىپ، كارۋان سارىيىغا چۈشتى. سەپەر ھاردۇقلىرىنى چىقارغاندىن كېيىن بىر قارارغا كەلدى - دە، بىر تەدبىرلىك مەككار كەمپىرنى تېپىپ، ئۇنىڭغا ئۆز سىرىنى بىر - بىرلەپ بايان قىلدى، ئۇنىڭغا: «ئەگەر سەن مېنىڭ مەقسىتىمنى ھاسىل قىلىپ ئەبۇ جەئپەرنىڭ قىزى دەللەنىڭ ۋەسلىگە يەتكۈزسەڭ، ھەرقانداق مەقسىتىڭ بولسا، مەن ئۇنى ئورۇنلايمەن» دېدى. كەمپىر مۇختاردىن بۇ سۆزنى ئىشىتكەن ھامان ھىيلە - مىكىر لېچەكنى بېشىغا ئارتىپ، چارە - تەدبىر ھاسىسىنى قولىغا ئېلىپ، دەللاللارنىڭ رەسمىيىتى بىلەن دەللەنىڭ بارگاھىغا يېتىپ كەلدى. بۇ يەردىكى رەڭمۇرەڭ بوياقلار بىلەن بېزىلىپ نەقىشلەنگەن شاھانە ئىمارەتلەر ھەرقانداق غەمكىن دىللارنىمۇ شادلاندۇراتتى. مەككار كەمپىر بۇلارنى كۆرۈپ، ھەيرانلىق ئىچىدە قەيەرگە بېرىشىنى بىلمەي تۇرغىنىدا كاتتا بىر قەسىردە ئولتۇرغان پەرى سۈپەت بىر قىزغا كۆزى چۈشتى. بۇ قىزنىڭ نۇرلۇق چىرايى ئالدىدا ئايتاپمۇ خىرە ئىدى. كەمپىر بۇ قىزنىڭ دەللە ئىكەنلىكىنى بىلدى. شۇ ھامان دەللەنىڭ كۆزىمۇ كەمپىرگە چۈشتى. كەمپىر قول كۆتۈرۈپ دۇئا قىلدى. ئاندىن يۇقىرى ئاۋاز بىلەن بۇ بېيىتنى ئوقۇدى.

بېيىت:

نېسىۋە ئالمىغاندۇر ھوش، سائادەت، ئەقلۇ ـ ئىدراكتىن،
سېنى كۆرگەن ھامان كىمكى يۈزىنى سۈرمىسە يەرگە.
قويۇپ باش ئاستانەڭگە دىلۇ جانىن ئېلىپ قولغا.
مۇرادىنى بېرەر، مەقسەت ئېتەكىڭ تۇتقۇچى ئەرگە.

كەمپىر ئۇنىڭدىن كېيىن مۇختارنىڭ سۆزىنى دەلىلەگە يەتكۈزدى. دەلىلە بۇ سۆزنى ئاڭلىغان ھامان خۇددى چاچەتەك چېچىلىپ:

— ئەي كەمپىر، مەن ئادەتتىكى قىزلاردىن ئەمەس، ھەييارلىق ۋە مەككارلىقتا ماھىرمەن، ئەگەر ھەرقانداق كىشى ھەييارلىق پىندە ۋە مەككارلىق ئىلمىدە ئۆزۈم بىلەن باراۋەر، بەلكى مېنىڭدىن ئۈستۈن تۇرىدىكەن، ئاشۇنداق كىشىگە نىكاھلىنىمەن. ئەگەر ئۇنداق كىشى يوق بولسا، بۇ دۇنيادىن بويتاق ھالدا، يەككە ـ يېگانە كېتىشنى خالايمەن. سەن بېرىپ مۇشۇ سۆزۈمنى ئۇ يىگىتكە ئېيتقىن. مۇنداق پايدىسىز ساراڭلىقنى كۆڭلىدىن چىقىرىۋەتسۇن، — دېدى.

كەمپىر دەلىلەدىن بۇ نائۈمىد جاۋابنى ئاڭلىغاندىن كېيىن ئاڭلىغانلىرىنىڭ ھەممىسىنى مەيۈسلەنگەن ھالدا مۇختارغا يەتكۈزدى.

— ئەي موما، غەم يېمە، — دېدى مۇختار زور ئىشەنچ بىلەن، — دەللەنىڭ شەرتلىرى باشقىلارغا مۇشكۇل بىلىنسىمۇ، مەن ئۇچۇن ئاسان. ھەييارلىق ئىلمى ۋە مەككارلىق پېنىدە دەللەنىڭ ئۇستازى مېنىڭ شاگىرتىمغىمۇ تەڭلىشەلمەيدۇ. ئەمدى سەن ماڭا يول باشلاپ دەللەنىڭ بارگاھىغا ئېلىپ بارغىن، بۇنىڭ ئىلاجىنى ئۆزۈم قىلىمەن.

مۇختار بۇ سۆزلەرنى قىلىپ بولۇپ، نەپىس ماللار ۋە قىممەت باھالىق جاۋاھىرلارنى ئېلىپ، كەمپىر بىلەن بىللە دەللەنىڭ تۇرالغۇسىغا باردى. كەمپىر ئاۋۋال كىرىپ دەللەگە مۇختارنىڭ كەلگەنلىكىنى مەلۇم قىلدى. دەللە كىرىشكە رۇخسەت قىلدى. ئاندىن مۇختار كىرىپ، ئەكەلگەن سوۋغا - تۆھپىلىرىنى دەللەنىڭ ئالدىغا قويدى. دەللە مۇختارنى كۆرگەن ھامان ئىشق ئوقى ئۇنىڭ جىسمىنى تېشىپ ئۆتۈپ، يۈرىكىگە سانجىلدى - دە، مۇختارغا ئاشىق - شەيدا بولدى.

بېيىت:

ئاسمان ھەم يەردە بولسا ھەرنېمە،
كەھرىۋادەك ئۆز خىلىنى تارتار ھەمە.

دەللە مۇختارغا ئىشارەت قىلىپ زەر تۆشەكلەر ئۈستىگە ئولتۇرغۇزدى. زىياپەت تۈزۈلۈپ تائامدىن كېيىن دەللە مۇختارغا خىتاب قىلىپ:

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

— ئەي يىگىت، خوش كەپسىز، بۇ يەرگە كېلىشىڭىزنىڭ سەۋەبى نېمە؟ — دېدى.

مۇختار جاۋابىغا بۇ بېيىتنى ئوقۇدى.

بېيىت:

چاچلىرىڭ تارى ئىشقىم قوزغالماققا سەۋەبتۇر،
كۆڭلۈمنىڭ مەيلى ساڭا سەۋەبسىز ئەمەس جانان.

مۇختار شۇنداق قىلىپ ئۆز مۇددىئاسىنى ئىزھار قىلدى. دەللە بۇنىڭ جاۋابىغا مۇنداق دېدى.

بېيىت:

كەچ نېسىۋەڭدىن ئەگەر شىر بولمىساڭ، جاڭگالدا شىر،
نەچچە باتۇرلارنى قانغا بويىدىلەر بىرمۇبىر.

دەللە يەنە:

— مەن بۇ شەھەردە ھەييارلىق بىلەن مەشھۇرمەن، سەنمۇ مەككارلىق ئىلمىدە ماڭا ئوخشاش كامالەت ھاسىل قىلغان بولساڭ، ۋىسالىم مېۋىسىدىن روھىي ئوزۇق ئېلىپ مۇرادىڭغا يېتىسەن. ئەگەر ئۇنداق بولمىسا، ھىجرانىم تىغى بىلەن جاراھەتلىنىپ، ئەزىز ئۆمرۈڭنى بەرباد قىلىسەن، — دېدى.

موختار ئېيتتىكى:

— ئەي نازىنىن، ئەگەر مېنىڭ ھەييارلىقىمنى سىناپ كۆرمەكچى بولساڭ، ئەتىلىككە سەرراپلىق بازىرىغا بارغىن. مەن ھۈنەرلىرىمدىن مىڭدىن بىرىنى شۇ يەردە كۆرسىتىمەن.

دەللە موختارنىڭ بۇ سۆزىنى ئاڭلاپ، خۇشاللىق بىلەن قوبۇل قىلدى، ئاندىن موختار دەللەدىن رۇخسەت سوراپ، ئۆزى چۈشكەن سارايغا كەلدى ـ دە، نەپسىنىڭ قاينىمىدا سەرگەردان بولغان كەمپىر مەلئۇننى ئىنئام ـ ئېھسانلار بىلەن خۇشال قىلىپ يولغا سالدى.

ئەمدى ئاجايىپ ھېكايەت ۋە غارايىپ رىۋايەتنى بەتخولۇق موختارنىڭ نەيرەڭۋازلىقى، بەتقىلىق دەللەنىڭ نەزىرىدىن ئۆتۈپ، ئۇنىڭ جۈپلۈككە قوبۇل قىلىنغانلىقىدىن ئاڭلاڭ:

موختار چىقىپ كەتكەندىن كېيىن دەللە ئۇنىڭ ئىشقىدا بۇ كېچىنى قانداق ئۆتكۈزۈپ تاڭ ئاتقۇزۇشنى بىلەلمىدى. كۆزىگە زادىلا ئۇيقۇ كەلمەستىن، كېچىنى ئويغاق ھالدا ئۆتكۈزدى. تاڭ ئاتقاندىن كېيىن نەپىس كىيىملەر بىلەن جابدۇنۇپ، ئۆزىنى زىبۇ ـ زىننەتلەر بىلەن بېزىدى، بېشىغا زەر روملىنى ئارتىپ، يۈزىگە قارا چۈمبىلىنى تارتىپ، بارگاھىدىن چىقتى ـ دە، سەرراپلار رەستىسىگە كېلىپ، موختارنى ئىنتىزارلىق بىلەن كۈتۈپ ئولتۇردى.

بىردەمدىن كېيىن قىممەت باھا كىيىملەرنى كىيگەن، بېشىغا كەشمىرچە سەللە ئوراپ، سودىگەر يىگىتلەر سىياقىدا

ياسانغان مۇختار تەكەببۇرانە قەدەملەر بىلەن يېتىپ كەلدى ـ دە، بىر سەرراپنىڭ دۇكىنىغا كىردى. ئۇنىڭ قىياپىتىنى كۆرگەن سەرراپ تاماگەرلىك بىلەن تەزىم قىلىپ:

— ئەي ئەزىز مېھمان، مەن ئورۇنلاپ بېرىدىغان نېمە خىزمەت ۋە تاپشۇرۇقلىرى باركىن؟ — دېدى.

— مەندە مۇنچىلىك مىقداردا كۈمۈش بار ئىدى، — دېدى مۇختار سەرراپقا، — خالىغىنىڭىز بويىچە باھاسىنى ئېلىپ، شۇنى ماڭا تىللا① غا ئالماشتۇرۇپ بەرسىڭىز، سەپەردە ئېلىپ يۈرۈشۈمگە ئاسان بولاتتى.

ئۆزىنىڭ پالاكەت تۇزىقىغا چۈشۈپ قېلىشىنى بىلمىگەن بىچارە سەرراپ ئورنىدىن تۇردى ـ دە، بىر خالتا تىللا ئەكىلىپ، مۇختارنىڭ ئالدىغا تۆكتى ۋە ئۇنىڭغا:

— ئوغلۇم، بۇ تىللادىن ئۆزىڭىز ئالماشتۇرماقچى بولغان كۈمۈشىڭىزنىڭ باھاسىغا تەڭ كەلگۈدەك مىقداردا ئېلىڭ. ئالماشتۇرۇش ھەققى ئۈچۈن ئۆزىڭىزنىڭ ھىممىتىچە مۇۋاپىق كۆرگىنىڭىزنى بېرەرسىز، — دېدى ـ دە، ئۆز ئىشىغا مەشغۇل بولدى.

مۇختار بۇ تىللالاردىن ئۆزى خالىغىنىچە ساناپ ئېلىپ تارازىغا سالدى ـ دە، نەچچە مىسقال ئىكەنلىكىنى بىلىۋالغاندىن كېيىن يانچۇقىدىن بىر بوش ھەميانىنى چىقىرىپ، ئۇنىڭغا

① تىللا — ئالتۇندىن سوقۇپ ياسالغان پۇل (ئېغىرلىقى 3.5 گىرامدىن 4.5 گىرامغىچە كېلىدۇ).

تاللىغان تىللالارنى سېلىپ ئاغزىنى مەھكەم باغلىدى. ئاندىن كېيىن ئورنىدىن تۇرۇپ، ھېچنېمىنى كۆرمىگەن كىشىدەك بىپەرۋا ھالدا يۇرۇپ كەتتى. بۇ ئىشقا ساراسىمە بولغان سەرراپ:

— ئەي ئوغلۇم، قەيەرگە بارىسىز؟ — دەپ توۋلىدى.

مۇختار:

— ئىككىمىز سودىدا كېلىشەلمىگۇدەكمىز. باشقا كىشى بىلەن سۆزلىشىپ باقاي، — دېدى.

— ئۇنداق بولسا، — دېدى سەرراپ، — مېنىڭ تىللالىرىمنى نەگە ئاپىرىسىز؟ تاشلاپ كېتىڭ.

— نېمىشقا ماڭا بۇنداق بۆھتان چاپلايسەن؟! — دېدى مۇختار غەزەپ بىلەن، — تۆھمەت قىلىش ئۈچۈن ساڭا مەندىن بۆلەك ئادەم تېپىلمىدىمۇ؟ ياكى مېنى مازاق قىلىۋاتامسەن؟!

ئۇلارنىڭ شۇ يوسۇندا باشلىنىپ بارغانسېرى ئەۋج ئېلىۋاتقان جەڭگى - جېدەللىرىنى كۆرۈپ بازاردىكى كىشىلەر يىغىلىشتى. كىشىلەرنىڭ مۇتلەق كۆپ قىسمى سەرراپنىڭ سۆزىنى «يالغان» دېيىشەتتى.

بېيت:

ياش يىگىت بىلەن كىشى جەڭگى - جېدەل قىلسا ئەگەر،
سۆزى گەرچە بولسىمۇ راست، ئەلگە يالغان بىلىنەر.

ئەلقىسسە: مۇختار بىلەن سەرراپنىڭ جاڭجالللىرى ھەددىدىن ئېشىپ بىر ـ بىرىنىڭ ياقىسىدىن قامااللاشقان پېتى خەلىپە ھارۇن رەشىدنىڭ ئوردىسىغا ئەرزگە كېلىشتى. ھارۇن رەشىد بۇلاردىن ۋەقەنىڭ سەۋەبلىرىنى سورىدى.

مۇختار يىغلاپ تۇرۇپ:

— ئەي پادىشاھى ئالەم، پېقىر شام ۋىلايىتىدىن كەلگەن بىر مۇساپىرمەن. بۇ شەھىرىڭىزگە، ئەزبىرايى خۇدا، سودىگەرچىلىك ئۈچۈنلا كەلگەنىدىم. بىرمۇنچە تىلالىرىم بار ئىدى، ئۇنىڭغا كۈمۈش سېتىۋالماق بولۇپ، مۇشۇ نائىنساپ سەرراپنىڭ دۇكىنىغا كەلگەنىدىم. لېكىن، كۈمۈشلىرىنى كۆرۈپ ياقتۇرمىدىم. ئورنۇمدىن تۇرغان ھامان، بۇ مۇتتەھەم مېنىڭ ئېتىكىمگە ئېسىلدى ـ دە، «ئالتۇنلىرىمنى قەيەرگە ئاپىرىسەن؟» دەپ پېقىرغا تۆھمەت قىلدى. ئەمەلىيەتتە بۇ ئالتۇن ئۆزۈمنىڭكى ئىدى. مەن ئۇنى شام ۋىلايىتىدىن تارازىدا تارتىپ ھەم بىر ـ بىرلەپ ساناپ، ھەميانىمغا سېلىپ ئەكەلگەنىدىم. ئەگەر بۇ تىلالار بۇ قارا يۈز سەرراپنىڭ بولسا، قېنى، بۇ تىلالارنىڭ سانىنىڭ قانچە ئىكەنلىكىنى ۋە قانچە مىسقال ئىكەنلىكىنى ئېيتىپ باقسۇنچۇ؟ — دېدى.

ھارۇن رەشىد مۇختاردىن بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ سەرراپقا قارىدى.

— ئەي جاھان پاناھ، دۆلىتىڭىز زىيادە بولسۇن، — دېدى سەرراپ ئالاقزەدە بولغان ھالدا، — مەن بۇ ھارامزادە، تېگى پەس

بەدرەكنىڭ بۇنداق خىيانەتكار ئىكەنلىكىنى نەدىن بىلەي، ئۇنىڭ سۆزىگە ئىشىنىپ، كۆپ تىللالارنى ئۇنىڭ ئالدىغا ئەكىلىپ قويۇپ، ئۆزۈم باشقا ئىشقا مەشغۇل بولغانىدىم. تىللالارنىڭ ۋەزنى ھەم سانىنى ئۆزى ھېسابلاپ ئايرىۋالغان تۇرسا، ئۇ ئايرىۋالغان تىللالارنىڭ مىقدارىنى مەن قانداق بىلەلەيمەن؟!

مۇختار دەرھال سۆزگە لوقما سېلىپ:

— بۇ سەرراپىنىڭ يالغانچىلىقى ئۆزىنىڭ دەۋاتقان سۆزىدىن مەلۇم بولۇپ تۇرۇپتۇ. ئەجەبا، قولىدا ئالتۇن - كۈمۈشى بولسۇنۇ، ئۇنىڭ ھېسابىنى بىلمەيدىغان بۇ قانداق ئادەم؟ ھېلىمۇ خۇداغا شۈكۈر، ئۇنىڭ مۇشۇ سۆزى بوھتان قىلغانلىقىغا گۇۋاھتۇر، — دېدى.

— ئەي يىگىت، — دېدى ھارۇن رەشىد مۇختارغا سوئال قويۇپ، — تىللانىڭ ۋەزنى بىلەن سانىنى ئۆزۈڭ بىلەمسەن؟

— ئەلۋەتتە بىلىمەن. ۋەزنى ئىككى يۈز مىسقال، سانى ئۈچ يۈز قىرىق تىللا، — دېدى مۇختار.

ھارۇن رەشىد ياساۋۇلغا:

— تارازا بىلەن تارتىپ، ساناپ باقىن، — دېدى.

ياساۋۇل ساناپ ۋە تارتىۋىدى، مۇختارنىڭ دېگىنى راست بولۇپ چىقتى. ھارۇن رەشىد سەرراپقا قاتتىق دەككە بېرىپ، تىللانى مۇختارغا بۇيرۇپ بەردى.

بۇ ۋەقەنى باشتىن - ئاياغ كۆرگەن دەللە ئىنتايىن خۇشال بولۇپ، كۆڭلىدە: «ھەرقانداق ھەييارلىق ۋە مەككارلىقمۇ

بۇنىڭدىن زىيادە بولماس، بۇ يىگىت مېنىڭ ئېرىم بولۇشقا لايىقكەن» دەپ ئويلىدى. ئاندىن بۇ ئىككىسى بىر - بىرى بىلەن قول تۇتۇشۇپ، دەللەنىڭ قورۇسىغا كېلىپ، قازىنىڭ ئىجازىتى بىلەن نىكاھلاندى. بۇ ئىككى زىياندىش شۇ يوسۇندا ئەيش - ئىشرەتكە مەشغۇل بولدى.

ئەمدى ھېكايەتنى بۇ ئىككى بەتقىلىق مەخلۇقلاردىن تۆت يىل ئىچىدە يەتتە قىز پەرزەنت ۋۇجۇدقا كېلىپ، ئۇلارنى يەتتە ئوغرىغا بەرگەنلىكى ۋە بۇلارنىڭ ئون ئالتە نەپەر بولۇپ، پۈتكۈل باغداد ۋىلايىتىگە غەلۋە - غوۋغا ئوتلىرىنى تۇتاشتۇرغانلىقىدىن ئاڭلاڭ.

ئەلقىسسە، بۇ ئىككىسى بىر - بىرى بىلەن ئەر - خوتۇن بولۇشۇپ، ئۆمۈر ئۆتكۈزمەكتە ئىدى. شۇ يىلى دەللە ھامىلىدار بولۇپ بىر قىز تۇغدى. ئىككىنچى يىلى ئىككى قىز تۇغدى. ئۈچىنچى يىلى ئۈچ قىز تۇغدى. تۆتىنچى يىلى يەنە ھامىلىدار بولۇپ بىر قىز تۇغدى. شۇنىڭ بىلەن جەمئىي يەتتە قىز بولدى. ئىككىسى ئۇلارنى تەربىيەلەپ ئۆستۈردى. بۇ قىزلار بالاغەتكە يەتكەندىن كېيىن، ئۇلار ھۆسن - جامالدىمۇ كامالەتكە يېتىپ، شۇقەدەر داڭ چىقاردىكى، بۇنى ئاڭلىغان كىشىلەر بۇلارغا غايىبانە ئاشىق بولۇپ، ھەر تەرەپتىن ھەددى - ھېسابسىز تەلەپكارلار كېلىشكە باشلىدى. لېكىن ئىككىسى بۇ قىزلارنى ھەرقانداق ئابرۇيلۇق كىشىلەرنىڭ ئەخلاقلىق پەرزەنتلىرىگە بېرىشكە كۆڭۈلشىمەستىن، «ئېتىنىڭ چىشىغا ئېشەكنىڭ

گۆشى» دېگەندەك، يەتتە نەپەر بەتقىلىق ئوغرىنى تېپىپ، شۇلارغا ئىنكاھلاپ بەردى.

شۇنىڭدىن باشلاپ، ھەر كۈنى كەچ كىرگەندە، مۇختار بۇ يەتتە ئوغرىغا باش بولۇپ، باغداد خەلقىنىڭ ئۆيلىرىنى تالان - تاراج قىلىشقا باشلىدى. تاڭ ئاتقاندىن كېيىن دەللە يەتتە قىزنى باشلاپ، مەھەللىمۇمەھەللە يۈرۈپ، ھەممىگە پىتنە - غۇۋغالار سېلىپ، كۆيدۈرگىلىك قىلاتتى. لېكىن كىشىلەرنىڭ گۇمانلىرىدىن ساقلىنىش ئۈچۈن ھەر ئايدا ماكانلىرىنى يۆتكەپ تۇراتتى.

بىر كۈنى دەللە ھەييارلىق پىتنە - پاساتلىرىنى تېرىشقا قەدەم قويماق بولۇپ، ئالدامچىلىق كىيىملىرىنى كىيىپ، بېشىغا مەككارلىق رومىلىنى ئارتىپ، پۇتىغا ھىيلىگەرلىك كەشىنى كىيىپ، بىر قولىدا ياش نوتىدىن ياسالغان ھاسا، يەنە بىر قولىدا كەھرىۋا تەسۋىسىنى تۇتۇپ، سوپى خوتۇنلار سىياقىدا ياسىنىپ، كوچا ۋە بازارلارنى كېزىپ يۈرەتتى. ئۇ كېتىۋاتقىنىدا توساتتىن پەلەككە باش سوزغان بىر ئالىي ئىمارەت كۆرۈندى. بۇ غوجا سېلىم باغدادى دېگەن سودىگەرنىڭ قورۇسى ئىدى. بۇ كىشى ئۆز ۋاقتىدا باغدادنىڭ ئابرۇيلۇق زاتلىرىدىن ئىدى. بۇ كىشى ۋاپات بولۇپ، بىر قىزى قالغان. بۇ قىزنىڭ ئىسمى سىتتى بولۇپ، ساھىبجاماللىقتا تەڭدىشى يوق ئىدى. ئۇنىڭ ئېرى سودا - تىجارەت ئۈچۈن سەپەرگە چىقىپ كەتكەنىدى. سىتتى پاك - ديانەتلىك، ئىپپەتلىك ئايال ئىدى. دائىم ناماز

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئوقۇپ، روزا تۇتاتتى. تەگرىنى بىردەممۇ يادىدىن چىقارمايتتى.
بەتخۇي دەللە سىتتىنىڭ قورۇسىغا كىرىش مەقسىتىدە، ئۇنىڭ ئىشىكى ئالدىغا كەلدى. بىرىنچى دەرۋازىدىن كىرىپ، ئىككىنچى دەرۋازىغا قەدەم باسقاندا، خىزمەتكارلار كىرىشكە رۇخسەت قىلمىدى. دەللە ئىلاجسىز شۇ يەردە ئولتۇرۇپلا قۇرئان تىلاۋەت قىلىشقا باشلىدى.
ئۇنىڭ ئاۋازىنىڭ چىرايلىقلىقىدىن سىتتىنىڭ خىزمەتكارلىرى يىغا ـ زار قىلىشقا باشلىدى. ئاخىر دەللەنىڭ پالاكەت كەلتۈرگۈچى ئاۋازى سىتتىنىڭ قۇلىقىغا يەتتى ـ دە، كېنىزەكلىرىگە:
— قۇرئان تىلاۋەت قىلىۋاتقان قانداق ئادەمكەن؟ ئاۋازى جانغا ھالاۋەت ئىكەنغۇ. ئۇنى چاقىرىڭلار، ئىچكىرىگە كىرسۇن، — دەپ بۇيرۇدى.
كېنىزەكلەر دەللەنى تەكلىپ قىلىپ، سىتتىنىڭ ھۇزۇرىغا ئېلىپ كىردى. دەللە سىتتىنى كۆرگەن ھامان ئۇنىڭ ھۆسن ـ جامالىغا ھەيران بولۇپ، كۆڭلىدە: «بۇ بېھىشتى رىزۋاندىن كېلىپ قالغان ھۆرمۇ ـ نېمە؟ نېمە بولسا بولسۇن، ئەمدى مۇرادىمغا يەتتىم» دەپ ئويلىدى ـ دە، ئۇنىڭ يېنىغا بېرىپ سالام قىلدى. سىتتى قارىغۇدەك بولسا، بىر قولىدا ھاسا، بىر قولىدا تەسۋى تۇتقان بىر نۇرانە ئايال، بۇنى كۆرگەن سىتتى دەرھال ئورنىدىن تۇرۇپ ئىخلاس بىلەن تەزىم قىلدى ـ دە، ياخشى جايدىن ئورۇن كۆرسەتتى.

— ئەي ئانا، — دېدى سىتتى ئۇنىڭغا، — نەدىن بولىسىز، نېمە ئىش قىلىسىز؟

بۇ بىكار تەلەپ دەللە شۇ ھامان ئالدامچىلىق يىغىسىنى باشلاپ:

— ئەي جانجىگەر پەرزەنتىم، مەن مۇشۇ شەھەردىن بولىمەن. ھەج قىلىش ئۈچۈن ھەرەمگە بارغانىدىم، مۇشۇ ھەپتە ئىچىدە قايتىپ كەلدىم. كاشكى، يولدا ئۆلگەن بولسام بۇ يەرگە كېلىپ، مۇنداق غەم ـ ئەلەملەرگە دۇچار بولماستىم، — دېدى ـ دە، ياش تۆككەن پېتى قۇرئان ئوقۇشقا باشلىدى. شۇنداق قىلىپ قۇرئاندىن بىر ـ ئىككى پارە ئوقۇغاندىن كېيىن سىتتى بۇ بەتبەختنىڭ يىغىسىغا تاقەت قىلالمىدى.

— ئەي ھاجى ئانا، — دېدى ئۇ، — بۇنداق يىغلىشىڭىزنىڭ سەۋەبى نېمە؟ ئېيتقىن، قولۇمدىن كېلىشىچە ياردەم قىلاي. ئەگەر غەم ـ ئەندىشەڭ پۇل ـ دۇنيادا بولسا، خالىغىنىڭچە ئىنئام قىلاي. باشقا جەھەتتە ھاجىتىڭ بولسىمۇ، ماڭا ئېيتقىن، بىر ئىلاج قىلاي، — دېدى.

دەللە يىغلاپ تۇرۇپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى.

بېيىت:

چۈشتى جىسمىم ئىچرە ئوت، ئېيتاي دېسەم كۆيگەي تىلىم،

گەر قىلاي پىنھان دېسەم، قانداق قىلاي، كۆيگەي دىلىم.

سىتتى ئۇنىڭ بىر مەخپىي سىرى بارلىقىنى سېزىپ، ھەممە كېنىزەكلىرىنى ئۆزىگە يارىشا بىر ئىشلارغا بۇيرۇۋېتىپ، ئۆينى خالىي قىلدى. ئاندىن:

— ئەي ئانا، ئەمدى سىرىڭنى ماڭا ئېيتقىن، قولۇمدىن كېلىشىچە ھاجىتىڭدىن چىقىمەن، — دېدى.

دەللە يىغلاپ تۇرۇپ ئېيتتىكى:

— ئەي جېنىم قىزىم، سىرىمنى سىزگە ئاشكارىلاشقا ئۇيىلىمەن. لېكىن، بايان قىلماسلىققا ئىلاجىممۇ يوق.

— ئەي ئانا، تېزراق ئېيتساڭچۇ، مېنى ئوتلۇق ئاھلىرىڭ بىلەن كۆيدۈرۈۋەتتىڭغۇ؟! — دېدى سىتتى تەقەززا بولۇپ.

— جېنىم قىزىم، — دېدى دەللە نەيرەڭۋازلىقىنى باشلاپ، — مېنىڭ بىر ئوغلۇم بار. جاۋاھىرپۇرۇشلۇق بىلەن شۇغۇللىنىدۇ. جاۋاھىر بازىرىدا دۇكىنى بار. ھۆسن ـ جامال، قەددى ـ قامەت جەھەتتە بۇ شەھەردە ئۇنىڭغا تەڭ كېلىدىغان يىگىت يوق. بەش ـ ئون كۈن بولدى، ئوغلۇمنىڭ كېچىلىرى ئۇخلىماققا تاقىتى يوق، كۈندۈزلىرى ئولتۇرماققا چىدامى يوق بولۇپ قالدى. دائىم ئاھ ئۇرۇپ، كۈندىن ـ كۈنگە زەپىرانىدەك سارغىيىپ كېتىپ بارىدۇ. تېۋىپ ـ ھېكىملارنىڭ قېشىغا ئاپىرىپ كۆرسەتسەم، تومۇرنى تۇتۇپ، ئويلىنىپ، دېدىكى: «ئوغلۇڭدا ئىشق دەردىدىن ئۆزگە كېسەل يوق». ئۇلاردىن بۇنىڭ ئامالىنى سورىسام، ئۇلار: «بۇنداق كېسەلگە مەشۇقىنىڭ يۈزىنى كۆرسەتمەكتىن باشقا ئىلاج يوق» دېيىشتى. ئوغلۇمدىن بۇ ئىشنىڭ سەۋەبىنى ۋە

كىمگە كۆيۈپ ئاشىق بولۇپ قالغانلىقىنى سورىدىم. ئوغلۇم يىغلاپ تۇرۇپ: «ھەي ئانا، مېنى نېمىشقىمۇ تۇغقان بولغىيتتىڭ؟ بۇ كۆلپەتلىك جاھانغا كەلمىگەن بولسام، بۇ بالا - قازالار بېشىمغا كەلمىگەن بولاتتى» دېدى. ئاندىن شۇنداق ئېچىنىشلىق ئاھ ئۇردىكى، بۇنىڭغا چىدىماستىن پۈتۈن ۋۇجۇدۇم لەرزىگە كەلدى. «بىر كۈنى، — دېدى ئوغلۇم يىغا ئارىلاش سۆزىنى داۋام قىلىپ، — تىجارەت ھەلەكچىلىكى بىلەن پالانى جايدىكى ھامماملىڭ ئالدىدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتسام، توساتتىن ھاممام ئىشىكىدىن زىلۋا بىر قىز چىقتى - دە، كەلكىلىكتەك سىلىق چامداپ مەن تەرەپكە يۈزلەندى. مەن ئۇنىڭ تۇبى [1] دەرىخىدەك كېلىشكەن بوي - تۇرقىغا، تولدەك چىرايلىق يۇرۇشلىرىگە مەھلىيا بولۇپ، ئەس - ھوشۇمنى يوقاتتىم. بۇ تەرەپكە نېمىشقا كەلگەنلىكىم ۋە قەيەرگە بارىدىغانلىقىمنىمۇ ئۇنتۇغان ھالدا ھاڭۋېقىپ تۇرۇپ قالدىم. ئۇ ئاي يۈزلۈك ماڭا بارغانسېرى يېقىنلاپ كەلدى. شۇ ئەسنادا شامال تۇيۇقسىزلا كۆچىيىپ، ئۇ قىزنىڭ يۈزىدىن چۈمبەلنى سەللا كۆتۈرۈۋىدى، كۆزۈم ئۇنىڭ بەرق ئۇرۇپ ئېچىلغان گۈلدەك چىرايىغا چۈشۈپ قالدى. شۇ ھامان ئۇنىڭ يادەك ئەگىم قاشلىرىدىن ئىشق ئوقى كېلىپ كۆكسۈمدە ئورۇنلاشتى. شۇنىڭ بىلەن مەن ئۆز خاھىشىمنىڭ تىزگىنىنى قولدىن بېرىپ قويدۇم - دە، ئىختىيارسىز ھالدا ئۇ قىزنىڭ ئىزىغا چۈشتۈم. ئۇنىڭ قايسى

[1] تۇبى — جەننەتتىكى بىر گۈزەل دەرەخ.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

چىمەنىنىڭ گۈلى ۋە قايسى بوستانىنىڭ كۆچىتى ئىكەنلىكىنى بىلىش ئۈچۈن، خۇددى ئۇنىڭ سايىسىگە ئوخشاش كەينىدىن قالماي ئەگىشىپ ماڭدىم. بىر پەستىن كېيىن ئۇ غوجا سېلىم باغدادنىڭ قورۇسىغا كىرىپ كەتتى ـ دە، گويا بولۇت ئارىسىغا مۆكۈنگەن قۇياشتەك كۆزۈمدىن غايىب بولدى» دېدى. «ئوغلۇم، ئۇنداق بولسا، ئۇ غوجا سېلىم باغدادنىڭ قىزى بولسا كېرەك. سەن سەۋر قىلىپ تۇرغىن. مەن سېنى ئۇ قىزنىڭ ۋىسالىغا چوقۇم يەتكۈزىمەن» دەپ، بىر ـ ئىككى ھەپتىگىچە ئۇنىڭ كۆڭلىنى سۆيۈندۈرۈپ تۇرغاندىم. بىراق، بۈگۈن ئۈچ كۈن بولدى، ئۇنىڭ ئىشتىياقتىن تاقىتى تاق بولۇپ، ئۆزىنى ھالاكەت گىردابىغا تاشلاشقا ئاز قالدى. قىزىم، سەن بېرىپ بىر نەپەسلىك دىدارىڭنى ئايىماي، ئوغلۇمنى شاد ـ خۇرام قىلىپ، پېقىرنىڭ دۇئاسىنى ئالساڭ، چۈنكى ئۇ ناتىۋاننىڭ دەردىگە سېنىڭ دىدارىڭدىن باشقا داۋا يوق، — دېدى.

غۇنچە بوي سىتتى قىلىقسىز دەللەدىن بۇنداق نومۇسسىز گەپلەرنى ئاڭلىغان ھامان ئىپپەت يۈزىسىدىن تاقەت قىلالمىدى.

— ئەي ئۇياتسىز، — دېدى ئۇ غەزەپ بىلەن، — مۇشۇنداق ناشايان ئىشنى مېنىڭدەك ئاجىزەگە راۋا كۆرۈپ، پاك ئېتىكىمنى گۇناھكارلىق پاتقاقلىرى بىلەن بۇلغىماقچى بولۇپسەن، بۇنداق قىلىشقا خۇدادىن قورقماسەن؟! مەن سېنى تېخى پاك، خۇداگۇي ئاياللاردىن ئىكەن، دەپ، سارىيىمغا كىرىشكە رۇخسەت قىپتىمەن. بۇنداق پاسىقلاردىن ئىكەنلىكىڭنى بىلگەن بولسام،

بۇياقتا يول بېرىش ئۇياقتا تۇرسۇن، ئۇنۇڭنى ئاڭلاشنىمۇ خالىمىغان بولاتتىم.

ــ ئەي پاك ئىنسان، ــ دېدى دەللە يىغلاپ تۇرۇپ، ــ بىردەملىك دىدارىڭنىمۇ ئاشۇ ناتىۋاندىن يىراق تۇتۇۋاتسەن، رەھىم ـ شەپقەتلىك تەڭرىنىڭ كەچۈرۈم قىلىشىدىن زادى ئۈمىدىڭ يوقمۇ؟ گەرچە ئوغلۇم ساڭا نامەھرەم بولسىمۇ، لېكىن ئۇ ساڭا ھاجەتمەندۇر. بىر پەسلىك چىرايىڭنى كۆرسىتىپ قويۇش بىلەنلا ئوغلۇم بىلەن ئىككىمىزنىڭ ھاجىتى راۋا بولىدۇ. باشقىلارنىڭ ھاجىتىنى راۋا قىلىش ئۈچۈن ئۆتكۈزگەن گۇناھنىڭ ئورنىغا ئۇنىڭدىن زىيادە ساۋابى بولسا ئەجەب ئەمەس؛ ئەگەر ساۋابى بولمىغان تەقدىردىمۇ، شۇ سەۋەب بىلەن ئۆتكۈزگەن گۇناھنى تەڭرى كەچۈرۈم قىلسىمۇ ئەجەب ئەمەس.

شۇنداق قىلىپ، بۇ شۇم دەللە ھىيلە ـ نەيرەڭلىرى بىلەن ئېزىقتۇرغۇچى سۆزلىرى ئارقىلىق سىتتىنىڭ كۆڭلىنى ئازراق مايىل قىلدى.

بېيىت:

بىر نەپەستە گۇناھكار قىلۇر شەيتان مىڭ ئەرنى،
لېكىن ھىيلە ـ مىكرىدە خوتۇنلار ئاڭا ئۇستاز.

دەللەنىڭ ئوقۇغان ئەپسۇنلىرى سىتتىغا تەسىر قىلىپ:

ئۇيغۇر كىتاب تورى بېكىتى
www.uyghurkitap.com

— ئەي ئانا، ئوغلۇڭ بىچارە ھەقىقەتەن دىدارىڭغا مۇيەسسەر بولۇشنىلا ئىستىسە، سېنىڭ دۇئايىڭ ئۈچۈن بۇ گۇناھنى قىلىشقا رازىمەن، — دېدى.

— ئەي نازىنىن، ئوغلۇم بىچارە پەقەت سېنى كۆرۈش بىلەنلا قانائەت قىلىدۇ. ئۇنىڭدىن ئارتۇقى ئۆزۈڭنىڭ ئىختىيارى، — دېدى دەللە.

ستتى:

— ئۇنداق بولسا، سەن مۇشۇ دەرۋازىدىن چىقىپ پالىنى دوقمۇشتا مېنى كۈتۈپ تۇرغىن، مەن باشقا ئىشىكتىن چىقىپ بارىمەن، — دەپ دەللەنى يولغا سالدى. ئاندىن ئۆزى قىممەت باھا كىيىملەرنى كىيىپ ياسىنىپ، بېشىغا زەر روماللىنى ئارتىپ، گويا ئارچا دەرىخىگە جان كىرىپ ماڭغاندەك، بىر بېسىپ، ئىككى بېسىپ يولغا چىققانىدى، ئۇنى كۆرگەن كىشىلەر ئەقىل - ھوشىنى يوقىتىپ قويۇشتى.

ئەلقىسسە: ستتى ۋەدىلەشكەن ئورۇنغا يېقىنلاپ بارغان ھامان، لەنەتگەردى دەللە ئورنىدىن تۇرۇپ، جاۋاھىر بازىرى تەرەپكە يول باشلاپ ماڭدى. جاۋاھىرپۇرۇشلار كوچىسىغا يېتىپ كەلگەندە، دەللە ستتىغا:

— ئەي گۈزىلىم، سەن مۇشۇ يەردە ئازراق دەم ئېلىپ تۇرغىن، — دېدى. ئاندىن يىراقتىكى بىر دۇكاندا تىجارەت ئىشى بىلەن مەشغۇل بولۇۋاتقان چىرايلىق بىر يىگىتنى كۆرسىتىپ تۇرۇپ سۆزىنى داۋام قىلدى، — ئاشۇ جاۋاھىرپۇرۇش مېنىڭ

ئوغلۇم بولىدۇ، مەن بېرىپ ئۇنىڭغا خەۋەر قىلاي.

سىتتى ئۇ يىگىتنى كۆرۈش بىلەنلا ياقتۇرۇپ قالدى ـ دە، كۆڭلىدە ھازىرلا بېرىپ يۈرەك ئارزۇلىرىنى قاندۇرغۇسى كەلدى.

ئەلقىسسە: دەللە ھېلىقى جاۋاھىرپۇرۇش يىگىتنىڭ ئالدىغا كېلىپ سالام قىلدى. جاۋاھىرپۇرۇش بۇ ئاجىز ۋە نۇرانە ئايالنى كۆرۈپ:

ــ ئەي ئانا، ماڭا بۇيرۇيدىغان نېمە خىزمىتىڭىز بولسا ئېيتىڭ، ــ دېدى.

ــ ئەي ئوغلۇم، مەن بىچارە ئايالنىڭ كۆز قارىچۇقى بولغان ئاشۇ بىرلا يالغۇز قىزىمدىن باشقا، بۇ دۇنيادا ھېچكىمىم يوق. ئۇنىڭ بىر چاغلاردا سېنىڭ چىرايىڭغا كۆزى چۈشۈپ قالغانىكەن. ساڭا ئاشىق بولۇپ قاپتۇ. شۇنىڭدىن بۇيان كېچىلىرى ئارامى يوق، كۈندۈزلىرى چىدامى يوق، دائىم يىغلىماقتىن باشقىنى بىلمەيدۇ. ئاخىر ئىلاجسىز ئۇنى بۇ يەرگە كەلتۈردۇم. لېكىن، دۇكىنىڭغا كىرىشكە ئىزا تارتىپ چىرايىڭغا يىراقتىن تەلمۈرۈپ تۇرۇۋاتىدۇ، ــ دېدى دەللە سىتتىنى كۆرسىتىپ، ئاندىن يەنە سۆزىنى داۋام قىلدى، ــ بىرەر خالىي ئورۇننى تېپىپ، ئۇنىڭ بىلەن بىرەر سائەت سۆھبەتلىشىپ قويساڭ قانداق؟ ئەگەر شۇنداق قىلغان بولساڭ ئۇنى بەكمۇ خۇشال قىلاتتىڭ.

جاۋاھىرپۇرۇش زەر روماللىق قىزنىڭ ئولتۇرغانلىقىنى كۆرۈپ، كۆڭلىدە: «خوتۇن كىشىلەر قوپۇپ ئەرلەرگە تەلەپ

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

قويۇۋاتسا ئىتىراز بىلدۈرۈش ئوغۇل بالىلىقىنىڭ بېشارىتى ئەمەس» دەپ ئويلىدى. شۇنىڭ بىلەن جاۋاھىرلىرىدىن ھەميانغا بىرئاز قاچىلاپ، قىز ۋە دەللە بىلەن ماڭدى. جاۋاھىر بازىرىدىن چىقىپ بىرئاز ماڭغاندىن كېيىن دەللە بىر ساددا چىراي ئۈستىگەرنىڭ بىر ئازادە دۇكاندا ئولتۇرغانلىقىنى، بۇ دۇكاننىڭ ئۈستىدە بالىخانىسى بارلىقىنى كۆردى ــ دە، جاۋاھىرپۇرۇش بىلەن سىتتىنى مۇشۇ ئورۇندا قالدۇرۇپ، ئۆزى ئۈستىگەرنىڭ يېنىغا بېرىپ يېلىنىشقا باشلىدى:

ــ ھەي يىگىت، بىر ھاجىتىم بار ئىدى، ياردەم قىلارسەنمۇ؟ ــ دېدى دەللە ئۇنىڭغا.

ئۈستىگەر قارىسا پاك، دىيانەتلىك، تەقۋادار سوپى قىياپىتىدىكى بىر ئايال تۇرغان، شۇ ھامان ئۇ دەللەگە سالام قىلىپ:

ــ ئەي ئانا، قانداق ھاجىتىڭىز بولسا ئېيتىڭ، قولۇمدىن كېلىشىچە ياردەم قىلىمەن، ــ دېدى.

ــ ئاشۇ ئۇدۇلدا تۇرغان ئاجىز قىز مېنىڭ قىزىم، ئۇنىڭ يېنىدا تۇرغان ياش يىگىت مېنىڭ كۈيۈئوغلۇم، ــ دېدى دەللە سىتتى بىلەن جاۋاھىرپۇرۇشنى كۆرسىتىپ تۇرۇپ، ــ ئۇ ئىككىسىنىڭ ئارىسىدا كىچىككىنە بىر گەپلەر بىلەن كۆڭۈلسىزلىك يۈز بەرگەنىدى. بۇگۈن قازىنىڭ ئالدىغا بېرىپ يەنە ياراشتى. ئۆيىمىز شەھەرنىڭ سىرتىدا ئىدى، يېتىپ بېرىپ بولغۇچە ھاۋانىڭ ئىسسىقىغا بەرداشلىق بېرەلمەيدىغان

ئوخشايمىز. بىردەم ھاردۇقىمىزنى ئېلىۋېلىشىمىز ئۈچۈن دۈكىنىڭدىن ئورۇن بەرسەڭ، ئۇلارمۇ بىردەم ئارام ئېلىۋالسا.

— باش ئۈستىگە، — دېدى ئۇستىگەر دەللەنىڭ تەلىپىنى جان - دىل بىلەن قوبۇل قىلىپ، ئاندىن يەنە بۇ بېيىتنى ئوقۇدى.

بېيىت:

نەزەرگاھىڭ ئۈچۈن مەنزىل قىلىپ كۆزۈم راۋاقىنى،
كېلىپ ئولتۇر كەرەم ئەيلەپ، ئۆزۈڭنىڭ ئۆيىدۇر بۇ جاي.

ئۇستىگە بالىخانىسىنىڭ ئىشىكىنى ئېچىپ، رەڭمۇرەڭ قىممەت باھا تۆشەكلەرنى سېلىپ، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۇلارنى باشلاپ قويۇپ، ئۆز ئىشىغا مەشغۇل بولدى.

دەللە قىز بىلەن يىگىتكە:

— ئەي گۈزەل بىر جۈپلەر، ھاۋا بەك ئىسسىپ كېتىۋاتىدۇ، كىيىملىرىڭلارنى يېشىۋېتىپ بەھۇزۇر ئولتۇرۇڭلار، بەدەنلىرىڭلار شامالدىن راھەتلەنسۇن، — دېدى.

جاۋاھىرپۇرۇش بىلەن سىتتى تاشقى كىيىملىرىنىڭ ھەممىسىنى سېلىپ ئىشىك يېنىدا قويۇپ قويۇشتى. جاۋاھىرپۇرۇشنىڭ كىيىمى بىلەن بىللە قويغان ھەميانىدا قىممەت باھالىق جاۋاھىرلار بار ئىدى. سىتتىنىڭ كىيىم - كېچىكى ۋە

ئۇنىڭدىكى ئالتۇن - كۈمۈشتىن ياسالغان زىبۇ - زىننەت بۇيۇملىرىنىڭ قىممىتىمۇ جاۋاھىرپۇرۇشنىڭكىدىن قېلىشمايتتى. بۇ ئىككىسى كىيىملىرىنى سېلىۋېتىپ، يېنىكلىگەندىن كېيىن ھېچنېمىدىن خەۋەرسىز ھالدا، بىر - بىرىنىڭ چىرايىغا ھەۋەس بىلەن قاراپ ئولتۇرۇشاتتى. پۇرسەتنى غەنىيمەت بىلگەن قاراقچى دەللە ھەر ئىككىسىنىڭ كىيىملىرىنى يىغىشتۇرۇپ ئالدى. ئاندىن تۇيدۇرماستىن ئاستا ئورنىدىن تۇرۇپ، تاشقىرىغا چىقتى - دە، بالىخانا ئىشىكىنى مەھكەم تاقاپ، ئۇشتىگەرنىڭ قېشىغا چۈشتى.

— ئەي ئۇستام، — دېدى دەللە ئۇشتىگەرگە، — ئەگەر كۆڭلىڭىزگە كەلمىسە مۇشۇ ئاقچىنى ئېلىپ، ئاشخانىدىن ئازراق تاماق ئېلىپ كەلسىڭىز، ھەممىمىز بىللە ئولتۇرۇپ، سۆھبەتلەشكەچ غىزالانساق بوپتىكەن.

ئۇشتىگەر:

— جان - دىلىم بىلەن خىزمىتىڭىزدە بولىمەن، — دېدى - دە، دەللەنىڭ قولىدىن تۆت - بەش تەڭگىنى ئېلىپ، دۇكىنىنى تاشلاپ چىقىپ كەتتى.

دەللە شۇ ھامان ئورنىدىن تۇرۇپ، ئۇشتىگەرنىڭ دۇكىنىدىكى بارلىق ماتالىرىنى قويماي ئېلىپ، تاشقىرىغا چىقتى - دە، ئىشىككە قۇلۇپ سالدى. ئاندىن ئېلىپ چىققان ماتالىرىنى قانداق كۆتۈرۈپ يۆتكەپ كېتىشنى بىلمەي بېشى قېتىپ تۇرغىنىدا، قېچىر مىنىپ كېلىۋاتقان بىر كىراكەشكە كۆزى چۈشۈپ قالدى.

ئۇنى چاقىرىپ:

— ھەي قېرىنداش، مۇشۇ دۇكاننىڭ ئىگىسى مېنىڭ ئېرىم بولىدۇ. ئۇ پالانى يەردىكى بۇلاقتا ماتا يۇيۇۋاتىدۇ. بۇ ماتالارنىمۇ شۇ يەرگە ئاپارماقچى ئىدىم. يەنە دۇكان ئىچىدە ئاپىرىشقا تېگىشلىك ئىككى بۆلەك يۇك بار. قېچىرىڭنى كىرا قىلامسەن؟ — دېدى.

— ئەلۋەتتە كىرا قىلىمەن، — دېدى كىراكەش.

دەللە دېدىكى:

— كىرا پۇلغا قانچە ئالىسەن؟

كىراكەش:

— ئەي ئانا، قانچىلىك بېرىشنى ئۆزۈڭ بىلەرسەن، — دېدى.

دەللە يانچۇقىدىن بىر تەڭگە پۇلنى چىقىرىپ كىراكەشكە بەردى، دۇكاننىڭ ئاچقۇچىنىمۇ ئۇنىڭغا بېرىپ، ئېلىپ چىققان ماتالارنى ۋە سىتتى بىلەن جاۋاھىرپۇرۇشنىڭ كىيىم - كېچەكلىرىنى قېچىرغا پۇختىلاپ ئارتتى. دەللە كىراكەشكە:

— مەن بۇ ماللارنى بۇلاق بېشىغا ئاپىرىپ قويۇپ كېلىپ، قالغىنىنى يەنە ئېلىپ بارىمەن، ئاڭغىچە سەن مۇشۇ يەردە تۇرۇپ تۇرغىن، — دېدى. ئاندىن قېچىرغا ئارتقان مالنىڭ ئۇستىگە مىنىپ، يولغا چۈشتى. دەللە شۇ ماڭغىنىچە ئۆيىگە كېلىپ خاتىرجەم ئولتۇردى. بۇ گەپ مۇشۇ يەردە تۇرۇپ تۇرسۇن.

ئەمدى ئىككى كەلىمە ئىبرەتلىك سۆزنى ئۇشتىگەر بىلەن

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

كىراكەشنىڭ ھېكايىتى ۋە گۈل يۈزلۈك سىتتى بىلەن دىلى سۇنۇق جاۋاھىرپۇرۇشنىڭ خىجالىتىدىن ئاڭلاڭ.

ئەخمەق كىراكەش بىر تەڭگىنىڭ تاماسىدا قىچىرنى ھېچقاچان مەۋجۇت بولمىغان بۇلاق بېشىغا ئەۋەتىپ قويۇپ، ئۆزى ئىنتىزارلىق كوچىسىدا كۈتۈپ تۇرۇپ قالدى. بالىخانىدا قالغان جاۋاھىرپۇرۇش بىلەن سىتتى بىر - بىرى بىلەن ئەيش - ئىشرەتكە مەشغۇل بولۇپ، كۆڭۈل ئارزۇلىرىغا قېنىشتى. بىر سائەتتىن كېيىن سەل خاتىرجەمسىزلەنگەن جاۋاھىرپۇرۇش سىتتىغا:

— ئەي جېنىم، ئانىڭىز قەيەرگە كەتتىكىن؟ بۇ يەردە قەپەسكە چۈشكەن قۇشتەك ئولتۇرۇۋېرىشىمىز مۇۋاپىق ئەمەس، — دېدى.

جاۋاھىرپۇرۇشتىن بۇ سۆزنى ئاڭلىغان سىتتى ھەيران بولۇپ:

— ئەي جېنىمنىڭ راھىتى، ئۇ ئايال سىزنى «ئوغلۇم» دەپ تونۇشتۇرغانىدى، بۇ سۆزىڭىزدىن قارىغاندا، ئۇ سىزنىڭ ئانىڭىز ئەمەس ئوخشىمامدۇ؟ — دېدى.

شۇنداق قىلىپ ئىككىسى ئۇ خوتۇننىڭ ئالدامچى ئىكەنلىكىنى بىلدى - دە، ساراسىمىگە چۈشۈپ كىيىملىرىگە قارىسا ھېچ يەردە يوق. ئۇنى دەللەنىڭ مەككارلىق بىلەن ئوغرىلاپ كەتكەنلىكىنى ھېس قىلغان بۇ ئىككى بىچارە ئاخىر، «خەير، بولغۇلۇق بولدى. بۇ يەردە تۇرىۋېرىپ خەلق ئارىسىدا

شەرمەندە بولۇشمىز ياخشى ئەمەس، نېمە بولسا بولسۇن، ئۆز ماكانىمىزغا قايتىۋالايلى» دېيىشىپ، بېرىپ ئىشكنى تارتىۋىدى، ئىشىك ئېچىلمىدى. ئىشىك سىرتىدىن قۇلۇپلانغانىدى. ئۇلار ئىشكنى بۇزۇپ چىقىپ كېتىشنىڭ مەسلىھەتىدە تۇرغىنىدا، ئۇشتىگەر كېلىپ قالدى.

دۇكىنىغا قۇلۇپ سېلىنغانلىقى ۋە ئاچقۇچنى ناتونۇش بىر كىشىنىڭ تۇتۇپ ئولتۇرغانلىقىنى كۆرگەن ئۇشتىگەر ھەيران قالدى.

— سېنىڭ دۇكىنىمغا ئۆزۈڭچە قۇلۇپ سېلىپ ئولتۇرۇشقا نېمە ھەققىڭ بار؟! — دېدى ئۇشتىگەر غەزەپ بىلەن.

— ئەي ئەخمەق، — دېدى كىراكەش ئاندىن بەكرەك ۋارقىراپ، — مۇنداق پوپوزىلىرىڭ بىلەن باشقىلارنىڭ قېچىرىغا ئاسانلا ئىگە بولۇۋېلىشقا ئالدىراۋاتامسەن؟! خوتۇنۇڭ ماتالىرىڭنى «بۇلاق بېشىغا ماتا يۇيۇۋاتقان ئېرىمنىڭ قېشىغا ئاپىرىمەن، دۇكاندا يەنە ئىككى بولەك يوك بار، قايتىپ كېلىپ ئۇنىمۇ ئاپىرىمەن» دەپ، قېچىرىمنى كىرا قىلىپ، يېنىڭغا كەتكىنىگە تېخى يېرىم سائەتمۇ بولغىنى يوق، تېنىۋالماقچىمۇسەن؟!

ئۇشتىگەرنىڭ ئەرۋاھى ئۇچقان ھالدا كىراكەشنىڭ قولىدىن ئاچقۇچنى يۇلۇپ ئېلىپ، دۇكاننى ئاچتى. دۇكاندا ئەسكى بورىدىن باشقا ھېچ نەرسە قالمىغانىدى. ئەس - ھوشىنى يوقاتقان ئۇشتىگە بىچارە كىراكەشنىڭ يۈزىگە بىر تەستەك ئۇردى - دە:

— تېزدىن مېنىڭ ماتالىرىمنى ئېلىپ كەل، بولمىسا، مەڭ

كىراكەشىنىڭ ھېكايىتى ۋە گۈل يۈزلۈك سىتتى بىلەن دىلى سۇنۇق جاۋاھىرپۇرۇشىنىڭ خىجالىتىدىن ئاڭلاڭ.

ئەخمەق كىراكەش بىر تەڭگىنىڭ تاماسىدا قېچىرنى ھېچقاچان مەۋجۇت بولمىغان بۇلاق بېشىغا ئەۋەتىپ قويۇپ، ئۆزى ئىنتىزارلىق كوچىسىدا كۈتۈپ تۇرۇپ قالدى. بالىخانىدا قالغان جاۋاھىرپۇرۇش بىلەن سىتتى بىر - بىرى بىلەن ئەيش - ئىشرەتكە مەشغۇل بولۇپ، كۆڭۈل ئارزۇلىرىغا قېنىشتى. بىر سائەتتىن كېيىن سەل خاتىرجەمسىزلەنگەن جاۋاھىرپۇرۇش سىتتىغا:

— ئەي جېنىم، ئانىڭىز قەيەرگە كەتتىكىن؟ بۇ يەردە قەپەسكە چۈشكەن قۇشتەك ئولتۇرۇۋېرىشىمىز مۇۋاپىق ئەمەس، — دېدى.

جاۋاھىرپۇرۇشتىن بۇ سۆزنى ئاڭلىغان سىتتى ھەيران بولۇپ:

— ئەي جېنىمنىڭ راھىتى، ئۇ ئايال سىزنى «ئوغلۇم» دەپ تونۇشتۇرغانىدى، بۇ سۆزىڭىزدىن قارىغاندا، ئۇ سىزنىڭ ئانىڭىز ئەمەس ئوخشىمامدۇ؟ — دېدى.

شۇنداق قىلىپ ئىككىسى ئۇ خوتۇننىڭ ئالدامچى ئىكەنلىكىنى بىلدى - دە، ساراسىمىگە چۈشۈپ كىيىملىرىگە قارىسا ھېچ يەردە يوق. ئۇنى دەللەنىڭ مەككارلىق بىلەن ئوغرىلاپ كەتكەنلىكىنى ھېس قىلغان بۇ ئىككى بىچارە ئاخىر، «خەير، بولغۇلۇق بولدى. بۇ يەردە تۇرىۋېرىپ خەلق ئارىسىدا

شەرمەندە بولۇشمىز ياخشى ئەمەس، نېمە بولسا بولسۇن، ئۆز ماكانىمىزغا قايتىۋالايلى» دېيىشىپ، بېرىپ ئىشكىنى تارتىۋىدى، ئىشىك ئېچىلمىدى. ئىشىك سىرتىدىن قۇلۇپلانغانىدى. ئۇلار ئىشكىنى بۇزۇپ چىقىپ كېتىشنىڭ مەسلىھەتىدە تۇرغىنىدا، ئۆشتىگەر كېلىپ قالدى.

دۇكىنىغا قۇلۇپ سېلىنغانلىقى ۋە ئاچقۇچنى ناتونۇش بىر كىشىنىڭ تۇتۇپ ئولتۇرغانلىقىنى كۆرگەن ئۆشتىگەر ھەيران قالدى.

— سېنىڭ دۇكىنىمغا ئۆزۈڭچە قۇلۇپ سېلىپ ئولتۇرۇشقا نېمە ھەققىڭ بار؟! — دېدى ئۆشتىگەر غەزەپ بىلەن.

— ئەي ئەخمەق، — دېدى كىراكەش ئاندىن بەكرەك ۋارقىراپ، — مۇنداق پوپوزىلىرىڭ بىلەن باشقىلارنىڭ قېچىرىغا ئاسانلا ئىگە بولۇۋېلىشقا ئالدىراۋاتامسەن؟! خوتۇنۇڭ ماتالىرىڭنى «بۇلاق بېشىغا ماتا يۇيۇۋاتقان ئېرىمنىڭ قېشىغا ئاپىرىمەن، دۇكاندا يەنە ئىككى بولەك يۇك بار، قايتىپ كېلىپ ئۇنىمۇ ئاپىرىمەن» دەپ، قېچىرىمنى كىرا قىلىپ، يېنىڭغا كەتكىنىگە تېخى يېرىم سائەتمۇ بولغىنى يوق، تېنىۋالماقچىمۇسەن؟!

ئۆشتىگەرنىڭ ئەرۋاھى ئۇچقان ھالدا كىراكەشنىڭ قولىدىن ئاچقۇچنى يۇلۇپ ئېلىپ، دۇكاننى ئاچتى. دۇكاندا ئەسكى بورىدىن باشقا ھېچ نەرسە قالمىغانىدى. ئەس ـ ھوشىنى يوقاتقان ئۆشتىگە بىچارە كىراكەشنىڭ يۇزىگە بىر تەستەك ئۇردى ـ دە:

— تېزدىن مېنىڭ ماتالىرىمنى ئېلىپ كەل، بولمىسا، مېنىڭ

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

جېنىڭ بولسىمۇ مېنىڭ قولۇمدىن تىرىك قايتالمايسەن ! ــ دېدى.

بۇنىڭغا چىدىمىغان كىراكەش ئۇشتىگەرنىڭ يۈزىگە ئون تەستەك ئۇردى:

ــ دەرھال مېنىڭ قېچىرىمنى تاپ، بولمىسا، ئون مىڭ جېنىڭ بولسىمۇ، قولۇمدا ساق قالمايسەن، ــ دېدى ئۇ ئۇشتىگەر غەزەپ بىلەن، ــ خوتۇنۇڭنى قېچىرىمغا مىندۈرۈپ قاچۇرۇۋېتىپ، ئاندىن ماڭا ئىزا ـ ئاھانەت قىلىشقا كەلدىڭمۇ؟! ياكى كىشىگە مۇشۇنداق تۆھمەت قىلسام قېچىرىنى تاشلاپ قاچىدۇ، دەپ ئويلاۋاتامسەن؟!

ئۇلارنىڭ غەلۋە ـ ماجىرالىرى چەكتىن ئاشتى. بۇ ۋارقىراش ـ جارقىراشلارنى ئاڭلىغان خالايىق تەرەپ ـ تەرەپتىن يىغىلدى. ئۇلار بىر ـ بىرىنىڭ ياقىلىرىدىن قاماللاشقان پېتى بالىخانىغا چىقتى ـ دە، سىتتى بىلەن جاۋاھىرپۇرۇشقا ۋارقىرىدى:

ــ ھەي يارىماس چۇپرەندىلەر، ھەرقايسىڭنىڭ ئانىسى بىزنى خانىۋەيران قىلىۋېتىپ قېچىپتۇ، ئۇنى نەگە قاچۇرۇشتۇڭ؟!

سىتتى بىلەن جاۋاھىرپۇرۇش بۇ رەسۋاچىلىقتىن بېشىنى كۆتۈرەلمەي، باشتىن ئۆتكۈزگەن ۋەقەلەرنى يىغلاپ تۇرۇپ بايان قىلىشتى. كىشىلەر بۇ ئىككىيلەننىڭ سۆزىدىن بۇ ماجىرالارنىڭ ھەممىسى دەللەنىڭ ھىيلىسى ئىكەنلىكىنى بىلىشتى.

دەللە ئۆيىگە قايتىپ كەلگەندىن كېيىن قىلغان ـ ئەتكەنلىرىنىڭ ھەممىسىنى مۇختارغا بايان قىلدى. مۇختار

خۇشال بولۇپ، بېشىغا يوغان ئاق سەللە ئوراپ، مەللە توننى كىيىپ، سۇمە ئىچىدە ئېتىكاپتا ئولتۇرىدىغان شەيخلەرنىڭ سىياقىدا ياساندى. ئاندىن خوتۇنىنىڭ تېرىغان غوۋغالىرىنى تاماشا قىلىش ئۈچۈن بازار تەرەپكە قەدەم قويدى. ئۇ بىر بېسىپ، ئىككى بېسىپ، ئۇشتىگەرنىڭ دۇكىنىغا يېتىپ كەلدى. مۇختار ئۇ يەردە ستتى بىلەن جاۋاھىرپۇرۇشنى خەلق ئارىسىدا شەرمەندە بولغىنى ئۈچۈن بېشىنى تۆۋەن سېلىپ، نالە ـ زار قىلغان، ئۇشتىگەرنى ماتالىرىنىڭ قايغۇسىدا ئوغسى قايىنغان، كىراكەشنى قېچىرىدىن ئايرىلىپ قالغىنى ئۈچۈن ياش تۆكۈۋاتقان ھالدا كۆرۈپ، قىن ـ قىنىغا سىغمايۋاتقان كۈلكىسىنى مىڭ تەستە بېسىۋالدى، ئاندىن خالىس ئادەم سۈپىتىدە ئوتتۇرىغا چىقىپ كۆپچىلىككە ستتى بىلەن جاۋاھىرپۇرۇشنى كۆرسىتىپ:

— بۇ بىچارە قىز ـ يىگىتنىڭ خەلق ئارىسىدا بۇنداق تۇرۇۋېرىشى مۇۋاپىق ئەمەس، — دېدى ـ دە، ئۇلارنى ئۆز ئورنىغا كەتكۈزۈۋېتىپ، ئۆزىمۇ بىر تەرەپكە جۆنەپ كەتتى.

جاۋاھىرپۇرۇش، ئۇشتىگەر ۋە كىراكەش قاتارلىقلار مەككار دەللەنىڭ دامىغا چۈشۈپ، ئۆزىنىڭ بۇ ئەھۋالدا قالغانلىقى ئۈچۈن قاتتىق غەزەپكە كەلدى. ئۇلار ئۆزئارا مەسلىھەتلىشىپ، دەللەنى قولغا چۈشۈرۈش قارارىغا كېلىشتى. ئۇلار ھەر كۈنى كوچىمۇكوچا، مەھەللىمۇمەھەللە يۈرۈپ دەللەنىڭ ئىز ـ دېرىكىنى قىلىشقا باشلىدى. ئۇلار شۇ يوسۇندا بىر يىل

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئىزدىگەن بولسىمۇ، لېكىن دەللەدىن ھېچبىر ئۇچۇر ئالالمىدى.

ئەمدى قايغۇ ـ ھەسرەتلىك ھېكايەتنى بىچارە كىراكەشنىڭ قولىدىن چىقىرىپ قويغان قېچىرنى تېپىۋېلىش ئۈمىدىدە، خام تامالىق بىلەن يەنە شۇ مەككار دەللەنىڭ ھىيلە ـ مىكىر تۇزىقىغا چۈشۈپ، ئوتتۇز ئىككى چىشىدىن ئايرىلىپ قالغانلىقىدىن ئاگاھلاندۇرىدۇ.

ئەلقىسسە، ئىككىنچى يىلىغا قەدەم قويغاندا، دەللە يەنە ئالدامچىلىق كىيىملىرىنى كىيىپ، ئۆيىدىن چىقتى. ئۇ كوچىغا چىقىپ «بۈگۈن ئوۋنى قايسى تەرەپتىن ئوۋلىسام بولاركىن» دېگەن خىيال بىلەن رەستىمۇرەستە ئايلىنىپ، بىر دوقمۇشقا كەلگەندە، تۇيۇقسىزلا كىراكەش ئۇچراپ قالدى. كىراكەش ئۇنىڭ دەللە ئىكەنلىكىنى بىلگەن ھامان، ئېتىلىپ بېرىپ ئۇنىڭ ياقىسىدىن ئالدى:

ــ ئەي لەنىتى، ئۆزۈڭنىڭ ماڭا قىلغان ـ ئەتكەنلىرىڭنى بىلەمسەن؟! ــ دېدى كىراكەش غەزەپ بىلەن، ــ بىر يىلدىن بېرى سېنى ئىزدەپ يۈرۈپ پۇتلىرىمنىڭ ماغدۇرى كەتتى. بۇ قېتىم قېچىرىمنى تېپىپ بەرمەي تۇرۇپ مېنىڭدىن قۇتۇلمەن، دەپ خام خىيال قىلما.

ــ ئەي مەرد يىگىت. گۇمان بىلەن مۇنداق ئىشنى قىلمىغىن، ــ دېدى دەللە يەنە ئالدامچىلىقىنى باشلاپ، ــ مەن سەن دېگەن ئۇنداق ئاياللاردىن ئەمەس، ئۇ خىلدىكى يامان

ئايالىلاردىن مەنمۇ ھەزەر قىلىمەن. يۈزۈمنى يوگەپ ئۆيدىن چىقماي ئولتۇرىدىغان ئىپپەتلىك ئايالمەن. زۆرۈرىيەت يۈزىسىدىن نائىلاج كوچىغا ئاندا ــ ساندا چىقىپ قالىسام، كۆپ ۋاقىتلاردا بىھۇدە سىرتقىمۇ چىقمايمەن. كوچا كېزىپ يۈرىدىغان خوتۇنلارنى كۆرسەم ئەيىب كۆرىمەن. ئۇنىڭ ئۈستىگە ھېچنېمىگە ئېھتىياجىم يوق زەردار ئايالمەن.

دەللە مۇنداق ئېزىتقۇ سۆزلىرىنى قانچە كۆپ ئېيتقان بولسىمۇ، كىراكەش ئۇنى ئەسلا قوبۇل قىلمىدى. دەللە نائىلاج ئۇنىڭغا:

ــ ئەي ئوغلۇم، ئاۋازىڭنى پەسرەك قىلغىن، خالايىقتىن خىجىل بولىمەن. مېنىڭ ئار ــ نومۇس پەردەمنى يىرتمىغىن. مەن مال ــ دۇنياغا نەزىرىمنى سالمايمەن. قېچىرىڭنى كىم ئالغان بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، ئۇنىڭ پۇلىنى مەن بېرەي. ماڭا ئاتا ــ ئانامدىن ئۈچ چاكار بىلەن ھېسابسىز ئالتۇن ــ كۈمۈشلەر مىراس قالغانىدى. لېكىن مەن «مال ــ دۇنيا دېگەن نىجىسقا قولۇمنى بۇلغاپ يۈرەرمەنمۇ» دەپ، پۇل ــ ماللىرىمنىڭ ھەممىسىنى ئاشۇ ئۈچ نەپەر چاكىرىمغا تاپشۇرۇپ قويۇپ، ئۆزۈم كېچە ــ كۈندۈز تائەت ــ ئىبادەت بىلەن شۇغۇللىنىۋاتىمەن. مەن ھازىر سېنى چاكارلىرىمنىڭ قېشىغا ئاپىراي، ئۇلار ساڭا خالىغىنىڭچە پۇل ــ مال بەرسۇن، ماڭا ئاخىرەتلىك بولار، ــ دېدى.

بىچارە كىراكەش خۇشال بولۇپ، كۆڭلىدە «بۇنداقمۇ

ساخاۋەتلىك مەرد ئايال بولىدىكەن» دەپ ئويلىدى.

— ئەي ئانا، — دېدى ئۇ ئىلگىرى قىلغان مۇئامىلىسىگە پۇشايمان قىلىپ، — مەن سىزنى دەللە دەپ گۇمان قىپتىمەن، ئەپۇ قىلىڭ.

دەللەمۇ ئۇنىڭ ئۆزرىسىنى قوبۇل قىلغان بولۇپ:

— ئەي ئوغلۇم، بۇ قىلغان ئەدەپسىزلىكلىرىڭ ئۇچۇن سەن ئەيىبلىك ئەمەس، چۈنكى ئىنسان دېگەندىن بۇنداق سەۋەنلىكلەر دائىم ئۆتۈلۈپ تۇرىدۇ. سەن ماڭا قانداق مۇئامىلە قىلغان بولۇشۇڭدىن قەتئىينەزەر ئۇنى سەن بىلىپ تۇرۇپ قىلمىغان بولغاچقا، ئۇنى مەن ئەپۇ قىلىمەن، — دېدى.

دەللە شۇنداق گەپلەر بىلەن كىراكەشنى ئاخىر بازارنىڭ سىرتىدىكى بىر چەت جايغا ئېلىپ چىقتى. ئۇ يەردە بىر تېۋىپ بار ئىدى، ئەتىياز پەسىللىرىدە كىشىلەردىن قان ئېلىپ داۋالاش بىلەن مەشغۇل بولسا، قالغان ۋاقتىنىڭ كۆپ قىسمىدا چىش ئاغرىقىغا دۇچار بولغانلارنىڭ چىشلىرىنى تارتىپ قويۇش بىلەن تىرىكچىلىك قىلاتتى. ئۇنىڭ ئۇچ نەپەر خىزمەتكارى بار ئىدى، ئۇلارنىڭ ئەپت - بەشىرىسىدىن دىۋىلەرمۇ قورقۇپ، تەڭرىدىن پاناھلىق تىلەيتتى. دەللە كىراكەشنى باشلاپ تېۋىپنىڭ دۇكىنىغا يېقىنلاپ كەلگەندىن كېيىن كىراكەشكە:

— ئوغلۇم، سەن مۇشۇ يەردە ئازراق تەخىر قىلىپ تۇرغىن، مەن دۇكاندا پۇل بارمۇ، يوق، بېرىپ ئۇقۇشۇپ كۆرەي، ئەگەر يوق بولسا، چاكارلىرىم ئۆيدىن ئېلىپ بەرسۇن، ئەگەر بار بولۇپ

قالسا، شۇ يەردىنلا ئېلىپ قايتىسەن - دە، يولۇڭ قىسقىرايدۇ، —دېدى.

دەللە شۇنداق قىلىپ كىرىكەشنى بىر دوقمۇشتا ئولتۇرغۇزۇپ قويۇپ، ئۆزى تېۋىپنىڭ دۇكىنىغا كىرىپ، ئېگىلىپ تەزىم قىلدى، تېۋىپ كۆز ئالدىدا بىر ئاجىز نۇرانە ئايالنىڭ تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ، دەرھال ئۇنىڭ سالامىغا جاۋاب قايتۇردى.

— ئەي ئانا، خۇش كېلىپسىز، — دېدى تېۋىپ دەللەگە، — نېمە خىزمەت بىلەن بۇ تەرەپلەرگە كېلىپ قالدىڭىز؟

— ئەي ئۇستام، بۇ دۇنياغا كېلىپ، پەقەت بىرلا ئوغلۇم بار ئىدى. ئۇ مەن ئۈچۈن كۆز قارىچۇقۇمدەك ئەزىز ئىدى. ئۇنىڭ ئاغزىغا يەل يارىسى چىقىپ، قىلغان سايە - سەۋەبلەردىن ھېچبىرى مەنپەئەت قىلمىدى. يارىسى كۈندىن - كۈنگە يامانلاشتى. ئاخىر تېۋىپ - ھۆكۈمالارنىڭ ئالدىغا ئېلىپ باردىم. ئۇلار: «بۇنىڭ بارلىق چىشلىرىنى دەرھال تارتقۇزۇۋەتمىسەڭ، بۇ كېسەل ئۇنىڭ كۆزىگە تەسىر قىلغاندىن كېيىن كور قىلىدۇ، ئەگەر ئۇنىڭ تەسىرى نېرۋىسىغا يەتسە، سەزگۈسىگە نۇقسان يېتىپ، ئەقلىدىن ئېزىپ كېتىدۇ. بەلكىم سەۋدايى بولۇپ قالايمىقان سۆزلەشكە باشلىشى ۋە ئۆزىنى نابۇت قىلىشى مۇمكىن» دېيىشكەندى. بىراق، مەن ئۇلارنىڭ بۇ سۆزلىرىگە پىسەنت قىلماي، بىپەرۋالىق قىپتىمەن. ئاخىر تېۋىپلارنىڭ دېگىنىگە ئوخشاشلا، ئوغلۇم ئەقىل - ھوشىدىن ئېزىشقا

باشلىدى. ھەر كىشىگە ھەر قىسما قالايمىقان، بىھۇدە سۆزلەرنى قىلىپ، بەزىلەرگە «پۇلۇمنى بەر» دېسە، بەزىلەرگە: «قىچىرىمنى قايتۇرۇپ بەر» دەيدۇ، بەزىدە ھەتتا مېنىڭ ئۆز ئانىسى ئىكەنلىكىمنىمۇ ئىلغا قىلالمايدۇ. ھېكىملەرنىڭ سۆزىنىڭ ھەقىقەتەنمۇ بىر ھېكمەت ئىكەنلىكىنى ھېس قىلدىم ـ دە، بۇ ئىشنى كېچىكتۈرگىنىمگە كۆپ ھەسرەت ـ نادامەتلەرنى چېكىپ، ئاخىر ئوغلۇمنى ھۇزۇرىڭىزغا ئېلىپ كەلدىم. ھۆكۈمالارنىڭ سۆزى بويىچە ئۇنىڭ ھەممە چىشلىرىنى تارتىۋەتسىڭىز، بەلكى سالامەتلىكى ئەسلىگە كېلىپ قالسا ئەجەب ئەمەس، ــ دېدى دەللە كۆزىدىن يامغۇردەك ياش تۆكۈپ، ئاندىن يانچۇقىدىن بىر تەڭگە پۇلنى ئېلىپ، تېۋىپقا ئۇزىتىپ، سۆزىنى داۋام قىلدى، ــ مەن ئوغلۇمنى بىر باھانە بىلەن بۇ يەرگە ئېلىپ كىرەي، سىز خىزمەتكارلىرىڭىزغا بۇيرۇق قىلىپ ئوغلۇم ئىشىكتىن كىرىشى بىلەنلا، ئۇنىڭ ھەرقانداق ئاھ ـ پەريادلىرىغا قۇلاق سالماي، پوت ـ قوللىرىنى مەھكەم باغلىتىپ ئۇنىڭ بارلىق چىشلىرىنى بىرىنىمۇ قالدۇرماستىن پاك ـ پاكىز سۇغۇرۇپ تاشلىسىڭىز، بەلكى كەرىمى كەڭ تەڭرىم سىزنىڭ سەۋەبىڭىز بىلەن ئوغلۇمغا تەلتۆكۈس شىپاھلىق ئاتا قىلسا ئەجەب ئەمەس.

ئاقچا مۇھەببىتى بىلەن ئەقلىدىن ئازغان نادان تېۋىپ، دەللە ئېيتقان بوينداق قانخورلۇققا ماقۇل بولدى:

ــ ئەي ئانا، ئوغلۇڭنى ئېلىپ كىرگىن، ئەمرىڭنى

دىگىنىڭدىن زىيادە قىلىپ ئورۇنلايمەن، — دېدى ئۇ دەللەگە.

— ئۇستام، ئوغلۇمنى ئېلىپ كىرەي، بىراق مەن بۇ ئىش ئۈستىدە تۇرالمايمەن، ئوغلۇم ئاغرىق دەستىدىن نالە - پەرياد كۆتۈرسە، مەن ئانا بولغۇچى قانداقمۇ چىدىيالايمەن؟ — دېدى دەللە كۆزلىرىدىن تارام - تارام ياش تۆكۈپ.

تېۋىپ ئۇنىڭغا:

— سېنىڭ بۇ يەردە تۇرۇشۇڭنىڭ ھاجىتى يوق، ئارقا ئىشىكتىن چىقىپ، كېتىپ قالساڭمۇ بولىدۇ، — دېدى.

دەللە كۆڭلىدە: «تەدبىرىم ئەمەلگە ئاشىدىغان بولدى» دەپ خۇشاللىقتىن گۇلقەقەلىرى ئېچىلغان ھالدا كىراكەشنىڭ يېنىغا كەلدى - دە:

— يۈر، ئۇ يەردىن خالىغىنىڭچە پۇل ئالغىن، — دېدى.

يوق پۇلنى ئېلىپ، چىقمىغان چىشلىرى بىلەن تاناۋۇل قىلىش ئۈمىدىدە تۇرۇۋاتقان بىچارە كىراكەش ئۆزىنىڭ خام تامالىقى تۈپەيلىدىن، خاتىرجەملىكىنى قولدىن بېرىپ، ئاغزىدىكى چىشلىرىنىڭمۇ خۇددى قېچىرىغا ئوخشاشلا بەربات بولۇشىنى نەدىن بىلسۇن، ئۇ خۇشال ھالدا دەللەگە ئەگىشىپ، تېۋىپنىڭ دۇكىنىغا كىردى. دەللە تېۋىپقا ئىشارەت قىلىپ قويۇپ ئۆزى كېتىپ قالدى. تېۋىپنىڭ ھېلىقى دىۋە سۈپەت ئۈچ خىزمەتكارى كىراكەشنى كۆرگەن ھامان ئېتىلىپ كېلىپ، بىرى قولىدىن، بىرى پۇتىدىن، يەنە بىرى بېشىدىن قاماللاپ، يەرگە باستى، ئۇلار كىراكەشنىڭ نالە - پەريادىغا قىلچە قۇلاق

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

سالماستىن، ئۇنىڭ پۇل ـ قولىنى شۇنداق چىڭ باغلىدىكى، ھەتتا قىمىرلاشقىمۇ ماجالى قالمىدى. كىرا كەش ئاخىر ئىشنىڭ باشقىچە ئىكەنلىكىنى ھېس قىلىپ، يىلىنىشقا باشلىدى:

ــ ئەي ئاغىنىلەر، ــ دېدى ئۇ كۆزىدىن تارامالاپ ياش تۆكۈپ، ــ مېنى قويۇپ بېرىڭلار، بولدى قېچىرىمدىن كەچتىم.

تېۋىپ ۋە چاكارلار ئۇنىڭ بۇ سۆزلىرىنى سارائلىق دەپ بىلىپ، بىر ـ بىرىگە قاراپ كۈلۈشۈپ قويىدى. ئاندىن قولىغا ئامبۇر ئېلىپ ئۇنىڭ چىشلىرىنى بىر ـ بىرلەپ يۇلۇشقا باشلىدى. ھەممە چىشلىرىنى قويماي تارتىۋەتكەندىن كېيىن ئۇنى باغلاقتىن بوشىتىپ، قويۇپ بەردى. كىراكەش بىچارە ئۆزىنىڭ بۇنداق ئېغىر كۈنگە قېلىپ، بىجىرىم چىشلىرىدىن ئايرىلىپ، كوماك بولۇپ قالغانلىقى ئۈچۈن، چەكسىز قايغۇ ـ نادامەتلەرنى چېكىپ، زار ـ زار يىغلىدى. ئۆزىنىڭ ساددىلىقى تۈپەيلىدىن مەككار دەللەنىڭ سۆزىگە كىرىپ، ئىككىنچى قېتىم ئالدانغانلىقى ئۈچۈن مىڭ ـ مىڭلاپ ھەسرەتلەندى، تۆمەنلەپ ئەپسۇسلاندى. ئەمما، بولغۇلۇق بولۇپ بولغاندا، قىلغان پۇشايمان پايدا بەرمىگەچكە، ئۇنىڭ چىشسىزلىقتىن ماكىلداپ قالغان ئېغىزلىرى ئورنىغا كەلمىدى. ئۇ بىچارە مىڭ تەسلىكتە ئۆيىگە قايتىپ كېلىپ، ھەپتىگىچە ئورۇن تۇتۇپ يېتىپ قالدى. بۇ ۋەقە پۈتكۈل باغدادقا پۇر كەتتى. بۇنى ئاڭلىغان كىشىلەر ھەيران ـ ھەس قالدى. لەنەتگەردە دەللە ئۆيىگە قايتىپ كېلىپ، ئالتە ئايغىچە تاشقىرىغا چىقماستىن ئەيش ـ ئىشرەتكە مەشغۇل

بولدى.

ئەمدى گەپنى بەتقىلىق مۇختاردىن ئاڭلايلى.

ئەلقىسسە، مۇختار ھەر كېچە ئارام ئالماستىن باغداد خەلقىنىڭ ئۆيلىرىنى ئوغرىلىقچە تالان ـ تاراج قىلاتتى. بىر كېچىسى ئۇ شۇ يوسۇندا كېتىۋاتقىنىدا، ھارۇن رەشىدنىڭ بارگاھىغا كۆزى چۈشۈپ قالدى. قاراۋۇللارنىڭ ھەممىسىنى ئۇيقۇدا كۆرۈپ، پۇرسەتنى غەنىيمەت بىلدى ـ دە، ئاۋايلاپ چامداپ، پادىشاھنىڭ شەربەتخانىسىغا كىردى. ئۇ يەردە قىممىتى بىر مەملىكەتنىڭ خىراجىتىگە تەڭ كەلگۈدەك بىر ئالتۇن جام بار ئىدى. مۇختار بۇنى كۆرۈپ «بۇگۈن باشقا ئۆيلەرگە كىرىپ ئاۋارە بولۇپ يۈرمەي، مۇشۇ ئولجىنىلا ئېلىپ بولدى قىلاي ـ دە، بىر كېچىنى ئارام خۇدا ئۆتكۈزەي» دەپ ئويلاپ، ئالتۇن جامنى ئېلىپ، خاتىرجەم ھالدا ئۆيگە كېلىپ ئارام ئالدى.

ئەتىسى تاڭ ئاتقاندىن كېيىن بۇ خەۋەر پادىشاھ ھارۇن رەشىدنىڭ قۇلىقىغا يەتتى. پادىشاھ بارلىق شەربەتچىلەر ۋە خىزمەتچىلەرنى يىغدى. ئۇلارنى زۇلۇم بىلەن شۇنداق قاتتىق قىيىن ـ قىستاقلارغا ئالدىكى، ئۈچ كىشى بۇ ئازابقا بەرداشلىق بېرەلمەي ھالاك بولدى. لېكىن جام تېپىلمىدى. پادىشاھ ئاخىر: «كىمكى ئاشۇ ئالتۇن جامنىڭ ئوغرىسىنى يەتكۈزسە، ئۇ جامنى ئاشۇ كىشىنىڭ ئۆزىگە ئىنئام قىلىمەن» دەپ پۈتكۈل مەملىكەتكە جاكار چىقاردى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئەلقىسسە، بۇ ھادىسە يۈز بېرىپ، ئىككى ئاي ئۆتكەندىن كېيىن ھىندىستان سودىگەرلىرى ئىراق تەرەپكە يول ئالدى. ئۇلار كېلىپ دەجلە دەرياسىنىڭ قىرغىقىغا چۈشتى. دەللەنىڭ قىزلىرى بۇلارنىڭ كەلگەنلىكىدىن خەۋەر تېپىپ، ئاتىسى مۇختارغا:

— ئەي ئاتا، دەريا ياقىسىغا كارۋانلار كېلىپ چۈشۈپتۇ. بېرىپ بىزگە ئۇلارنىڭ نەپىس تاۋارلىرىدىن ئەكىلىپ بەرسىڭىز، — دېدى.

مۇختار قىزلىرىدىن بۇ خەۋەرنى ئاڭلىغان ھامان سودىگەرلەر سىياقىدا ياسىنىپ، ھېلىقى ئالتۇن جامنى قولىغا ئېلىپ، دەجلە بويىغا يېتىپ كەلدى. ئۇ يەردە ھارۇن رەشىدنىڭ باجگىرلىرى سودىگەرلەردىن باج ئېلىۋاتاتتى. مۇختار بۇ ھالنى كۆرۈپ بىر بۇلۇڭدا بىرئاز يوشۇرۇنۇپ ئارام ئالدى. سودىگەرلەر باجگىرلارنىڭ غەلۋە - غوۋغاسىدىن خالاس بولغاندىن كېيىن مۇختار ئۆزىنى ئاشكارىلاپ، بىر دەرەخنىڭ تۈۋىگە كېلىپ، ئالتۇن جامنى قويىنىدىن چىقاردى. شۇ ئەسنادا ھارۇن رەشىدنىڭ شەربەتچىلىرىدىن بىرى پادىشاھقا قەنت - ناۋات ئېلىش ئۈچۈن يېتىپ كەلدى - دە، كۆزى ئالتۇن جامغا چۈشۈپ قالدى. شەربەتچى دەرھال ئاتتىن چۈشۈپ جامنى مۇختارنىڭ قولىدىن غەزەپ بىلەن يۇلۇپ ئالدى:

— بۇ جام پادىشاھنىڭ شەربەتخانىسىدىن يوقىلىپ، بۇنىڭ كاساپىتى بىلەن ئۈچ ئادەم ھالاك بولغان، سەن بۇنى قەيەردىن

ئالدىڭ؟! ــ دېدى ئۇ مۇختارغا قەھر بىلەن ۋارقىراپ:

مۇختار ئۆڭمەستىنلا:

ــ تولۇق باھاسىنى تۆلەپ سېتىۋالدىم، ــ دېدى.

ــ بۇنى ساڭا كىم ساتقان؟ ــ دېدى شەربەتچى، ــ ساڭا جان لازىم بولسا، تېز ئېيت، بولمىسا پادىشاھ ھۇزۇرىغا ئۆزۈڭنى ئاپىرىمەن، ئۇ چاغدا مىڭ جېنىڭ بولسىمۇ ھايات قۇتۇلالمايسەن.

ــ بۇنى ساتقۇچى ناتونۇش ئادەم تۇرسا، مەن ئۇنى نەدىن بىلەي، ــ دېدى مۇختار.

ــ ئۇنداق بولسا، ــ دېدى شەربەتچى غەزەپ بىلەن ئۇنىڭ ياقىسىغا قول سېلىپ، ــ چاپسان مەن بىلەن ماڭ، ئۆزۈڭنى شاھ سارىيىدا كۆرسەن.

مۇختارنىڭ ھوشى بېشىدىن ئۇچۇپ، شەربەتچىگە:

ــ ئەي مەرد يىگىت، مەن بىر سودىگەر ئادەم. ھارۇن رەشىدنىڭ ئالدىغا سۆرەپ بارساڭ، ئەلۋەتتە مېنى ئۆلتۈرۈپ، ئۆيۋاقلىرىمنى تالان - تاراج قىلىدۇ. بۇنىڭ ساڭا ھېچقانچە پايدىسى يوق. ئۇنىڭدىن كۆرە سەن مېنى بۇ پالاكەتچىلىكتىن قۇتقۇزغىن، مەن ساڭا بۇ ئالتۇن جامنى يەنە بىر ھەسسە ئالتۇن بىلەن قوشۇپ بېرەي ۋە باشقا يوللار بىلەنمۇ خىزمىتىڭنى قىلاي، ــ دېدى.

مۇختاردىن بۇ سۆزنى ئاڭلىغان شەربەتچى پادشاھنىڭ نازۇ نېمەتلىرىنىڭ تۇز ھەققىنىمۇ ئۇنتۇپ، كۆڭلى خىيانەت تەرەپكە

مايىل بولدى. بۇ ھەقتە كىشىلەر مۇنداق دېگەن.

بېيىت:

كىمكى تۈز ھەققىگە ھۆرمەت قىلمىسا،
ئاقىۋەت بولغاي ئۇنىڭ يۈزى قارا.

شەربەتچى مۇختارغا:

— بۇ جامنى سېنىڭدىن ئېلىپ ئۆيۈمدە ساقلىسام، ئاقىۋەت بىر كۇنى بىراۋلارنىڭ كۆزى چۈشۈپ قالسا، بالاغا قالىمەن. ئەگەر ئۇنى پادىشاھنىڭ ئالدىغا ئېلىپ بارسام، «بۇنى نەدىن ئالدىڭ؟» دەپ سورىشى چوقۇم، ئۇنداقتا، مەن نىمە دەپ جاۋاب بېرىمەن؟ — دېدى.

مۇختار:

— ئۇنداق بولسا، مەندىن جامنىڭ باھاسىغا تەڭ كەلگۈدەك مىقداردا ئالتۇن ئالغىن، — دېدى.

— دېگىنىڭگە دۇرۇس گەپ بولدى، — دېدى شەربەتچى مۇختارغا، — بىراق، بۇ يەردە بۇ جامنىڭ باھاسىنى توختىتىپ بېرەلىگۈدەك بىرەر سەرراپ ياكى زەرگەر يوق تۇرسا، — دېدى.

— بۇ سودىگەرلەر ئارىسىدا غوجا سەئىد ئىسىملىك بىر جاۋاھىرپۇرۇش بار. ئۇ كىشى كۆپ ئىشلارغا ئېپى بار، ھەممە كەسىپكە ماھىر ئادەم. ئۇ ھازىر مۇشۇ سودىگەرلەرنىڭ باشلىقى.

سەن بۇنى شۇ كىشىنىڭ يېنىغا ئاپىرىپ: «ئەي غوجا، ماڭا بىر - ئاز قەنت - ناۋات لازىم ئىدى. سەن مۇشۇ جامنىڭ قىممىتىنى باھالاپ بەرسەڭ، مەن قەنت - گېزەكلەرنىڭ باھاسى ئۈچۈن مۇشۇ جامنى بېرىپ ئالارمەن، ياكى بولمىسا ئالتۇن بېرىپ ئالارمەن» دېگىن. ئۇ كىشى جامنىڭ باھاسىنى بىر يەرگە توختىتىپ بەرگەندىن كېيىن قايتىپ كەل، مەن ساڭا شۇ باھادا ئالتۇن بېرىمەن ۋە باشقا نەرسىلەر بىلەنمۇ سېنى خۇشال قىلىمەن، — دېدى مۇختار.

شەربەتچى مۇختاردىن بۇ سۆزنى ئاڭلىغاندىن كېيىن ئالتۇن ئېلىشنىڭ ئىنتىزارلىقىدا بۇ بېيىتنى ئوقۇدى.

بېيىت:

بىر قاراپ قويماقنى قارا كۆزىدىن قىلدىم تاما،
ئاھ، تامانىڭ يۈزىدەك قارايدى يۈزلىرىم ھەمە.

شەربەتچى مۇختارغا:
— ئۇنداق بولسا، سەن تەرەپتىن بىرەيلەن بىللە بارسۇن، — دېدى.

— ئۇنداقتا، مەن ئۆزۈم باراي، — دېدى مۇختار، — لېكىن مېنىڭ ساڭا ھەمراھ ئىكەنلىكىمنى ھېچكىم سېزىپ قالمىسۇن، سەن بېرىپ غوجا سەئىدكە جامنى كۆرسىتىپ، باھاسىنى

توختاتقاندىن كېيىن مەن يېنىڭغا كىرىپ، باھاسىغا يەتكۈزۈپ ئالتۇن بېرىپ، جامنى شۇ يەردىلا سېتىۋالاي.

شەربەتچى ئېتىغا مىنىدى ـ دە، جامنى ئېلىپ غوجا سەئىد تەرەپكە ماڭدى، غوجا سەئىدنىڭ چېدىرى ئالدىغا كەلگەندە ئاتتىن چۈشۈپ، سالام بىلەن ئىچكىرىگە كىردى.

ــ ئەي غوجا، ــ دېدى ئۇ سودىگەرگە، ــ مەن پادىشاھنىڭ شەربەتچىلىرىدىنمەن، پادىشاھلىققا بىر ئاز قەنت ـ ناۋات ئالىمەن، باھاسى ئۈچۈن ئالتۇن بەرسەممۇ بولىدۇ، ئەگەر خالىسىڭىز مۇنۇ جامنى بېرەي.

شەربەتچى سۆزلەۋېتىپ، جامنى غوجا سەئىدنىڭ ئالدىغا قويدى. غوجا سەئىد دۇنيادا تەڭداشسىز بولغان بۇ ئاجايىپ ئالتۇن جامنى كۆرۈپ، كۆڭلىدە: «بۇنى پادىشاھنىڭ ئالدىغا ئېلىپ بارسام، بۇنىڭدىن زىيادە تۆھپە بولماس» دەپ ئويلىدى ـ دە، سېتىۋېلىش قارارىغا كەلدى.

ئەلقىسسە، شەربەتچى مۇختارنىڭ قولىدىن جامنى ئېلىپ كەتكەندىن كېيىن مۇختارنىڭ يەتتە ئوغرى كۆيۈئوغلى ئۇنىڭ قېشىغا يېتىپ كەلدى. مۇختار ئۇلارنى ئۆزىگە ھەمراھ قىلىپ، سودىگەرلەرنىڭ چېدىرىغا باردى. ئۇلار خۇددى بىرەر نەرسە سېتىۋالماقچى بولغان ئادەملەردەك، قىممەت باھا نەپىس رەختلەرنى كۆرۈپ، ياراتماستىن، چېدىرمۇچېدىر ئارىلاپ يۈرۈشمەكتە ئىدى. سودىگەر بىچارىلەر تەماگەرلىك بىلەن ئۇلارغا ئىززەت ـ ئىكراملار قىلىشىپ كېتىشتى. مۇختار ۋە

كۈيۈئوغۇللىرى شۇ يوسۇندا ئايلىنىپ يۈرۈپ، غوجا سەئىدنىڭ چېدىرى ئالدىغا يېتىپ كەلدى ـ دە، سالام بېرىپ، ئىچكىرىگە كىردى. غوجا بۇلارنىڭ ناهايىتى كېلىشكەن نۇرانە ئادەملەر ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ، ھۆرمەت ـ ئېھتىراملار قىلدى، ئۇلارغا يۇقىرىدىن ئورۇن كۆرسىتىپ ئولتۇرغۇزدى. ئاندىن غوجا سەئىد مۇلايىملىق بىلەن:

ــ قەدەملىرىڭىز قۇتلۇق بولسۇن، بىزگە بۇيرۇيدىغان نېمە خىزمەتلىرىڭىز بار؟ ــ دەپ سورىدى.

ــ بىزگە بىر ئاز قەنت ـ ناۋات كېرەك، ــ دېدى مۇختار.

غوجا ئېھتىرام بىلەن:

ــ خالىغىنىڭىزلارنى جان ـ دىل بىلەن ئورۇنلايمىز، ــ دېدى.

بەتئەخلاق مۇختار بىردەملىك جىمجىتلىقتىن كېيىن غوجا سەئىدتىن سورىدىكى:

ــ ئەي غوجا، ھۇزۇرىڭىزدىكى ئاۋۇ ئالتۇن جام كىمنىڭكى؟

ــ ئۇنى بىر كىشى ساتماق ئۈچۈن ئەكەلگەنىكەن، ــ دېدى غوجا سەئىد جاۋابەن.

مۇختار:

ــ بۇياققا ئېلىڭ، كۆرۈپ باقاي، ــ دېدى.

ــ بولىدۇ، كۆرۈڭ، ــ دېدى غوجا جامنى مۇختارنىڭ قولىغا ئۇزىتىپ.

مۇختار جامنى ئۇياق ـ بۇياق ئۆرۈپ، كۆرۈپ چىققاندىن

كېيىن غوجا سەئىدكە تۇيۇقسىزلا سوئال قويىدى:

— ئەي غوجا، بۇ جام خەلىپە ھارۇن رەشىدنىڭ شەربەتخانىسىدىن يوقالغانىدى، سەن بۇنى قەيەردىن ئالدىڭ؟

مۇختارنىڭ سۆزلىرىدىن قاتتىق ۋەھىمىگە چۈشكەن غوجا سەئىد دەرھال شەربەتچىنى كۆرسىتىپ:

— مۇشۇ يىگىت ساتىمەن دەپ ئەكەلگەنىكەن، — دېدى.

مۇختار بۇ سۆزنى ئاڭلاش بىلەنلا ئوقتەك ئېتىلىپ بېرىپ شەربەتچىنىڭ گەدىنىگە بىر مۇشت ئۇردى ـ دە:

— ئەي ھارامزادە، بۇ جام ئۈچۈن قانچىلىگەن بىگۇناھ ئادەملەر ھالاك بولدى، قانچىلىغان ساپ نىيەت كىشىلەر ئازاب چەكتى !؟ — دەپ ۋارقىرىدى.

غوجا سەئىد بۇ ئەھۋالغا ھەيران قالدى ۋە مۇختاردىن سورىدى:

— بۇ نېمە ۋەقە؟

— پېقىر سودىگەرلىك ئۈچۈن باغدادتا تۇرۇۋاتقىنىمغا تۆت ئاي بولدى، — دېدى مۇختار ئەھۋالنى چۈشەندۇرۇۋاتقاندەك قىياپەتتە، — بىر كۈنى كارۋان سارىيىنىڭ ئىشىكى ئالدىدا ئولتۇرسام، ھەر تەرەپتىن قىيا ـ چىيا ئاۋازلار ئاڭلاندى. مەن ھەيران بولۇپ، نېمە ھادىسە يۈز بەرگەنلىكىنى بىر كىشىدىن سورىغانىدىم، ئۇ ماڭا: «ھارۇن رەشىدنىڭ شەربەتخانىسىدىن بىر دانە ئالتۇن جام يوقىلىپتۇ، بۇنىڭ ئۈچۈن پادىشاھ نۇرغۇن كىشىلەرگە گۇمان بىلەن شۇنداق قاتتىق ئازابلارنى سېپتۇكى، بۇ

سەۋەبتىن ئۈچ ئادەم جېنىدىن ئايرىلىپتۇ، بۇ غەلۋە ـ غوۋغالار شۇنىڭ ماجىراسى» دېگەنىدى، مانا ئەمدى مەلۇم بولدىكى، جامنى مۇشۇ هارام تاماق شەربەتچىنىڭ ئۆزى ئوغرىلىۋالغانىكەن.

ــ ئەي يىگىت، سەن بۇنىڭغا نېمە دەيسەن؟ ــ دېدى غوجا سەئىد شەربەتچىگە قاراپ.

مۇختارنىڭ بىر دەمدىلا توقۇپ چىققان بۇ نەيرەڭلىرىگە هەيران بولۇپ، باياتىن بېرى خۇدىنى يوقاتقان هالدا مەڭدەپ قالغان شەربەتچى ئۆزىگە بېرىلگەن بۇ سوئالدىن هوشىغا كەلدى:

ــ ئۇ يالغان ئېيتىۋاتىدۇ، ــ دېدى شەربەتچى ئوپۇل ـ توپۇللا جاۋاب بېرىپ، ــ بۇ جام ئەسلىي ئۇنىڭ قولىدا ئىدى.

ــ ئەي يىگىت، بۇنداق ناشايان ئىش سېنىڭدەك ئوردا خادىمىغا مۇناسىپ ئەمەس ئىدى، ــ دېدى غوجا سەئىد شەربەتچىگە.

شۇ ئەسنادا مۇختار كويۇئوغۇللىرىغا:

ــ بۇ هارام تاماق ئەبلەخنى ئۇرۇڭلار! ــ دەپ بۇيرۇق قىلدى. ئۇلار كېلىپ شەربەتچىنى ئارىغا ئېلىپ، شۇنداق قاتتىق ئۇردىكى، بىچارە ساددا شەربەتچىگە ئاسمان يىراق، يەر قاتتىق بولدى. بۇ غەلۋە ـ غوۋغالار كارۋانلار ئارىسىدا باج ئېلىنىۋاتقان هارۇن رەشىد مۇلازىملىرىنىڭ قۇلىقىغا ئاڭلاندى. ئۇلار كېلىپ، غوجا سەئىدنىڭ هۇزۇرىدا يوقالغان ئالتۇن جامنىڭ تۇرغانلىقىنى، شەربەتچىنى بەش ـ ئالتە ئادەم ئارىغا ئېلىۋېلىپ ئۇرۇۋاتقانلىقىنى كۆردى. مۇلازىملار هەممە ئەهۋالدىن خەۋەردار

بولغاندىن كېيىن شەربەتچىگە تىل ـ ھاقارەت ياغدۇرۇپ، قوللىرىنى ئارقىسىغا قايرىپ باغلىدى، جامنى بويىنىغا ئېسىپ، پىيادە ھالدا ئوردىغا ھەيدەپ ماڭدى. ئۇنىڭ ئېتىغا مۇختارنى مىندۈرۈپ، بىللە ئېلىپ ماڭدى. ئۇلار شەھەرگە يېتىپ كەلگەندە پۈتۈن خالايىق ئۇلارنىڭ كەينىگە چۈشۈپ ئەگىشىپ ماڭدى. ھەممە كىشى شەربەتچىگە تىل ـ ئاھانەت تاشلىرىنى رەھىمسىزلىك بىلەن ئاتاتتى. ئۆز ئەھۋالىنىڭ قايغۇسىدا گاڭگىراپ، ھەيران ـ ھەس قالغان بىچارە شەربەتچىنىڭ قولىقى خالايىقنىڭ نېمە دەۋاتقانلىقىنى زادىلا سەزمەيتتى. لەنتى دەللە بۇ ۋەقەنى ئاڭلاپ، يېتىپ كەلدى ـ دە، مۇختارنىڭ بۇ قىلىقلىرىغا خۇشال بولۇپ، ئاپىرىنلار ئېيتىپ، قايتىپ كەتتى.

شۇنداق قىلىپ، ئۇلار پادىشاھ ھارۇن رەشىدنىڭ ئوردىسىغا كىردى. پادىشاھنىڭ ئۇدۇلىغا كېلىش بىلەنلا، مۇختار يەر سۆيۈپ سالام قىلدى. پادىشاھ ئۇنىڭ سالامىغا جاۋاب قايتۇردى ۋە كۆڭلىدە مۇختارنى «ئەجەبمۇ مۇئامىلىسى ياخشى ئادەمكەن» دەپ ئويلاپ، يۇقىرى ئورۇنغا ئولتۇرغۇزدى. ئاندىن شەربەتچىگە قاراپ غەزەپ بىلەن:

— ئەي يۈزسىز خائىن، مېنىڭ ساڭا بەرگەن بەخت ۋە دۆلىتىمدىن نېمە كەم قالغىنىغا سەن بۇ خىيانەتنى قىلدىڭ؟! — دېدى.

بۇ پالاكەتچىلىكتىن قۇتۇلۇشقا ھېچقانداق ئامالى قالمىغان شەربەتچى بىچارە كۆزلىرىدىن يامغۇردەك ياش تۆكۈپ، پادىشاھقا

ھەممە بولۇپ ئۆتكەن ئەھۋالنى بىر - بىرلەپ بايان قىلدى. ئاندىن كېيىن سۆزنى مۇختار ئېلىپ:

— ئەي ئالەمپاناھ، دۆلىتىڭىز ئەبەدىي مۇقىم بولسۇن، مېنىڭ بۇ شەھىرىڭىزدە تۇرۇۋاتقىنىمغا تۆت ئاي بولدى. يېقىندىن بېرى خوراسانغا بېرىشنى نىيەت قىلىپ تۇرغىنىمدا، دەجلە دەرياسى بويىغا سودىگەر چۈشۈپتۇ، دەپ ئاڭلاپ، ئازراق قەنت - ناۋات ئېلىش ئۈچۈن ئۇ يەرگە باردىم. مۇشۇ ھارامخور مۇناپىق شەربەتچى ئۇ يەردە ئالتۇن جامنى غوجا سەئىد ئىسىملىك سودىگەرلەر باشلىقىغا ساتماقچى بولۇپ تۇرغانىكەن. بۇنىڭدىن ئىككى ئاي ئىلگىرى جانابىڭىزنىڭ بارگاھىدىن بىر ئالتۇن جام يوقالغانلىقى قۇلىقىمغا كىرىپ قالغانىدى، بۇنى كۆرۈپ، دەرھال شۇ ئىش ئېسىمگە كەلدى. بۇ بەتبەخت ساتماقچى بولۇپ تۇرغان جامغا پادىشاھتىن باشقا كىشىنىڭ ئىگە بولۇشى مۇمكىن ئەمەسلىكىنى ھېس قىلدىم - دە، شۇنىڭغا ئاساسەن، ئەلگە ئىبرەت بولسۇن دەپ ئۇنى تۇتتۇم، — دېدى.

ھارۇن رەشىد مۇختارنىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن مۇلازىملىرىغا غوجا سەئىدنى كەلتۈرۈشكە بۇيرۇدى. مۇلازىملار بېرىپ، غوجا سەئىدكە ھارۇن رەشىدنىڭ پەرمانىنى يەتكۈزدى. غوجا سەئىد پادىشاھقا لايىق سوۋغا - سالاملار بىلەن يېتىپ كېلىپ، ھارۇن رەشىدكە سالام قىلدى. پادىشاھمۇ ئۇنىڭ سالامىغا لايىق جاۋاب قايتۇرغاندىن كېيىن يۇقىرىدىن ئورۇن كۆرسەتتى. ئاندىن پادىشاھ ئۇنىڭدىن بۇ ھادىسىنىڭ تەپسىلاتىنى

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

سورىدى. غوجا سەئىد پادىشاھنىڭ سوئالىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن ئۆزى كۆرگەن ئەھۋاللارنى سۆزلەپ بەردى. غوجا سەئىدنىڭ سۆزلىرى مۇختارنىڭ ئېيتقانلىرى بىلەن ئوخشاش چىقتى - دە، پادىشاھ مۇختارنىڭ سۆزلىرىنىڭ راستلىقىنى جەزملەشتۇردى:

— بۇ تۇزكورنى، — دېدى پادىشاھ شەربەتچىنى كۆرسىتىپ قەھر - غەزىپى تاشقان ھالدا، — دارغا ئېسىپ، بەدەنلىرىنى پارە - پارە قىلىپ تاشلاڭلار!

ھۆكۈمنى ئاڭلىغان جاللاتلار دەرھال ئېتىلىپ كېلىپ، شەربەتچىنى دار تەرەپكە سۆرەپ ماڭدى، يول بويى زار - زار يىغلاپ كەلگەن بىچارە شەربەتچى دار ئالدىغا يېتىپ كەلگەندىن كېيىن كۆز بولاقلىرىدىن بۇلدۇقلاپ ياش ئاققۇزغان ھالدا بۇ بېيىتنى ئوقۇدى.

بېيىت:

كىم خىيانەت قىلسا، ئۇنتۇپ ئىگىسىنىڭ تۇزىنى،
ئەل ئارا بېشى تۆۋەن بولماق جازاسىدۇر ئۇنىڭ.

ئاندىن كېيىن ئۇ جاللاتقا:

— ئەي بۇرادەرلەر، مېنىڭ سىلەرگە ۋەسىيىتىم شۇكى، پىقىرنى باشقا گۇناھكارلارنى ئاسقانغا ئوخشاش بېشىمدىن ئاسماي، بەلكى پۇتۇمدىن ئېسىڭلار. بۇ ئارقىلىق مەن باشقا

گۇناھكارلاردىن پەرقلىنىپ تۇراي ـ دە، خەلق مېنىڭ بىر خائىنىنىڭ گېپىگە كىرىپ، پادىشاھىمنىڭ ھەققىگە خىيانەت قىلماقچى بولغانلىقىمنى ئاڭلاپ، ئىبرەت ئالسۇن، — دېدى.
جاللاتلار ئۇنىڭ ۋەسىيىتىگە بىنائەن، ئايىغىدىن ئېسىپ بوغۇزىغا پىچاق ئۇردى. بىچارە شەربەتچى بۇ ھىيلە ـ نەيرەڭلەر بىلەن تولغان دۇنيادىن مەڭگۈگە كۆز يۇمدى.
ھارۇن رەشىد ئۆزىنىڭ «ئالتۇن جامنى كىم تېپىپ كەلسە ئۇنى شۇ كىشىگە ئىنئام قىلغاندىن سىرت، ئۇ كىشىنى يەنە باشقا تەرەپلەردىنمۇ خۇشال قىلىمەن» دېگەن ۋەدىسىگە ئاساسەن، جامنى مۇختارغا بەردى. يەنە ئۇنىڭغا قىممەت باھا تونلارنى كىيدۈرۈپ، يولغا سالدى.
مۇختار جامنى ئېلىپ، يەتتە نەپەر ئوغرى كۆيئوغۇللىرى بىلەن ئۆيىگە قايتىپ كەلدى. دەللە مۇختارنىڭ قىلغان رەزىللىكلىرى ۋە ھىيلە ـ مىكىرلىرىگە ئاپىرىن ئېيتىپ، ئۇنىڭ ئەقىل ـ پاراستىنى ئاغزى تالغۇچە ماختىدى.
ئەمدى گەپنى بەتخۇي دەللەدىن ئاڭلاڭ.
ئەلقىسسە، ئۇ مەلئۇنلارنىڭ بۇ كېچىسى پاراغەت بىلەن ئۆتتى. ئەتىسى لەنەتگەردە دەللە ھەييارلىق بەلبېغىنى بېلىگە باغلاپ، ئۆيىدىن چىقتى. كوچىغا چىقىپ ئازراق يول يۈرۈش بىلەنلا ئۇشتىگەرگە ئۇچراپ قالدى. ئۇشتىگەر دەللەنى كۆرگەن ھامان ئېتىلىپ كېلىپ، ئۇنى مەھكەم تۇتتى.
— ئەي مەككار ئوغرى، — دېدى ئۇشتىگەر غەزەپ بىلەن، —

مېنى ۋە باشقىلارنى قانداق بوزەك قىلغانلىقىڭنى بىلەمسەن؟ مانا ئەمدى قولۇمغا چۈشتۈڭ، قولۇمدىن ئاسان قۇتۇلۇپ چىققىنىڭنى كۆرۈپچۇ قېنى !

ئۈشتىگەرنىڭ پەيلىنىڭ يامانلىقىنى كۆرگەن دەللە مۇلايىملىق بىلەن:

— ئەي كۆزۈمنىڭ نۇرى ئوغلۇم، مېنىڭدەك ئاجىز ئاناڭغا بۇنداق قوپال گەپلەرنى قىلىشتىكى مۇددىئايىڭ نېمە؟ — دېدى.

— قوپال گەپ دەۋاتىسەنغۇ تېخى، — دېدى ئۈشتىگەر دەللەنى سىلكىشلەپ، — دۈكىنىمدىن يىگىرمە پوتا بىلەن ئەللىك ماتانى ئوغرىلاپ كەتسەڭمۇ قوپال گەپ قىلمامتىم ئەمىسە؟!

— راست ئېيتىسەن ئوغلۇم، سېنىڭ ماللىرىڭنى چاقچاق قىلىپ ئېلىپ قويغانىدىم، بۇ ئىشتا مەندە قىلچە يامان نىيەت يوق ئىدى. هازىرغىچە مەنمۇ شۇ ماللىرىڭنى قانداق قايتۇرۇپ بېرىشنىڭ غېمىدە يۈرەتتىم. خۇداغا شۈكۈر، بۈگۈن ئۆزۈڭ ئۇچراپ قالدىڭ. ماللىرىڭنىڭ ھەممىسىنى بىر ئورۇندا ئامانەت قويغانىدىم، ساق - سالامەت تۇرۇۋاتىدۇ. سەن هازىرلا مەن بىلەن بېرىپ، ئۇنى ئۆز قولۇڭغا ئالغىن، — دېدى دەللە ئۈشتىگەرگە.

ئۈشتىگەر دەللەگە ھەمراھ بولۇپ ماڭدى. ئىككىسى بىر شىپاخانىنىڭ ئالدىغا يېتىپ كەلدى. دەللە ئۈشتىگەرگە:

— ئەي جېنىم، سەن بۇ يەردە ئازراق ساقلاپ تۇرغىن، مەن كىرىپ ماللىرىڭنى ئاچىقىپ بېرەي، — دەپ قويۇپ، ئۆزى

ئىچكىرىگە كىرىپ كەتتى.

دەللە شىپاخانا ئىچىدە ئولتۇرغان بىر ئاقساقال نۇرانە تېۋىپنى كۆردى ـ دە، ئۇدۇلىغا بېرىپ، ئېگىلىپ تۇرۇپ تەزىم قىلدى. تېۋىپ ئۇنىڭغا:

ــ ئەي ئاجىز بىچارە، بۇ يەرگە نېمە مۇددىئا بىلەن كەلدىڭ؟ ــ دېدى.

ــ ئەي ھېكمەتشۇناس ھېكىم، ــ دېدى دەللە يىغلاپ تۇرۇپ، ــ مېنىڭ ئېرىم ساراڭ بولۇپ قالغانىدى. بەش ـ ئالتە كۈن بولدى، ئۇنىڭ ساراڭلىقى تېخىمۇ ئەۋجىگە چىقىپ، مەن بىچارىنى قاتتىق ھاقارەتلەشكە باشلىدى. ھە دېسىلا «كىيىملىرىمنى، ماتالىرىمنى ۋە زەر جىيەكلىك پوتىلىرىمنى بەر» دەپ ماڭا تىل ـ ئاھانەتلەرنى ياغدۇرۇپ ئازار بېرىدۇ. ئىلاجىسىز ئاخىر ئۇنى ماھىر تېۋىپلارنىڭ ئالدىغا ئېلىپ بارغانىدىم، ئۇلار: «بۇنىڭ كىيىملىرىنى سالدۇرۇپ، ئۇچىسىغا بىرنەچچە دەررە ئۇرۇپ، بېشىنى قىزىتىلغان تۆمۈر بىلەن داغلىماقتىن باشقا ئامال يوق» دېيىشتى. مەن بىر بىچارە ناتىۋان ئايال تۇرسام، ئۇنداق ئىشلار قانداقمۇ قولۇمدىن كەلسۇن. ئاخىر بېشىم قاتقان ھالدا سىزنىڭ ئالدىڭىزغا كەلدىم. مەن ھەققىڭىزدە دۇئا قىلسام، مۇشۇ قىيىنچىلىقتىن مېنى خالاس قىلسىڭىز.

دەللە سۆزلەۋېتىپ بەش تەڭگە پۇلنى چىقاردى ـ دە، تېۋىپنىڭ ئالدىدا قويدى. تېۋىپ تەڭگىنىڭ خۇشلۇقىدا:

— ئۇنداق بولسا، بىرەر تەدبىر بىلەن ئېرىڭنى بۇ يەرگە ئېلىپ كەلگىن. مەن چارىسىنى قىلاي، — دېدى.

— ئۇنى مەن «ماتالىرىڭ پالان جايدا، مەن بىلەن بارغىن، ئېلىپ بېرەي» دەپ، ھىيلە ئىشلىتىپ بۇ يەرگە ئېلىپ كەلگەندىم، ئىشىك تۈۋىدە ساقلاپ تۇرۇۋاتىدۇ، — دېدى دەللە.

تېۋىپنىڭ ئۈچ نەپەر خىزمەتكارى بار ئىدى، ئۇلارنىڭ ئەپتىنى كۆرگەن دېۋىمۇ ۋەھىمىگە چۈشەتتى. تېۋىپ بۇ خىزمەتكارلاردىن بىرىگە تېزلا بۇيرۇدى:

— بۇ ئايالنىڭ ئېرىنى بۇ يەرگە ئېلىپ كىرگىن.

خىزمەتكار كوچىغا چىقىپ، بىر كىشىنىڭ ئىنتىزارلىق ئىچىدە كۈتۈپ تۇرغانلىقىنى كۆردى.

— ئەي غوجام، ئىچكىرىگە كىرسىلە، — دېدى ئۇنىڭغا خىزمەتكار.

بۇ سۆزنى ئاڭلىغان ئۈشتىگەر شىپاخانا ئىچىگە كىردى - دە، دەللىگە:

— مېنىڭ ماتالىرىم قەيەردە؟ تېزراق ئەكىلىپ بەر، — دېدى.

تېۋىپ ئۇنىڭغا:

— ئازراق توختاپتۇر، ماتالىرىڭنى ھازىرلا چىقىرىپ بېرىدۇ، — دېدى - دە، خىزمەتچىلىرىگە ئىشارەت قىلدى.

خىزمەتچىلەر چاقماق تېزلىكىدە ئېتىلىپ كېلىپ، ئۈشتىگەرنىڭ بېلىدىن قۇچاقلاپ يەرگە باستى. ئاندىن ئۇنىڭ

داد ـ پەريادلىرىغا قىلچە قۇلاق سالماستىن، كىيىملىرىنى سالدۇرۇپ، پۇت ـ قوللىرىنى چەمبەرچاس قىلىپ باغلىدى. رەزگى دەللە شۇ ھامانلا قۇيرۇقىنى خادا قىلىپ تىكىۋەتتى ـ دە، ئۆيىگە كېلىپ پاراغەتلىك تۇرمۇشىنى باشلىدى.

تېۋىپ خىزمەتكارلىرىغا ئۇشتىگەرنىڭ دۇمبىسىگە يۈز دەررە ئۇرۇشنى بۇيرۇدى. شەپقەتسىز خىزمەتكارلار دەررىنى قولىغا ئېلىپلا، «مانا ساڭا ماتا، مانا ساڭا پۇتا» دەپ، بىچارە ئۇشتىگەرنىڭ ئۇچىسىغا پۈتۈن كۈچى بىلەن ئۇرۇشقا باشلىدى. تاياق ئازابى ئۇشتىگەرنىڭ سۆڭەك ـ سۆڭىكىدىن ئۆتۈپ كەتتى. ئۇرۇلغان دەررىنىڭ سانى يۈزگە يەتكۈچە بولغان ئارىلىقتا، ئۇشتىگەر بىچارە بۇ دۇنياغا تۆرەلگىنىگە يۈز مىڭ پۇشايمانلارنى قىلدى. قانچە قېتىملاپ ھوشىدىن كەتتى. بەدەنلىرى تىلىم ـ تىلىم بولۇپ، گۆشلىرى ئېچىلىپ قالدى. دەررە ئۇرۇلۇپ بولغاندىن كېيىن خىزمەتكارلار ئوتقا سېلىپ قىزدۇرۇلغان قىپقىزىل تۆمۈرنى ھوشسىز ياتقان ئۇشتىگەرنىڭ بېشىغا ئارقا ـ ئارقىدىن يېقىپ داغلىدى. ئاغرىق ئازابىغا چىدىمىغان ئۇشتىگەر جان ـ جەھلى بىلەن داد ـ پەرياد كۆتۈردى:

ــ ھەممە دەۋالىرىمدىن كەچتىم، ــ دېدى ئۇ ئېچىنىشلىق ئاۋاز بىلەن ۋارقىراپ، ــ مېنى قىينىماڭلار!

ــ ھەببەللى، ــ دېدى تېۋىپ ئۇشتىگەرنىڭ سۆزىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن ئورنىدىن دەس تۇرۇپ، ــ مانا ئەمدى ئەس ـ ھوشۇڭ جايىغا كەپتۇ. سەۋدايىلىقتىن قۇتۇلغانلىقىڭ ئۈچۈن

سىنى تەبرىكلەيمىز.

— ئەي تېۋىپ، — دېدى ئۇشتىگەر، — مەن سەۋدايى ئەمەس، بەلكى پالان يەردىكى ئۇشتىگەر بولىمەن. ھېلىقى خوتۇننىڭ ئىسمى دەللە بولۇپ، ئۆزى مەككارلىقتا ئۇچىغا چىققان بىر يالماۋۇز. ئۇ ھىيلە - نەيرەڭلىرى ئارقىلىق ھەممە ئادەمنى يەر بىلەن يەكسان قىلىپ يۇرمەكتە، مېنىڭمۇ كۆپ مال - مۈلكۈمنى ئالداپ ئېلىپ كەتكەندى، — دېدى ئۇشتىگەر ئۆز سەرگۈزەشتىلىرىنى بىر - بىرلەپ بايان قىلىپ.

تېۋىپ ئۇشتىگەرنىڭ كەچۈرمىشلىرىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن ئۆزىنىڭ قىلغان ئىشلىرىغا قاتتىق پۇشايمان قىلدى. بولغۇلۇق ئىش بولۇپ بولغانىدى. شۇڭا، ئۇلار ئامالسىز ئۇشتىگەرگە بىر - مۇنچە ئۆزرىخاھلىقلارنى ئېيتىپ، ئەپۇ سوراپ، ئۇنى ئۆيىگە ئاپىرىپ قويدى. ئۇشتىگەر ئۆيىگە كېلىپ، بىرنەچچە كۈن ئورنىدىن تۇرالماي ياتتى. ئاندىن كېيىن بولغان ئەھۋالنى كىراكەش بىلەن جاۋاھىرپۇرۇشقا ئېيتتى. بۇنى ئاڭلىغان كىراكەش ئۇشتىگەردىن سورىدى:

— ئەي بۇرادەر، ئاغزىڭدىكى چىشلىرىڭ بارمۇ؟

— خۇداغا شۈكۈر، بار، — دېدى ئۇشتىگەر.

— ئۇنداق بولسا، — دېدى كىراكەش ئۇنىڭغا، — سەن ئۆزۈڭنىڭ بۇ ئىشتىن ئاسان قۇتۇلۇپ قالغانلىقىڭ ئۈچۈن خۇداغا يۈزمىڭ شۈكۈرلەرنى قىلساڭ بولغۇدەك.

بۇ ئۇچەيلەن ئاخىر: «دەللەنى قولغا چۈشۈرمىگۈچە

ھېچقانداق ئىش قىلمايمىز» دەپ ۋەدىلەشتى.

ئەمدى سۆزنى كىراكەش، جاۋاھىرپۇرۇش ۋە ئۇشتىگەر قاتارلىقلارنىڭ دەلىلەنىڭ قولىدا قول بولۇپ سېتىلغانلىقىدىن ئاڭلاڭ.

ئەلقىسسە، ئىككى ئايغىچە ئۆيدىن چىقماي راھەت ـ پاراغەتتە ئولتۇرغان دەلىلە بۈگۈن سىرتقا چىقىپ، سەيلە قىلىش قارارىغا كەلدى. ئۇ ئۆزىنى ھاجى ھەرىمى ئاياللاردەك ياساپ، كوچىغا چىقتى. بىر دوقمۇشقا كەلگەندە، تۇيۇقسىزلا كىراكەش، ئۇشتىگەر ۋە جاۋاھىرپۇرۇش قاتارلىق ئۈچەيلەنگە ئۇچراپ قالدى. ئۇلار دەلىلەنى تۇتۇۋېلىپ كۆپ ئىزا ـ ئاھانەتلەرنى قىلدى ۋە ئۇنى پادىشاھ ھارۇن رەشىدنىڭ ھۇزۇرىغا ئېلىپ ماڭدى. دەلىلە يولدا كېتىۋېتىپ كۆز ياشلىرىنى ئېقىتقان ھالدا:

— پېقىر بىر ھاجى ھەرىمى ئايالمەن، ماڭا بۇنداق ئازار بېرىشىڭلارنىڭ ھاجىتى يوق. سىلەر بۇ قىلغىنىڭلار ئۈچۈن چوقۇم پۇشايمانغا قالىسىلەر، كېيىن ئورنىغا كەلمەي قالارمىكىن، — دېدى.

دەلىلەنىڭ ئوقۇغان مىكرى ئەپسۇنلىرى ئۇلارغا قىلچە تەسىر قىلمىدى. ئەكسىچە ئۇلار دەلىلەنى تېخىمۇ بەك دۆشكەلەپ ھارۇن رەشىدنىڭ ئوردىسىغا ئېلىپ كەلدى. بۇ ۋاقىتتا ھارۇن رەشىد ئۇخلاۋاتقان بولغاچقا، ئوردا خادىملىرى ئۇلارنى ئىچكىرىگە كىرگۈزمىدى. بۇ پۇرسەتنى غەنىيمەت بىلگەن دەلىلە:

— مەن بىر ئاجىز ئايالمەن، مېنىڭ ئەر كىشىلەر بىلەن

كوچىدا تۇرۇشۇم مۇۋاپىق ئەمەس، — دېدى ـ دە، دەرۋازىدىن غىپپىدىلا كىرىپ كەتتى. بۇ چاغدا بۇ ئۇچەيلەن كوچىدا ئۆزئارا پاراڭلىشىش بىلەن بولۇپ قالغانىدى.

دەللە ئاۋايلاپ دەسسەپ، ھارۇن رەشىدنىڭ ھەرەمخانىسىغا كىردى. ئۇ يەردە بىر تۇپ دەرەخنىڭ تۈۋىگە كېلىپ، قىبلىگە قاراپ ئولتۇرۇپ، قۇرئان ئوقۇشقا باشلىدى. ئۇنىڭ قىرائەت قىلغان ئاۋازى شۇقەدەر يېقىملىق ئىدىكى، بۇنى ئاڭلىغان ئۇچار قاناتلارمۇ قانات قېقىشتىن توختاپ، زوق ـ ئىشتىياق بىلەن ئۇنىڭ ئەتراپىغا يىغىلدى. شۇنداق قىلىپ بۇ ئاۋاز ھارۇن رەشىدنىڭ خوتۇنى زۇبەيدەنىڭ قۇلىقىغا يەتتى. زۇبەيدە تەسىرلەنگىنىدىن كېنىزىكىگە:

— چىقىپ قاراپ باققىنچۇ، گويا داۋۇد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاۋازىدەك بۇنداق يېقىملىق سادا بىلەن قىرائەت قىلىۋاتقان قانداق ئادەمكەن ئۇ، — دەپ بۇيرۇدى.

كېنىزەك ئۇنىڭ بىر زەئىپ مويسىپىت ئايال ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ، ئەھۋالنى زۇبەيدەگە يەتكۈزدى. زۇبەيدە ئۇنى باشلاپ كىرىشكە بۇيرۇدى. دەللە ھۇجرىغا كىرىشى بىلەنلا يەر سۆيۈپ تەزىم قىلدى. ئاندىن ئۆزىنى يەرگە تاشلاپ، ياقىلىرىنى يىرتىپ شۇنداق يىغلىدىكى، بۇنى كۆرگەن زۇبەيدە تاقەت قىلالماي تۇرالمىدى:

— بۇ بىچارىنى يەردىن كۆتۈرۈپ، بۇ يەرگە ئېلىپ كېلىڭلار، — دېدى ئۇ كېنىزەكلىرىگە بۇيرۇق قىلىپ، — ئۇنىڭ

بېشىغا بىرەر مۇشكۇل ئىش چۈشكەن ئوخشايدۇ.
كېنىزەكلەر دەللەنى مۇلايىملىق بىلەن ئىززەت ـ ئىكراملار قىلىپ زۇبەيدەگە يېقىن ئېلىپ كەلدى. زۇبەيدە دەللەگە:
— ئەي ئانا، بۇنداق يىغلىشىڭنىڭ سەۋەبى نېمە؟ قانداق ھادىسە يۈز بەرگەن بولسا، ماڭا ئېيتقىن، قولۇمدىن كېلىشىچە ياردەم قىلىمەن، — دېدى.
— مېنى يات ئادەم دەپ قالمىغىن، — دېدى دەللە ئېزىتقۇ سۆزلىرىنى باشلاپ، — مەن سېنىڭ كىچىك ۋاقتىڭدىكى ئىنىكئاناڭ بولىمەن. چۈنكى، مەن سېنى بوۋاق ۋاقتىڭدا كۆپ پەرۋىشلەر قىلغانىدىم. ئىككى يىلغىچە مەن سېنى مۇرەمدە كۆتۈرۈپ يۈرۈپ ئويناتقانىدىم. سېنىڭ بۆشۈكىڭنى كېچە ـ كۈندۈزلەپ تەۋرىتەتتىم. كۆپ ۋاقىت مەرھۇم ئاناڭنىڭ خىزمىتىنى قىلغانىدىم. ئۇنىڭدىن كېيىن ھەج قىلىش ئۈچۈن مەككىگە بېرىپ، شۇ يەردە يىگىرمە يىل تۇرۇپ قالدىم. ئۇ يەردە كېچە ـ كۈندۈز تائەت ـ ئىبادەتكە مەشغۇل بولدۇم ۋە ئۇ تەۋەررۈك جاينى سۈپۈرۈش بىلەن ئۆمۈر ئۆتكۈزدۈم. ھەرەمدىن بۇ يەرگە قايتىپ كەلگىنىمگە ئىككى ئاي بولدى. ئۆزۈڭدىن بېرى سەن بىلەن دىدار كۆرۈشۈشنى كېچە ـ كۈندۈز ئارزۇ قىلىپ كەلگەن بولسامۇ، قايتىپ كەلگەندىن كېيىن ساقىسىز بولۇپ قېلىپ، كېلەلمىگەنىدىم. خۇداغا شۈكۈر، مانا بۈگۈن دىدارىڭنى كۆرۈشكە مۇيەسسەر بولدۇم.
زۇبەيدە دەللەدىن بۇ سۆزلەرنى ئاڭلىغان ھامان دەرھال

ئورنىدىن تۇرۇپ، ئۇنىڭغا ئىززەت ـ ھۆرمەتلەر قىلىپ، يۇقىرى ئورۇنغا ئولتۇرغۇزدى. دەللە يەنە ئاھ ئۇرۇپ يىغلاشقا باشلىدى.

زۇبەيدە ئۇنىڭغا:

ـــ ئەي ئانا، نېمىشقا يىغلايسەن؟ ئەگەر بىرەر ھاجىتىڭ بولسا ئېيتقىن، مەن ياردەم قىلاي، ـــ دېدى.

ـــ ئەي قىزىم، ـــ دېدى دەللە ئۇنىڭغا، ـــ ئىلگىرى سېنىڭ بەخت ۋە دۆلىتىڭنىڭ سايىسىدە كۆپ مال ـ دۇنيا توپلىغاندىم. ئۇ ۋاقىتلاردا ھەممە كىشىلەر ماڭا موھتاج ئىدى. ھازىر ھېچ نەرسەم قالماي، مەن باشقىلارغا موھتاج بولۇپ قالدىم. لېكىن، باشقىلاردىن بىر نەرسە تەلەپ قىلىشتىن ئۇيات قىلىمەن.

ـــ ئانا، سەن خاتىرجەم بولغىن، ـــ دېدى زۇبەيدە، ـــ كەمىنە قىزىڭ سالامەت بولسىلا، قولۇمدا بار ھەرقانداق نەرسىنى سەندىن ئايىمايمەن. ئەگەر بۇ يەردە قېلىپ، ئىستىقامەت قىلىشنى خالىساڭ، مەن كېنىزەكلىرىڭ قاتارىدا خىزمىتىڭنى قىلىمەن.

دەللە ئۇنىڭغا:

ـــ ئەي مەلىكە، تەڭرى ساڭا بەخت ئاتا قىلسۇن. «مەن ھايات بولسىلا پادىشاھلارنىڭ نېنىنى يېمەيمەن» دەپ قەسەم قىلغاندىم. بۇ قەسىمىمدىن قايتالمايمەن. ھازىر مېنىڭ قولۇمدا ئۈچ نەپەر قۇل بار. مال ـ دۇنيالىق ۋاقتىمدا ئۇلارنىڭ بىرى جاۋاھىرپۇرۇشلۇق قىلاتتى، يەنە بىرى ئۇشتىگەرلىك

قىلاتتى، يەنە بىرى بولسا كىراكەشلىك بىلەن مەشغۇل ئىدى. بۈگۈنكى كۈنگە كەلگەندە قول ـ ئىلكىمدە ھېچ نەرسە قالمىدى، شۇڭا ئۇلارمۇ قىلىدىغان ئىشى يوق بىكار قالدى. بۈگۈن ئۇلارنى سىنىڭ ھۇزۇرۇڭغا ئېلىپ كەلدىم. ئەگەر ماڭا شەپقەت قىلىشنى خالىساڭ، شۇ قۇللىرىمغا سەن خېرىدارلىق قىلىپ سېتىۋالساڭ، ئۆز مۈلكۈمدىن كەلگەن خىراجەت بىلەن تىرىكچىلىك قىلسام ئوبدان بولاتتى، — دېدى.

— ئۇنداق بولسا، — دېدى زۇبەيدە، — قۇللىرىڭنى خەلىپىگە سېتىپ ساڭا ئالتۇن ئېلىپ بېرەي. ھازىر خەلىپە ئۇخلاۋاتىدۇ. بىردەمدىن كېيىن ئويغىنىدۇ. شۇ چاغدا ئىشىڭنى پۈتكۈزۈپ بېرىمەن.

— ئەي مەلىكە، ئۆمرۈڭ ئۇزۇن بولسۇن. سەن بۇ ئىشنى شۇنداق توغرىلىغىنىڭكى، بۇنىڭ سىرىنى قۇللىرىم ئەسلا سېزىپ قالمىسۇن. چۈنكى ئۇلارنى مەن كىچىك ۋاقتىدىن تاكى ھازىرغىچە ئۆز باللىرىمنى ئاسرىغاندەك پەرۋىش قىلغانىدىم. ئۇلارمۇ مېنى ئۆز ئانىسىنىڭ ئورنىدا كۆرۈپ ئۆگىنىپ قالغان. ئەگەر مېنىڭ ئۇلارنى سېتىش نىيىتىمدە ئىكەنلىكىمنى ئۇلار بىلىپ قالسا كۆڭلى پاراكەندە بولۇپ، نالە ـ زار قىلىشقا باشلايدۇ، پېشمگە ئېسىلىۋېلىپ مېنى كەتكىلى قويمايدۇ، — دېدى دەللە.

— خاتىرجەم بولغىن ئانا، — دېدى زۇبەيدە، — نېمە دېسەڭ، كۆڭلۈڭدىكىدىن زىيادىرەك قىلىپ ئورۇنلايمەن.

شۇ چاغدا ھارۇن رەشىد ئويغاندى. زۇبەيدە ھارۇن رەشىد ھۇزۇرىغا كىرىپ، دەللەنىڭ دېگەن سۆزلىرىنى بىر - بىرلەپ بايان قىلدى.

— ئۇنداق بولسا، ئاناڭغا دېگىن، بۇ يەرگە كىرسۇن، — دېدى ھارۇن رەشىد.

زۇبەيدە دەللەنى ئېلىپ كىردى. ھارۇن رەشىد بۇ زەئىپ نۇرانە ئايالنى كۆرۈپ، ئىززەت - ئىكراملار بىلەن يۇقىرىدىن ئورۇن كۆرسەتتى. دەللە ئولتۇرۇپ بولغاندىن كېيىن قۇرئاندىن بىر سۈرە قىرائەت قىلغاندى، ئۇنىڭ مۇڭلۇق ئاۋازىدىن تەسىرلەنگەن خەلىپە ھارۇن رەشىد ئىختىيارسىز ھالدا يىغلاپ كەتتى. قىرائەت تامام بولغاندىن كېيىن خەلىپە دەللەگە قاراپ:

— ئەي ئانا، قۇللىرىڭ ھازىر قەيەردە؟ — دېدى.

— ئەي كەرەملىك پادىشاھىم، — دېدى دەللە، — ئۇلار مۇشۇ شانۇشەۋكەتلىك ئورداڭنىڭ ئالدىدا ساقلاپ تۇرۇۋاتىدۇ.

ھارۇن رەشىد مۇلازىملىرىغا بۇيرۇق قىلىپ:

— سەن چىقىپ قاراپ باققىن، جاۋاھىرپۇرۇش، ئۇشتىگەر ۋە كىراكەشتىن ئىبارەت بۇ ئۈچ نەپەر قۇل راستىنلا ئوردا ئالدىدا ساقلاپ تۇرۇۋاتامدۇ - يوق، — دېدى.

مۇلازىم چىقىپ، ئۈچ كىشىنىڭ ئولتۇرغانلىقىنى كۆرۈپ:

— جاۋاھىرپۇرۇش قايسىڭلار؟ — دېدى.

— مەن، — دېدى جاۋاھىرپۇرۇش دەرھال ئورنىدىن تۇرۇپ.

— ئۇشتىگەر كىم؟ — دېدى مۇلازىم.

— مەن، — دېدى ئۇشتىگەرمۇ ئورنىدىن تۇرۇپ. مۇلازىم:
— كىم ئاكەشچۇ؟ — دەپ سورىغاندى، كىم ئاكەشمۇ دەرھال تەزىم قىلىپ:
— مەن، — دەپ جاۋاب بەردى.
شۇنداق قىلىپ ھەر ئۈچەيلەن ئۆزلىرىنى مەلۇم قىلغاندىن كېيىن مۇلازىم ئۇلارغا:
— ھە، ئەمدى ئىش پۈتتى، سىلەر بىردەم ئولتۇرۇپ تۇرۇڭلار، — دەپ قويۇپ ئىچكىرىگە كىرىپ كەتتى.
بۇ ئۈچەيلەن خۇشال بولۇپ، بىر - بىرىگە: «دەللەنىڭ قىلمىشىدىن ھارۇن رەشىدمۇ خەۋەردار ئىكەن. ئەمدى بىزنىڭ نەرسە - كېرەكلىرىمىزنى ئېلىپ بېرىدىغان بولدى» دەپ خام خىيال قىلىشتى. ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ نادانلىقلىرى تۈپەيلى قىلتاقتا چۈشۈپ قول بولۇپ سېتىلىشىنى خىيالىغىمۇ كەلتۈرۈشمىدى.
ئەلقىسسە، مۇلازىم كىرىپ ئەھۋالنى مەلۇم قىلدى. ھارۇن رەشىد دەللەگە:
— ھاجى ئانا، قۇللىرىڭنىڭ باھاسىغا نېمە دەيسەن؟ — دېدى.
— ئەي بۈيۈك ئالەمپاناھ، — دېدى دەللە كۆز يېشى قىلىپ، — تەڭرى تاج - دۆلىتىڭىزنى ئەبەدىي مۇستەھكەم قىلسۇن. مەن بۇ قۇللىرىمنى ئۆز پەرزەنتىم دېسەممۇ خاتا بولمايدۇ. چۈنكى، مەن ئۇلارنى كىچىك ۋاقتىدىن باشلاپ ئۆز

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

قولۇم بىلەن تەربىيەلىگەنىدىم. ئىش بۇنداق تۇرسا، مەن ئۇلارغا قانداقمۇ باھا قويالايمەن؟ ئۆزۈڭ قانچىلىك مەرھەمەت قىلىشنى خالىساڭ شۇ بويىچە بولسۇن.

ھارۇن رەشىد كۆلۈمسىرىگەن ھالدا دەللەنىڭ ئالدىدا ئۈچ مىڭ قىزىل ئالتۇننى قويۇپ ئۆزى تەرەت ئېلىش ئۈچۈن چىقىپ كەتتى. دەللە ئۈچ مىڭ تىللانى چۆنتىكىگە سالغاندىن كېيىن يەنە ئۆزىنى باسالماي يىغلاپ كەتتى.

— ئەي قىزىم، — دېدى ئۇ زۇبەيدەگە، — شۇ تاپتا كوچىغا چىقسام، قۇللىرىم مەن بىللە ماڭىدۇ. ئۇلارنى ساتقانلىقىمنى ئېيتسام، يىغا - زار قىلىشقا باشلايدۇ، بىرەر ئامال قىلساق، ئۇلار مېنىڭ كەتكىنىمدىن خەۋەرسىز قالسا ئوبدان بولاتتى.

— بۇنىڭ ئۈچۈن قانداق ئامال قىلساق بولار؟ — دېدى زۇبەيدە.

— مۇنداق قىلايلى، — دېدى دەللە ئۇنىڭغا، — سەن زەر رومىلىڭنى بىر بوغجۇما قىممەت باھا كىيىملىرىڭ بىلەن ماڭا بەرگىن. مەن رومىلىڭنى بېشىمغا ئارتىپ، بوغجۇماڭنى قولتۇقۇمغا قىستۇرۇپ چىقىپ كەتسەم، ئۇلار مېنى سېزەلمەيدۇ، كېنىزەكلەردىن بىرى مەن بىلەن بېرىپ، رومال ۋە بوغجۇمىنى قايتۇرۇپ كەلسۇن.

زۇبەيدە دەللەنىڭ دېگەنلىرىنى تەييار قىلدى. ئاندىن ئايىغى ئېتتىك كېنىزەكلەردىن بىرىگە رومال ۋە بوغجۇمىنى قايتۇرۇپ

كېلىشىنى تاپىلاپ، ئۇنى دەللەگە قوشۇپ قويىدى. دەللە زەر رومالنى بېشىغا تاشلاپ، بوغجۇمىنى قولتۇقىغا قىستۇرۇپ، كېنىزەك بىلەن بىللە ھارۇن رەشىدنىڭ ئوردىسىدىن چىقتى - دە، بەخىرامان ھالدا يۈرۈپ كەتتى. يول ئۈستىدە ئۇنى كۆرگەن ئادەملەر: «بۇ ھارۇن رەشىد ۋەزىرلىرىدىن بىرەرىنىڭ ئايالى بولسا كېرەك، نەگە ماڭغاندۇ؟» دەپ ئويلىشاتتى.

ئەلقىسسە، لەنىتى دەللە ئالدامچىلىق كىتابىدىن كىشىنى ئېزىقتۇرغۇچى ئەپسۇنلارنى ئوقۇپ، كېنىزەككە يول بويى سۆزلەپ ماڭدى:

— ئەي گۈزەللىك بوستانىنىڭ يۇمران كۆچىتى، نازۇكلۇق گۈلىستانىنىڭ گۈلى رەناسى، — دېدى ئۇ كېنىزەكنى ئاغزى - ئاغزىغا تەگمەي ماختاپ، — ئەپسۇس، يۈزلەرچە ئەپسۇسكى، ئۆزۈڭ بۇنچىۋالا چىرايلىق تۇرۇپ، ئۆزۈڭگە مۇناسىپ كەلگۈدەك بىرەر يىگىتكە، يەنى ھۆسن - جامال چىمەنىنىڭ خۇش ناۋا بۇلبۇللىرىدىن بىرەرىگە قوشۇلالمىغانىكەنسەن.

كېنىزەك دەللەدىن بۇنداق ھەييارلىق سۆزلىرىنى ئاڭلاش بىلەنلا كۆڭلى پەرىشان بولۇپ، ھەسرەت چەككەن ھالدا:

— ئەي ئانا، مۇشۇ ھالەت بىلەنلا كۇنلىرىم خاتىرجەم ئۆتكەن بولسىمۇ شۇنىڭغا شۈكۈر قىلغان بولاتتىم. لېكىن، بۇمۇ ئاز كەلگەندەك زۇبەيدە: «ھارۇن رەشىد ساڭا نېمە ئۈچۈن يېقىنلىشىدۇ» دەپ مېنى دائىم قىيىن - قىستاققا ئېلىپ جەبىر - زۇلۇم قىلىدۇ، — دېدى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

— قىزىم، غەم قىلمىغىن، — دېدى دەللە ئۇنىڭغا، — مېنىڭ بىر ئوغلۇم بار. ئۆزى شەھەردە مۆتىۋەر سودىگەر، پۇل - ماللىرى ھەددى - ھېسابسىز كۆپ، گۈزەللىك جەھەتتە بولسا، سەن ئۇنىڭغا لايىق، ئۇمۇ ساڭا مۇناسىپ. ئەگەر خالىساڭ سېنى ئۇنىڭ نىكاھىغا ئېلىپ بېرەي.

دەللەنىڭ ھىيلە - مىكىرلىرىگە ئالدانغان كېنىزەك ئۆزىنىڭ ۋاپادارلىقىنى بەرباد قىلدى - دە، ئۇنىڭ نەيرەڭلىرىگە ماقۇل بولۇپ، چىن كۆڭلىدىن مىننەتدارلىق بىلدۈردى. ئەتىدىن بېرى ئوقۇغان ئەپسۇنلىرىنىڭ كېنىزەككە تەسىر قىلغانلىقىنى سەزگەن دەللە باغدادنىڭ كارۋان سارايلىرى جايلاشقان تەرەپكە قاراپ يول ئالدى.

— ئەي ئاي يۈزلۈك گۈزىلىم، ئۇنداق بولسا، ئوغلۇم ھازىر ئۆز سارىيىدا سودا بىلەن مەشغۇل بولۇۋاتىدۇ، شۇ يەرگە بارايلى، ئۇنى ئۆزۈڭ كۆرۈپ باققىن، ئۇمۇ سېنى كۆرۈپ باقسۇن، — دېدى دەللە كېنىزەككە.

شۇنداق قىلىپ ئۇلار سارايغا قاراپ يول ئالدى. ساراي ئىشىكىنىڭ ئالدىغا يېقىنلاپ كەلگەندىن كېيىن دەللە كېنىزەكنى توختىتىپ:

— ئەي پەرى سۈپەت قىزىم، سەن مۇشۇ يەردە ئازراق ساقلاپ تۇرغىن، مەن كىرىپ ئوغلۇمنى بۇ يەرگە چىقارتاي، ئاندىن ئىككىڭلار بىر - بىرىڭلارنى كۆرۈپ بېقىڭلار، — دېدى - دە، ئىچكىرىگە كىرىپ كەتتى.

ساراي ئىچىدە بىر ياش سودىگەر بار ئىدى. ئۇنىڭ ئاتىسى ئۆلۈپ كېتىپ، ھېسابسىز سودا مەبلىغى ئۇنىڭغا مىراس قالغانىدى. ئۇ يىگىت گۈزەللىكتە شۇقەدەر مەشھۇر ئىدىكى، پۈتۈن باغداد تەۋەسىدە ئۇنىڭ ئىشق - مۇھەببىتىگە ئەسىر بولۇپ، ئاھ - پاھ چەكمەيدىغان ئادەم يوق دېيىشمۇ بولاتتى.

ئەلقىسسە، دەللە شۇ يىگىتنىڭ ئالدىغا بېرىپ سالام قىلدى. يىگىت بۇ ئاجىز ۋە تەقۋا سۈپەت ئايالنى كۆرۈپ، تەزىم بىلەن سورىدى:

— ئەي ئانا، ماڭا بۇيرۇيدىغان نېمە خىزمىتىڭىز بار؟

— ئەي ئوغلۇم، — دېدى دەللە ياش تۆككەن ھالدا، — ئېرىم سودىگەر ئىدى. تىجارەت ئۈچۈن ھىندىستانغا سەپەر قىلىپ كېتىۋاتقىنىدا، ھېسابسىز مال - مۈلۈكلەر بىلەن دېڭىزغا غەرق بولۇپ كەتكەنلىكىنى ئاڭلىدىم. ئۇنىڭدىن دۇنيالىقتا ماڭا بىر كېنىزەكتىن باشقا ھېچ نەرسە قالمىغانىدى. ھازىر موھتاجلىق ئىچىدە قالدىم. شۇڭا ئاشۇ كېنىزەكنى سېتىش قارارىغا كەلدىم.

— ئۇنىڭ باھاسىغا نېمە دەيسەن؟ — دېدى سودىگەر يىگىت.

— ئوغلۇم، ئۇنىڭدەك چىرايلىق كېنىزەكنى ھېچ ئىقلىمدا يوق دېيىشمۇ بولىدۇ، — دېدى دەللە ھەسرەت چەككەن قىياپەتتە، — ئەگەر پۇلغا ئېھتىياجىم بولمىغىنىدا ئىدى، ئۇنى ئۈچ مىڭ تىللاغا سېتىشقىمۇ رايىم بارمىغان بولاتتى. ھازىر مەن ھاجەتمەن بولۇپ قالغان ئادەم تۇرسام، مەندە نېمە ئامال بولسۇن؟

ئۇيغۇر كىتاب تورپېتى
www.uyghurkitap.com

ئۆزۈڭنىڭ مەرھەمىتىڭگە مۇۋاپىق بىر نەرسە بېرەرسەن.

— ئەي ئانا، ئۇ كېنىزەك قەيەردە؟ — دەپ سورىدى يىگىت دەللەدىن.

دەللە ئۇنىڭغا:

— دەرۋازاڭ ئالدىدا ساقلاپ قالدى، خالىساڭ چىقىپ كۆرۈپ باققىن، — دېدى.

يىگىت دەللەنىڭ سۆزىگە ئاساسەن چىقىپ قارىغانىدى، گۈزەللىكتە باھاسىنى بىر مەملىكەتنىڭ خىراجىتىگە تەڭ دېسىمۇ ئەرزىگۈدەك بىر قىزنىڭ ئولتۇرغانلىقىنى كۆردى. ئۇ دەرھال قىزنىڭ يېنىغا بېرىپ:

— ئەي جانۇ جاھانىم، سېنىڭ يۈزۈڭگە بەخت - سائادەت ئىشىكى ئېچىلدى، چاپسان بۇياققا كىرگىن، — دېدى - دە، قىزنى ساراي ئىچىدىكى ئالاھىدە تەييارلانغان بىر خىلۋەت ھۇجرىغا تەكلىپ قىلدى. كېنىزەكمۇ سودىگەر يىگىتنى كۆرۈش بىلەنلا، ئۇنىڭغا ئاشىق بولۇپ قالغانىدى، ئۇ يىگىتنىڭ سۆزىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن گوياكى تۈپتۈز قارىغاي كۆچىتىگە جان كىرىپ ماڭغاندەك، ئۆزىنىڭ سىپسىلىق يۈرۈشلىرى بىلەن يىگىتنىڭ كەينىگە كىردى. يىگىت ئۇنى ھۇجرىدا ئولتۇرغۇزۇپ قويۇپ، دەللەگە مىڭ تىللا قىزىل ئالتۇن بەردى. دەللە يىگىتتىن ئالغۇلۇقنى ئېلىپ بولغاندىن كېيىن كېنىزەكنىڭ يېنىغا كىرىپ:

— ئەي كۆڭۈل ئارامىم، سەن بۇ يەردە ئازراق دەم ئېلىپ

تۇرغىن. ئىككىگىلارنىڭ نىكاھىنى ئوقۇتۇش ئۈچۈن قازىخانىغا بېرىپ، ئادەم چاقىرىپ كېلەي، — دېدى ـ دە، زۇبەيدەنىڭ زەر روملى ۋە بوغجۇمىسىنى ئېلىپ، چاقماق تېزلىكىدە ئۆيگە قاراپ تىكىۋەتتى.

دەللە ئۆيگە قايتىپ كەلگەندىن كېيىن قىلغان ـ ئەتكەنلىرىنى مۇختارغا بىر ـ بىرلەپ سۆزلەپ بەردى. مۇختار ھارامزادە ئايالىنىڭ قىلغان بۇ شۇملۇقلىرىغا ئاپىرىنلار ئېيتتى.

ئەمدى سۆزنى كېنىزەك، سودىگەر يىگىت ۋە ھارۇن رەشىدتىن ئاڭلاڭ.

دەللە سارايدىن چىقىپ كەتكەندىن كېيىن ساددا سودىگەر كۆڭۈل ھەۋەسلىرىنىڭ تەقەززالىقىدا بىرمۇنچە خام خىياللار بىلەن ئىشتىھاسىنى راسلاپ، رەڭگىنى بوزارتىپ، لەۋلىرىنى ئۇزارتىپ، ئېغىزىنىڭ سۈيىنى ئېقىتقان ھالدا كېنىزەكنىڭ يېنىغا كىردى. ئەپسۇسكى، ئۇ ئۆز ئاغزىدىكى شۆلگەينىڭ ئۆز ئىلكىدىلا قالىدىغانلىقىنى ئويلاپمۇ باقمىغانىدى.

ئەلقىسسە، سودىگەر يىگىت خىلمۇخىل چاقچاق ۋە ھەر تۈرلۈك مۇقەددىمىلەر بىلەن كېنىزەككە قولىنى سوزۇپ، ئۇنىڭ ياقۇتتەك لەۋلىرىگە ئىنتىلدى. كېنىزەك ئۇنىڭغا:

— ئەي مەرد يىگىت، نېمىدېگەن تەنتەكلىك بۇ؟ ئازراق سەۋر ـ تاقەت قىلغىن. ئاناڭ قازىخانىدىن ئادەم چاقىرتىپ كېلىپ، نىكاھىمىزنى ئوقۇتۇپ قويغاندىن كېيىن نېمىنى

خالىساڭ مەن سېنىڭدىن ئايىمايمەن. بىراق، سېنىڭ نىكاھسىزلا ماڭا قول سوزۇشۇڭ ۋە مېنىڭ قوبۇل قىلىشىم مۇۋاپىق ئەمەس، بەلكى ئۇ زىناغا ئائىت ئىش بولۇپ قالىدۇ. ئۇ ھالدا ھەر ئىككىمىز گۇناھكار بولىمىز، ـــ دېدى.

ـــ ئەي كۆڭلۈمنىڭ ئارامى، جېنىمنىڭ راھىتى، ـــ دېدى يىگىت ھەيران بولغان ھالدا، ـــ نېمىلەرنى دەۋاتىدىغانسىز، ئەقلىڭىز جايىدىمۇ - يوق؟ مېنىڭ ئانام كىم ئىكەن؟ «نىكاھ» دېگىنىڭىز قانداق گەپ؟ مەن سىزنى ئىگىڭىزدىن سودىلىشىپ سېتىۋالغان تۇرسام؟

ـــ مېنىڭ ئىگەم كىم ئىكەن؟ مېنى سودىلىشىپ ساتىدىغان قانداق ئادەمكەن ئۇ؟ ـــ دېدى كېنىزەك.

سودىگەر ئۇنىڭغا:

ـــ ھېلىقى سىزگە ھەمراھ بولۇپ كەلگەن ئاجىز ئايال سىزنى ماڭا مىڭ تىللاغا سېتىپ، پۇلىنى ئېلىپ قايتمىدىمۇ؟ـــ دېدى.

يىگىتتىن بۇ سۆزنى ئاڭلىغان كېنىزەك نالە - پەرياد قىلغان ھالدا:

ـــ مەن خەلىپە ھارۇن رەشىدنىڭ كېنىزىكى تۇرسام، مېنى ساڭا سېتىپ كېتەلەيدىغان قانداق ئادەم ئۇ؟ ـــ دېدى.

يىگىت ھارۇن رەشىدنىڭ ئىسمىنى ئاڭلاش بىلەنلا ئەقىل - ھوشى بېشىدىن ئۇچۇپ، پۈتۈن بەدىنى لاسسىدە بوشىشىپ كەتتى - دە، نېمە قىلىشىنى بىلمەي قالدى. يىگىت ئاخىر

كېنىزەكتىن ئەھۋالىنىڭ جەريانىنى سورىدى. كېنىزەك ھەممە ئەھۋالنى باشتىن ـ ئاخىرغىچە تولۇق سۆزلەپ بەردى. يىگىت بۇنداق ئىشنىڭ دەللەدىن بولەك ئادەمنىڭ قولىدىن كەلمەيدىغانلىقىنى ھېس قىلدى.

— ئەي گۈل يۈزلۈك، بولغۇلۇق بولۇپ بولدى. يۈر ئەمدى مەن سېنى خەلىپە ھارۇن رەشىدنىڭ قولىغا ئۆز قولۇم بىلەن تاپشۇرۇپ بېرىپ كېلەي، — دېدى يىگىت كېنىزەككە. شۇنداق قىلىپ يىگىت بىلەن كېنىزەك يولغا راۋان بولدى.

ئەمدى سۆزنى ھارۇن رەشىدتىن ئاڭلاڭ.

ئەلقىسسە، دەللە كېنىزەكنى ئەگەشتۈرۈپ چىقىپ كەتكەندە، ھارۇن رەشىد تەرەت ئېلىش بىلەن مەشغۇل بولدى. تەرەتتىن كېيىن نامازغا تۇتۇش قىلدى. نامازنى ئوقۇپ بولغاندىن كېيىن مۇلازىمغا:

— باياتىنقى ھاجى ئايال سېتىپ كەتكەن قۇللارنى بۇ يەرگە چاقىرىپ كىر، — دېدى.

مۇلازىم چىقىپ جاۋاھىرپۇرۇش، ئۇشتىگەر ۋە كىراكەشنى ھارۇن رەشىدنىڭ ئالدىغا باشلاپ كىردى. ھارۇن رەشىد ئۇلارغا قاراپ:

— جاۋاھىرپۇرۇش كىم؟ — دەپ سورىدى.

— مەن، — دېدى جاۋاھىرپۇرۇش تەزىم بىلەن.

ھارۇن رەشىد ئۇنىڭغا:

— سەن خەزىنە خىزمىتىنى قىلغىن. ھەرقايسى ئورۇنلاردىن

ئۇيغۇر كىتاب تورى بېكىتى www.uyghurkitap.com

ئۇنچە ـ مارجان ۋە ھەر خىل جاۋاھىرلار كەلسە ئۆز ئورۇنلىرىدا قويۇپ، رەتلىك تۇتقىن، ــ دېدى. ئاندىن يەنە قالغان ئىككىيلەنگەن قاراپ، ئۇشتىگەر قايسىڭلار؟ ــ دەپ سورىدى.

ــ مەن، ــ دېدى ئۇشتىگەر ئورنىدىن قوزغىلىپ.

ــ سەن، ــ دېدى ھارۇن رەشىد ئۇنىڭغا، ــ ئوردا خادىملىرىنىڭ كىيىم ـ كېچەكلىرى ئۇچۇن ئۇشتىگەرلىك قىلغىن، ــ ئاندىن كىراكەشكە قاراپ، ــ سەن ئۆزۈڭ كىراكەش بولغاندىكىن، خەزىنە يۈكىنى توشۇيدىغان قېچىرلارنى پەرۋىش قىلغىن، ــ دېدى.

ئۇلار ھارۇن رەشىدتىن بۇ سۆزلەرنى ئاڭلىغاندىن كېيىن ھەيران بولغان ۋە گاڭگىرىغان ھالدا:

ــ ئەي كەرەملىك پادىشاھ، ئەي مەرھەمەتلىك ئالەمپاناھ، بىز سىزنىڭ خىزمىتىڭىزگە مۇيەسسەر بولغانلىقىمىز ئۇچۇن چەكسىز پەخىرلىنىمىز، ئالىي ھۇزۇرىڭىزدا خىزمەت قىلىشنى ئۆزىمىزگە خۇشاللىق دەپ بىلىمىز، لېكىن ئالدى بىلەن ئاشۇ ھارام تاماق مەلئۇندىن ئۆچىمىز ئېلىپ بېرىلسە، ئاندىن بىز خاتىرجەم بولغان ھالدا، ئىتائەت كەمەرىنى بېلىمىزگە مەھكەم باغلاپ، سىزنىڭ ھەرقانداق پەرمانىڭىزغا جان پىدا قىلساق، ــ دېدى.

ھارۇن رەشىد ئۇلاردىن:

ــ مەلئۇن دېگىنىڭلار كىم ئۇ؟ ئۆزى قەيەردە؟ ئۇنىڭدىن نىمە تەلەپ قىلىسىلەر؟ ــ دەپ سورىدى.

ئۇلار:
— مەلئۇن دىگىنىمىز ، لەنەتگەردە دەلىلەدىن ئىبارەت. ئۇ هازىر سىزنىڭ مۇشۇ ئورددىڭىز ئىچىدە. ئۇنىڭدىن بىز ماۋۇ - ماۋۇ نەرسىلەرنى تەلەپ قىلىمىز. ئۇنى بۇ يەرگە باشلاپ كېلىشتىن مەقسەت، ماۋۇ - ماۋۇلاردىن ئىبارەت، — دەپ هەر ئۇچىلىسى باشتىن ئۆتكەن كەچمىشىنى بىر - بىرلەپ بايان قىلدى. بۇلارنىڭ سۆزلىرىگە هەيران بولغان هارۇن رەشىد هەرەمگە كىرىپ، زۇبەيدەدىن دەلىلەنى تەلەپ قىلدى.

زۇبەيدە ئۇنىڭغا:

— سىز تەرەت ئېلىۋاتقان ۋاقتىڭىزدا، ئۇ: «قولىرىمدىن يوشۇرۇن هالدا چىقىپ كېتىۋالمىسام بولمايدۇ» دەپ، زەر روملىمنى بېشىغا ئارتىپ، نەپىس كىيىملەردىن بىر بوغجۇما ئېلىپ، پالان كېنىزەك بىلەن چىقىپ كەتكەنىدى. رومال ۋە بوغجۇمىنى ئاشۇ كېنىزەكتىن قايتۇرۇۋەتمەكچى، — دېدى.

پادىشاه هارۇن رەشىد زۇبەيدەدىن بۇ سۆزلەرنى ئاڭلىغاندىن كېيىن ئۇنىڭغا كايىغان هالدا:

— ئەي كەم ئەقىل، هەرنېمە قىلساڭ سەن قىلدىڭ. نەدىكى بىر يەجۇجى مەككارنى سۇت بەرگەن ئانام دەپ، مېنىڭدەك بىر پادىشاهنىڭ نومۇسىنى يەرگە ئۇردۇڭ ! — دەپ ۋارقىراپ كەتتى. پادىشاه هەرەمدىن تاشقىرىغا چىقتى. شۇ ئەسنادا سودىگەر يىگىت بىلەن كېنىزەك يېتىپ كەلدى. هارۇن رەشىدنىڭ نەزىرى كېنىزەككە چۈشتى. كېنىزەكنىڭ قولىدا نە زەر رومال ۋە نە

بوغجۇمدىن ئەسەرمۇ يوق ئىدى. لېكىن، ئۇنىڭ ئارقىسىدا بىر ناتونۇش ياش يىگىت تۇراتتى. پادىشاھ كېنىزەكتىن:

— ھېلىقى لەنەتگەردىنى نەگە ئاپاردىڭ؟ سەن بىلەن بىللە كەلگەن كىشى كىم؟ — دەپ سورىدى.

كېنىزەك بولۇپ ئۆتكەن ھەممە ۋەقەلەرنى بىر - بىرلەپ بايان قىلدى. ھارۇن رەشىد كېنىزەكتىن ئەھۋالنى ئۇققاندىن كېيىن قەھر - غەزەپكە كېلىپ:

— كىمكى ئاشۇ مەككار دەللەنىڭ ئىز - دېرىكىنى قىلىپ، ئۇنى ئوردىغا مەلۇم قىلسا، شۇ كىشىگە مىڭ تىللا ئىنئام قىلىمەن ۋە قىممەت باھا تون - پەرىجىلەر بىلەن تارتۇقلاپ، خۇشال قىلىمەن، — دەپ ئېلان چىقاردى. پادىشاھ بۇ ئېلاننى پۈتۈن باغداد ۋىلايىتىدىكى ھەممە ئادەمگە بىلدۈرۈشنى بۇيرۇدى. ئاندىن كېيىن جاۋاھىرپۇرۇش، ئۆشتىگەر ۋە كىراكەشكە ئۆز لايىقىدا جاۋاب بېرىپ قايتۇردى. سودىگەر يىگىتنىڭ مىڭ تىللاسىنى خەزىنىدىن تۆلەپ بېرىپ، كېنىزەكنى ئېلىپ قالدى. بۇ ھېكايە مۇشۇ يەردە تۈرۈپ تۇرسۇن.

ئەمدى سۆزنى دەللە ۋە مۇختارنىڭ يەتتە نەپەر مەككار قىزى ۋە يەتتە ئوغرى كويئوغۇللىرىنى باشلاپ، مىسىر ۋىلايىتىگە بېرىپ، مىسىر خەلقىنىڭ بېشىدا غەلۋە - ماجىرالار ئوتلىرىنى تۇتاشتۇرغانلىقىدىن ئاڭلاڭ.

دەللە تۆت ئادەمنى قۇل ۋە كېنىزەكلەر قاتارىدا سېتىپ، تۆت

مىڭ تىللا قىزىل ئالتۇنغا ئىگە بولدى، زۇبەيدەنىڭ زەر روملى ۋە بىر بوغجۇمىدا نەپىس كىيىملىرىنى قولىغا كەلتۈردى. شۇنىڭدىن كېيىن ئۇ چاقماق تېزلىكىدە ئۆيىگە قايتىپ كەلدى. بۇ ئولجىلارنىڭ خۇشاللىقىدىن گۈلقەقەلىرى ئېچىلىپ كەتكەن دەلىلە تېرىسىگە سىغمىغان هالدا قىلغىلى قىلىق تاپالماي تۇرغىنىدا، ئۆزىنى هارۇن رەشىدنىڭ ئادەملىرىنىڭ جىددىي ئىزدەۋاتقانلىقى ۋە بۇ قېتىمقى چارلاش - تەپتىش قىلىشلار مىسلىسىز دەرىجىگە يېتىپ، پۈتكۈل باغداد ئەهلى پاتىپاراق بولۇپ كەتكەنلىكىنى ئاڭلىدى.

— ئەمدى، — دېدى ئۇ مۇختارغا، — بۇ شەهەردە تۇرۇشىمىز مۇۋاپىق ئەمەس. قانداق بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، باشقا بىر شەهەرگە بېرىپ پاناهلانغىنىمىز تۈزۈك.

ئۇلار شۇنداق قىلىپ، سەپەر جابدۇقلىرىنى راسلاپ، سودىگەرلەر سىياقىدا ياسىنىپ، يەتتە قىزى ۋە يەتتە كويۇئوغلى بىلەن قوشۇلۇپ جەمئىي ئون ئالتە نەپەر ئادەم باغدادتىن مىسىر تەرەپكە قاراپ يۈزلەندى.

ئەلقىسسە، ئۇلار كۆپلىگەن مەنزىل ۋە ئۆتەڭلەرنى بېسىپ ئۆتۈپ، ئاخىر مىسىر شەهرىگە كىردى. ئۇ يەردە جاۋاهىرپۇ-رۇشلۇق مەهەللىسىدىن بىر قورۇنى ئىجارىگە ئالدى. تۆت - بەش كۈن ئارام ئېلىشىپ، سەپەر هاردۇقلىرىنى چىقىرىشقاندىن كې-يىن بۇ لەنەتگەردىلەرنىڭ كۆڭۈللىرى يەنە رەزىل قىلمىشلارغا مايىل بولدى. كېچىسى مۇختار يەتتە كويۇئوغلىغا باشچىلىق قى-

لىپ تاكى تاڭ ئاتقۇچە مىسىرلىقلارنىڭ مال ـ مۈلۈكلىرىنى ئوغرىلاپ، ئۇلارنى خانىۋەيران قىلىشقا باشلىدى. كۈندۈزلىرى دەلىلە قىزلىرىغا يول كۆرسىتىپ، رەستىمۇرەستە يۈرۈپ، ئاجايىپ ـ غارايىپ ھىيلە ـ نەيرەڭلەر بىلەن كىشىلەرنى بالا ـ قازا قىلتاقلىرىغا دەسسىتىشكە، بۇ ئارقىلىق پۈتكۈل شەھەر خەلقىنىڭ ئارامىنى بۇزۇشقا كىرىشتى. مىسىرلىقلار ئۆز شەھىرىگە دەلىلە ۋە مۇختارنىڭ كەلگەنلىكىنى، بۇ رەسۋاچىلىقلارنىڭ ھەممىسى شۇلارنىڭ كاساپىتى ئىكەنلىكىنى ھېس قىلدى. شۇنىڭ بىلەن بۇ بىر توپ پارازىتلارنىڭ سېسىق نامى پۈتكۈل مىسىرغا پۇر كەتتى. كىشىلەر يىغىلىپ بۇلارنى قولغا چۈشۈرۈشنىڭ مەسلىھەتىگە چۈشتى. ئۇلارنىڭ مەسلىھەتى بۇ يەردە تۇرسۇن.

ئەمدى گەپنى مىسىر پادىشاھىنىڭ سەركەردىسىنى مۇختارنىڭ قانداق ئەخمەق قىلغانلىقىدىن ئاڭلاڭ.

ئەلقىسسە، كۈنلەرنىڭ بىرىدە مۇختار سودىگەرچە كىيىنىپ، بىر كۆيۈئوغلىنى خىزمەتكار سىياقىدا ياساپ كەينىگە ئەگەشتۈردى ـ دە، تاماشا قىلىش ئۈچۈن ئۆيدىن چىقتى. ئۇلار كوچىمۇكوچا بازار ئارىلاپ يۈرەتتى. تۇيۇقسىزلا، بىر شەمشەر ياسىغۇچى ئۇستىنىڭ دۇكىنىغا كۆزى چۈشۈپ قالدى. ئۇ يەردە مىسىر پادىشاھىنىڭ سەركەردىلىرىدىن بىرى قولىدا بىر دانە قىممەت باھا شەمشەرنى تۇتقان ھالدا تۇراتتى. مۇختار ئۇنى دىققەت بىلەن كۆزىتىپ تۇردى. سەركەردە شەمشەرنى شەمشەرچى ئۇستىغا بېرىپ:

— بۇ پادىشاھنىڭ شەمشىرى. سەن بۇنىڭغا تېزلىكتە بىر غىلاپ ياساپ قويغىن. بىردەمدىن كېيىن بىرەيلەن مېنىڭ ئېتىمغا مىنىپ كېلىدۇ. سەن شەمشەرنى شۇنىڭغا بەرسەڭ، ئۇ ماڭا تاپشۇرۇپ بېرىدۇ، — دېدى.

سەركەردە ئاندىن زەرگەرلىك دۇكىنى تەرەپكە قاراپ يول ئالدى، مۇختار ئۇنىڭ كەينىدىن ئەگىشىپ ماڭدى. سەركەردە دۇكانغا كىرىپ ھەميىنىدىن بىر مىقدار تىللانى ئېلىپ زەرگەرگە بەردى:

— بۇ تىللادىن، — دېدى سەركەردە زەرگەرگە، — ماڭا بىر تال كەمەر ياساپ بەرگىن، ئۇ كەمەر ھېچكىشىدە تېپىلمايدىغان نادىر نۇسخىدا ياسالسۇن.

ئۇلار شۇ يوسۇندا سۆزلىشىۋاتقىنىدا، دۇكانغا مۇختار كىرىپ سالام قىلدى. زەرگەر ئۇنىڭ خېلى قاملاشقان بىر مويسىپىت سودىگەر ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ، تەزىم قىلدى ـ دە:

— غوجام، نېمە ھاجىتىڭىز بار؟ — دېدى.

— بەش يۈز مىسقال ئالتۇنۇم بار ئىدى، ئۇنى ئۇنچە ـ مەرۋايىتقا ئالماشتۇرۇش نىيىتىدە كەلگەنىدىم، — دېدى مۇختار ئۇنىڭغا.

زەرگەر:

— جان ـ دىلىم بىلەن قوبۇل قىلىمەن، لېكىن بىردەم تەخىر قىلىپ تۇرارسىز. چۈنكى، بۇ كىشى پادىشاھنىڭ ئەڭ يېقىن سەركەردىلىرىدىن بولىدۇ، بۇ يەرگە كەمەر ياستىش

ئۇچۇن كەلگەنىكەن، بۇ كىشى نۇسخىلاردىن بىرىنى تاللاپ بېرىپ قايتقاندىن كېيىن سىزنىڭ ئىشىڭىزنى بەجا كەلتۈرىمەن، — دېدى.

— سىزدىن كۆپ مىننەتدارمەن، — دېدى مۇختار، — بوپتۇ ئۇنداق بولسا، ئىشىڭىزغا مەشغۇل بولۇڭ. مەن ساقلاپ تۇراي.

زەرگەر نۇسخىلارنى تەييار قىلىشقا كىرىشتى. بۇ ئارىلىقتا سەركەردە بىلەن مۇختار سۆھبەتلىشىشكە كىرىشتى:

— قايسى شەھەردىن بولىسىز؟ — دەپ سورىدى سەركەردە مۇختاردىن.

مۇختار جاۋابەن:

— كەمىنە شام ۋىلايىتىدىن بولىمەن، يېقىندا غەرب ئەللىرىدىن كەلدىم، — دېدى.

سەركەردە ئۇنىڭدىن غەربنىڭ خۇسۇسىيىتىگە ئائىت بەزى سوئاللارنى سورىغانىدى، مۇختار ھەممىسىگە لايىقىدا جاۋاب بېرىپ، ئۆزىنى گويا غەرب ئەللىرىدىن يېڭىلا كەلگەن سودىگەردەك قىياپەتتە كۆرسەتتى. شۇ ئەسنادا زەرگەر مۇختارنىڭ شاگىرتىغا پۇل بېرىپ:

— ئەي ھۆرمەتلىك غوجىنىڭ خىزمەتكارى، سەن بازاردىن بۇ پۇلغا تاماق سېتىۋېلىپ كەلگىن، — دېدى.

ئۇ زەرگەرنىڭ قولىدىن پۇلنى ئېلىپ چىقىپ كېتىپ، ئۇزاق ئۆتمەيلا بىر داستىخاندا ھەر خىل ئېسىل تائاملارنى كۆتۈرۈپ كىردى. ئاندىن سەركەردە ئۇنىڭغا:

— ئەي ئوغلۇم، بىز غىزالىنىپ بولغۇچە، سەن مېنىڭ ئېتىمنى سۇغىرىپ كېلىشىڭ ھۆددىسىدىن چىقالارسەنمۇ؟ — دېدى.

— جان - دىلىم بىلەن ئورۇنلايمەن، — دېدى مۇختارنىڭ كۆيۈئوغلى. بۇ ئارىلىقتا مۇختار ئۇنىڭغا شەمشەرنى ئىشارەت قىلىپ ئۇلگۇرگەنىدى.

ئوغرى كۆيۈئوغول شەمشەر دۇكىنىغا بېرىپ، شەمشەرنى تەلەپ قىلدى. ئۇنىڭ مىنىپ كەلگىنى سىپاھىنىڭ ئېتى ئىكەنلىكىنى كۆرگەن شەمشەرچى شەمشەرنى دەرھال ئېلىپ بەردى. كۆيۈئوغلى ئۇنى ئېلىپ بىر ئورۇنغا يوشۇرۇپ قويغاندىن كېيىن خاتىرجەم ھالدا ئاتنى سۇغىرىپ ئېلىپ كەلدى. سەركەردە زەرگەرنىڭ ئېلىپ كەلگەن نۇسخىلىرىدىن بىرىنى تاللاپ، پالان كۈنگىچە تەييارلاپ قويغىن، ئۆزۈم كېلىپ ئېلىپ كېتىمەن، دېدى - دە، ئېتىغا مىنىپ يۈرۈپ كەتتى. ئاندىن مۇختار ئورنىدىن تۇرۇپ، زەرگەرگە:

— مەن ئەمدى بېرىپ، تىللالىرىمنى ئېلىپ كېلەي، — دېدى.

ئاندىن كۆيۈئوغلى بىلەن زەرگەر دۇكىنىدىن چىقىپ، شەمشەرنى يوشۇرۇپ قويغان جايىدىن ئېلىپ كۆردى. بۇ شەمشەرنىڭ سېپىغا ھەر خىل ئېسىل جاۋاھىراتلاردىن ۋە ئالماس قاتارلىق قىممەت باھا مېتاللاردىن كۆز قويۇپ ياسالغان بولۇپ، قىممىتى بىر مەملىكەتنىڭ خىراجىتىگە تەڭ كېلەتتى. بۇنى

كۆرگەن مۇختارنىڭ خۇشاللىقىدىن گۇلقەقەلىرى ئېچىلىپ كەتتى. ئۇ ئىككىسى ئۆيىگە قايتىپ كېلىپ، بەخىرامان ھالدا ئارام ئالدى. بۇلار ئەيش ـ ئىشرەتلىرى بىلەن بۇ يەردە تۇرۇپ تۇرسۇن.

ئەمدى گەپنى سىپاھتىن ئاڭلايلى.

ئەلقىسسە، سەركەردە ئۆيىگە قايتىپ كەلگەندىن كېيىن خىزمەتكارىنى چاقىرىپ، ئېتىغا مىندۇردى ـ دە، شەمشەرنى ئېلىپ كېلىشنى بۇيرۇدى. خىزمەتكار غوجىسىنىڭ سۆزىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن دەرھال شەمشەرچىنىڭ دۇكىنىغا بېرىپ، شەمشەرنى سورىدى. شەمشەرچى ئۇنىڭغا:

— سەن ساراڭمۇ نېمە؟ شەمشەرنى باياتىنلا بىرى كېلىپ ئېلىپ كەتمىدىمۇ؟! — دېدى.

شەمشەرچىدىن بۇ سۆزنى ئاڭلىغان خىزمەتكار قايتىپ كېلىپ سەركەردىگە:

— بىرەيلەننى مەندىن ئىلگىرى ئەۋەتىپ، شەمشەرنى ئالدۇرۇپ بولغان تۇرۇپ، يەنە نېمىشقا مېنى بۇنداق پايدىسىز ئىشقا ئەۋەتكەنسىز؟ — دېدى.

سەركەردە بۇ سۆزنى ئاڭلىغاندىن كېيىن ھوشى بېشىدىن ئۇچۇپ، دەرغەزەپ بولغان ھالدا ئېتىغا مىندى ـ دە، شەمشەرچىنىڭ دۇكىنىغا يېتىپ باردى.

— مەن ساڭا «شەمشەرنى مۇشۇ ئاتقا مىنىپ كەلگەن ئادەمگە بەرگىن» دېمىگەنمىدىم، — دېدى سەركەردە شەمشەرچىگە، —

نېمىشقا ئۇنى باشقىلارغا بېرىۋەتتىڭ؟!
— مەنمۇ ئۇنى باشقا بىرىگە ئەمەس، دەل سىېنىڭ مۇشۇ ئېتىڭغا مىنىپ كەلگەن بىرىگە بەردىم، — دېدى شەمشەرچى.
بۇ سۆزدىن قەھر - غەزىپى قايناپ تاشقان سەركەردە شەمشەرچىگە:
— مەندەك بىر ئادەمگە مۇنداق بىھۇدە سۆزنى قىلىشقا قانداق پېتىندىڭ؟! — دەپ ۋارقىراپ كەتتى.
ئەلقىسسە، بۇلارنىڭ جېدەل - ماجىرالىرى ئەۋجىگە چىقىپ، خالايىقلار ئەتراپىغا ئولاشتى. بۇ ھادىسىنى كىشىلەر پادىشاھقا يەتكۈزدى. پادىشاھ بۇ ئىشنى ئاڭلاپ ھەيران بولدى. ۋەزىرلەردىن بىرى پادىشاھقا:
— ئەي ئالەم پاناھ، بۇ ئىشلارنىڭ ھەممىسى پەقەت مۇختاردىن باشقا ئادەمنىڭ قولىدىن كەلمەيدۇ، — دېدى ۋە مۇختار ھەققىدە ئاڭلىغانلىرىنىڭ ھەممىسىنى پادىشاھقا بىر - بىرلەپ بايان قىلدى. پادىشاھ ۋەزىردىن بۇ ھېكايىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن ھېلىقى سەركەردىنى چاقىرتىپ:
— بۇ شەھەرگە باغدادتىن مۇختار ئىسىملىك بىر ھەييار كەپتىمىش، شەمشەرىنىمۇ چوقۇم ئاشۇ مەلئۇن ئوغرىلىغان. سەن شەھەرنى قاتتىق چارلاپ، ئۇنى قولغا چۈشۈرگىن. بولمىسا، ئۇ ھەممىنى خانىۋەيران قىلىدۇ، — دېدى.
ئەلقىسسە، سەركەردە پادىشاھنىڭ پەرمانىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن مۇختارنى تۇتۇش ئۈچۈن كېچە - كۈندۈزلەپ چارلاش

ئېلىپ باردى. بۇ ۋەقەلەر بولۇپ ئىككى ئاي ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىن مۇختار يەنە رەزىل قىلمىشلارنى داۋاملاشتۇرۇش ئۈچۈن ئۆيىدىن چىقتى. ئۇ پۈتۈن ئەتراپنى سەيلە قىلغان هالدا مىسىر شەهىرىنىڭ دەرۋازىسىغا بارىدىغان كوچىغا كىرىپ قالدى ـ دە، توساتتىنلا سەركەردىگە دۈچ كېلىپ قالدى. سەركەردە دەرهال ئۇنىڭ ياقىسىدىن ئېلىپ:

ـــ ئەي رەزگى، سېنىڭ خىزمەتكارىڭ بېرىپ، شەمشەرچىدىن پادىشاهنىڭ شەمشىرىنى ئېلىپ كېتىپتۇ. ئۇنى تېپىپ بەرمەيدىغان بولساڭ سېنى هەرگىزمۇ بوش قويۇۋەتمەيمەن، ـــ دېدى.

ـــ ئەي سەركەردەم، ـــ دېدى مۇختار نەيرەڭ ئىشلىتىپ، ـــ ئۇ كاساپەت مېنىڭمۇ مىڭ تىللا پۇلۇمنى ئوغرىلاپ قاچقىنىغا مانا بۇگۈن دەل يىگىرمە كۈن بولدى. بۇگۈن ئەتىگەندە، ئۇنىڭ شەهەرگە تۆت پەرسەخ يىراقلىقتا بىر ئورۇندا تۇرۇۋاتقانلىقىنى ئاڭلاپ، شۇنى ئىزدەپ ماڭغانىدىم.

ـــ بۇنداق سۆزلىرىڭ بىلەن قۇتۇلارمەن دەپ بىهۇدە خام خىيال قىلما، ـــ دېدى سەركەردە ئۇنىڭغا، ـــ يا شەمشەرنى تاپ، ياكى بولمىسا ئۇنىڭ ئۆز باهاسى بويىچە پۇلىنى تۆلە.

ـــ ئەي سەردارىم، ـــ دېدى مۇختار مۇلايىملىق بىلەن يېلىنىپ، ـــ سىزنىڭ دەۋاتقانلىرىڭىزغۇ راست، بىراق مەن ئۇ شەمشەرنى كۆرمىگەن تۇرسام، يەنە كېلىپ ئۇ ناكەس مېنىڭمۇ مىڭ تىللا ساپ ئالتۇنۇمنى ئېلىپ قاچقان تۇرسا، مەن ئەمدى

قانداق قىلىمەن؟
شۇنداق قىلىپ، مۇختار نۇرغۇن چۈشەندۈرۈش ۋە يېلىنىشلار ئارقىلىق سەركەردىنىڭ كۆڭلىنى سەل يۇمشاتتى-دە، ئۇنى ئۆز خىزمەتكارىنى ئىزدەش ئۈچۈن ئۆزى بىلەن بىللە بېرىشقا كۆندۈردى.
— ئۇنداق بولسا، — دېدى سەركەردە، — ھازىر سەن مەن بىلەن بىزنىڭ ئۆيگە بارغىن، ئاندىن كېيىن ئىككىمىز سېنىڭ خىزمەتكارىڭنى ئىزدەپ بارايلى.
مۇختار ماقۇل بولۇپ، سەركەردىنىڭ ئۆيىگە كەلدى. سەركەردە ئىشىكنىڭ قۇلۇپلاقلىق تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ، قوشنىسىدىن سورىغانىدى، قوشنىسى:
— ئايالىڭىز يۇيۇنۇش ئۈچۈن ھاممامغا كەتتى. ئۆيىڭىزنىڭ ئاچقۇچى مانا مەندە، — دەپ سەركەردىگە ئاچقۇچنى بەردى. سەركەردە دەرۋازىسىنى ئېچىپ ئىچكىرىگە كىردى. ئاندىن ئۆز يېنىدىكى بىر ھەميان ئالتۇننى ئۆيدە قويۇپ قويدى. كۆڭلى ئەمدى ئارامىغا چۈشكەن سەركەردە مۇختار بىلەن ئەمدى ماڭاي دەپ تۇرغىنىدا، پادىشاھنىڭ ياساۋۇللىرىدىن بىرى كېلىپ سەركەردىگە:
— شاھىمىز سىزنى چاقىرىدۇ، — دېدى.
سەركەردە بۇ ئىشقا ئامالسىز قالغان ھالدا مۇختارغا:
— مېنى پادىشاھ چاقىرتىپتۇ. ھېلىمۇ مەن ساڭا رەھىم قىلدىم. بولمىسا سېنى پادىشاھنىڭ يېنىغا بىللە ئېلىپ بېرىپ

تاپشۇرغان بولسام، تېنىڭ بېشىڭدىن ئايرىلىپ قالغان بولاتتى. ھەر ئېھتىمالغا قارشى، مەن سېنىڭ ئايىغىڭغا كىشەن سېلىپ قويۇپ كېتەي، — دەپ ئۇنىڭ پۇتلىرىنى زەنجىر بىلەن مەھكەم باغلاپ كىشەنلىدى. ئاندىن دەرۋازىسىغا قۇلۇپ سېلىپ، ئاچقۇچىنى قوشنىسىغا بەردى - دە، ئۆزى پادىشاھ ئوردىسىغا قاراپ راۋان بولدى.

ئەمدى سۆزنى مۇختارنىڭ بىر تەدبىر بىلەن باغلاقتىن بوشىنىپ، سەركەردە بىلەن ئۇنىڭ خوتۇنىنىڭ ئوتتۇرىسىغا پىتنە - ئىغۋا ئۇرۇقلىرىنى قانداق تېرىغانلىقىدىن ئاڭلاڭ.

ئەلقىسسە، سەركەردە پادىشاھنىڭ يېنىغا كېتىپ، بىر ئازدىن كېيىن ئۇنىڭ خوتۇنى ھاممامدىن قايتىپ كېلىپ، قوشنىسىدىن ئاچقۇچىنى ئالدى - دە، ئۆيگە كىردى. ئايالىنىڭ باغلاقتا ياتقان مۇختارغا كۆزى چۈشۈپ، ئۇنىڭدىن سورىدى:

— ئەي غوجا، سەن نېمە گۇناھ قىلغىنىڭ ئۈچۈن، ئېرىم پۇتۇڭغا بۇنداق كىشەن سېلىپ قويدى؟

— مەن شەھەر سىرتىدىكى بىر قىشلاقنىڭ ئىگىسى بولىمەن، — دېدى مۇختار كۆزلىرىدىن تارام - تارام ياش تۆكۈپ، — بىر كۈنى مەن ئېرىڭنى چاقىرىپ زىياپەت قىلىپ بەرگەنىدىم، شۇ كۈنى ئۇنىڭ ئايالىمغا كۆزى چۈشۈپ، ئاشىق بولۇپ قاپتىكەن. بۈگۈن مېنى بۇ يەرگە چاقىرتىپ كېلىپ پۇتۇمغا كىشەن سالدى. ئاندىن «خوتۇنۇڭنى ماڭا بەرمىسەڭ ئاۋۋال سېنى ھالاك قىلىپ، خوتۇنۇڭنى ئالىمەن، خوتۇنۇڭنى

بېرىشكە رازى بولساڭ، مۇشۇ ئالتۇننى ساڭا بېرىمەن» دەپ مۇشۇ ھەميانىدىكى ئالتۇننى ماڭا قالدۇرۇپ كەتتى، — دېدى سەركەردە قويۇپ قويغان ئالتۇننى كۆرسىتىپ.

كەم ئەقىل ئايال مۇختاردىن بۇ سۆزلەرنى ئاڭلىغاندىن كېيىن غەزەپ بىلەن ئۇنى باغلاقتىن بوشاتتى.

— ئەي غوجا، — دېدى ئايال ھەميانىدىكى ئالتۇننى مۇختارنىڭ قولىغا تۇتقۇزۇپ، — بۇ ئالتۇنلىرىڭنىمۇ ئېلىۋالغىن - دە، ئەركىن قانات قېقىپ ئۆز قىشلىقىڭغا كېتىۋالغىن. ئەگەر ئېرىم بۇنىڭدىن كېيىن ساڭا يەنە شۇنداق گەپلەرنى قىلغۇچى بولسا، دەرھال كېلىپ ماڭا مەلۇم قىلغىن. مەن ئۇنى پادىشاھنىڭ ئالدىغا ئېلىپ بېرىپ، ئەدىپىنى بەرگۈزىمەن.

مۇختار ھەميانى ئېلىپ چىقىپ كەتتى. سەركەردىنىڭ خوتۇنى دەرۋازىنى ئېچىپ مەھكەم تاقىدى. ئاندىن كېنىزەكلىرىگە:

— ئېرىم قايتىپ كېلىپ، ئىشىكنى قاقسا، ئاچماڭلار، ئۇ قارا يۈز ئۆيگە كىرگۈچى بولمىسۇن، — دېدى.

مۇختار سىرتقا چىققاندىن كېيىن يىراقتىن ئاتلىق كېلىۋاتقان سەركەردىنى كۆردى. سەركەردىنىڭ قولىدا بىر بوغچۇما تون - سەرپايىلار بار ئىدى. مۇختار ئۇنىمۇ قولغا چۈشۈرۈشنى كۆزلەپ، چاققانلىق بىلەن سەركەردىنىڭ ئالدىغا بېرىپ سالام قىلدى. سەركەردە مۇختارنى كۆرۈش بىلەنلا ھەيران

بولغان هالدا سورىدى:

— سېنى باغلاقتىن كىم بوشاتتى؟

— ئەي سەركەردەم، — دېدى مۇختار، — سىز ئۆيدىن چىقىپ كېتىپ ئۇزۇن ئۆتمەيلا هاياسىز خوتۇنىڭىز ئۆيگە بىر ياش يىگىت بىلەن بىللە كىرگەنىدى. ئۇ يىگىت مېنى كۆرۈش بىلەنلا دەرهال چىقىپ كېتىش ئۈچۈن ئالدىرىدى. خوتۇنىڭىز ئۇنىڭغا: «ئەي جانجىگىرىم، قەيەرگە بارىسىز؟ بۇ ناتونۇش ئادەمدىن ئەندىشە قىلغان بولسىڭىز، ئۇنى مەن هازىرلا چىقىرىۋېتەي، ئېرىم بۇگۈن پادىشاھنىڭ يېنىدىن تاكى نامازشام بولمىغۇچە كەلمەيدۇ، ئاڭغىچە بولغان ئارىلىق بىز ئۈچۈن ئەيش - ئىشرەت قىلىدىغان پۇرسەت ئەمەسمۇ؟» دېدى. ئاندىن ماڭا ھەميانىڭىزدىكى ئالتۇنلارنى بېرىپ، بۇ سىرنى ھېچكىمگە ئېيتماسلىقىمنى تاپىلىدى. مەن جانابىڭىزنىڭ قىلغان ياخشىلىقىڭىزنى ئېسىمگە ئېلىپ، ئۇنىڭ بۇ قىلغانلىرىغا تاقەت قىلالمىدىم. شۇڭا ئەھۋالنى سىزگە مەلۇم قىلىپ، ئالتۇنىڭىزنى ئۆزىڭىزگە تاپشۇرۇپ بېرىش ئۈچۈن سىزنى ئىزدەپ كېلىشىم ئىدى.

بۇ سۆزنى ئاڭلىغان سەركەردىنىڭ ئۆز خوتۇنىغا قاتتىق قەھر - غەزىپى كەلدى. ئۇ مۇختارغا بىرمۇنچە رەھمەت - تەشەككۇرلەرنى بىلدۈرۈپ، ئۆزىگە ھەمراھ قىلغان ھالدا ئۆيىگە كەلدى. سەركەردە دەرۋازىنىڭ تاقاقلىق تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ ئۇرۇشقا تەمشەلدى. مۇختار ئۇنى توسۇپ:

— ئەگەر سىزنىڭ كەلگىنىڭىزنى بىلسە، دەرۋازىنى ھەرقانچە قاققىنىڭىز بىلەنمۇ ئۇياتسىز خوتۇنىڭىز سىزنى كىرگۈزمەيدۇ، — دېدى.

سەركەردە مۇختارنىڭ مەسلىھەتىنى ماقۇل كۆرۈپ، ئات بىلەن بوغجۇمنى مۇختارغا بەردى ـ دە، ئۆزى قوشنىسىنىڭ تېمىدىن ئارتىلىپ، ئۆز ھويلىسىغا چۈشتى.

مۇختار بىر ھەميان ئالتۇن بىلەن بىر بوغجۇما كىيىمنى قولىغا كەلتۈرگەندىن كېيىن خۇشاللىقتىن تېرىسىگە سىغمايلا قالدى. كۆلكىدىن ئاغزىنى يۇمالمايۋاتقان بۇ ئەبلەخ سەركەردىنىڭ ئېتىغا مىندى ـ دە، ئۆيىگە قاراپ بەدەر تىكىۋەتتى.

قەھر ـ غەزەپكە كەلگەن سەركەردە ئۆيگە كىرىپ خوتۇنىغا:

— ئەي ئار ـ نومۇسنى بىلمىگەن ۋاپاسىز، ھامامدىن بىللە ئېلىپ كەلگەن يىگىتىڭنى نەگە يوشۇردۇڭ؟ ! — دەپ ۋارقىرىدى.

بۇ ھاقارەتنى ئاڭلىغان ئايال سەركەردىنىڭ ياقىسىدىن تۇتتى ـ دە، ئۇنىڭ يۈزلىرىگە نەچچە تەستەك سېلىۋەتتى.

— ئەي تۇزكور مۇناپىق، — دېدى ئۇ سەركەردىگە، — تېخى ئار ـ نومۇس ھەققىدە سۆزلەۋاتامسەن؟! بىر كىشى سېنىڭ ئىززەت ـ ھۆرمىتىڭنى قىلىپ، سېنى زىياپەتكە چاقىرسا، سەن ئۇنىڭ خوتۇنىغا بەدنىيەتلىك بىلەن كۆز سېلىپ، «ئەگەر خوتۇنۇڭنى بەرمىسەڭ سېنى بوش قويمايمەن» دەپ ئۇ بىچارىنىڭ پۇت ـ قوللىرىنى كىشەنلەپسەن. سەندە ئار ـ نومۇس دېگەن

نەرسمۇ بارمۇ؟!

— ئەي ئالدامچى دۆيۈز، هامامدا مۇھەببەتلىشىپ، ئېلىپ كەلگەن يىگىتنى قەيەرگە يوشۇردۇڭ دەۋاتىمەن! چاپسان ئېيت، بولمىسا بېشىڭنى ئالىمەن، — دېدى سەركەردە شەمشىرىنى قىنىدىن سۇغۇرۇپ.

شۇنداق قىلىپ ئۇلارنىڭ جاڭجاللىرى يۇقىرى چەككە يەتتى. خوتۇن باشقىلارنىڭ ھىيلىسىگە ئالدانغانلىقىنى سېزىپ، مۇختارنىڭ ئېيتقان سۆزلىرىنىڭ ھەممىسىنى سەركەردىگە بىر — بىرلەپ بايان قىلدى. سەركەردىمۇ ئۆز سىرىنى خوتۇنىغا سۆزلەپ بەردى — دە، ساراسىمىگە چۈشكەن ھالدا چىقىپ دەرۋازىنى ئاچتى. كوچىغا چىقىپ قارىسا، نە مۇختاردىن خەۋەر، نە ئات بىلەن كىيىم — كېچەكلەردىن ئەسەر يوق. بۇ ھالغا تاقەت قىلالمىغان سەركەردە داد — پەرياد كۆتۈرگەن ھالدا پادىشاھنىڭ ئالدىغا بېرىپ، ئۆتۈلگەن ھەممە ۋەقەنى بايان قىلدى. پادشاھ بۇ ئىشلاردىن ھەيران — ھەس قالدى. ئاندىن مۇنەججىم ۋە پالچىلار، قۇربېشى، مىرشاپلار ۋە بارلىق پايلاقچىلارنى چاقىرتىپ:

— مۇنۇ سۇرەتلىك ئادەمنى قولغا چۈشۈرۈڭلار. ئۇ شەھىرىمىزدە بىرەر ئاي تۇرۇپ قالسا، ھەممە ئادەمنى خانىۋەيران، بەلكى يەر بىلەن يەكسان قىلىۋېتىشى مۇمكىن، — دەپ بۇيرۇدى ۋە ھېسابسىز كۆپ ئادەمنى مۇختارنى ئىزدەشكە مەسئۇل قىلىپ بېكىتتى. بۇ سۆز مۇشۇ يەردە تۇرۇپ تۇرسۇن.

ئەمدى ئىككى كەلىمە سۆزنى مەككار دەلىلەنىڭ

كوچمۇكوچا، ئىشكمۇئىشك تېنەپ يۈرگەن بىر ئەما بىچارىنى ئۇچرىتىپ، ئۇنى «ئىرىم» دەپ دەۋا قىلىپ، ئۆيىگە باشلاپ كەلگەنلىكى ۋە تاما دانلىرىنى چېچىپ، ئۇ كور بىچارىنى بالا قىلىقىغا چۈشۈرگەنلىكىدىن ئاگاھلاڭ.

ئەلقىسسە، بىر كۈنى مەككار دەللە ئالدامچىلىق كىيىملىرى بىلەن ياسىنىپ، كوچىغا چىقتى. ئۇنى كۆرگەن كىشىلەر «بۇ قايسى شاھزادىنىڭ مەھبۇبىسى ۋە قايسى بەگزادىنىڭ مەشۇقىدۇ؟» دەپ ئىختىيارسىز قاراپ ھاڭۋېقىپ قېلىشتى. دەللە شۇ يوسۇندا سىلىق چامداپ كېتىۋاتقىنىدا، توساتتىنلا بىر مەسچىتنىڭ ئىشكى ئالدىدا تۇخۇم بىلەن بېھىلىرىنى جەندىسىگە سېلىپ ئولتۇرغان بىر قېرى ئەما كىشىگە كۆزى چۈشۈپ قالدى. بۇنى كۆرگەن دەللە دەرھال بېرىپ ئۇنىڭ ساقىلىدىن تۇتتى - دە، يۈزىگە ئىككى تەستەك ئۇردى.

— ئەي غۇرۇردى پەس، قەلەندەر مىجەزلىك كور، — دېدى دەللە ئۇنىڭ ساقىلىدىن تۇتۇپ، — سەن مېنىڭدەك ھۆر سۈپەت خوتۇنۇڭنى تاشلاپ، جەننەت كەبى باغ - ھويلىلىرىڭدىن ۋە چاكار - كېنىزەكلىرىڭدىن كېچىشكە خۇدادىن قورقمامسەن، خالايىقلاردىن ئۇياتمامسەن؟! ھەتتاكى ئوغۇل - قىزلىرىڭنىمۇ ئېسىڭگە ئالماي، بۇنداق خارلىق ۋە قەلەندەرلىكنى ئىختىيار قىلىشىڭ مۇۋاپىقمۇ؟! ئۈچ يىلدىن بۇيان سېنى ئىزدەپ، بارمىغان يېرىم قالمىدى، كۈندۈزلىرى پۇتلىرىمنىڭ ماغدۇرى كەتتى، كېچىلىرى كۆزلىرىمدىن ئۇيقۇ قاچتى. تۇر ئورنۇڭدىن، مەن

بىلەن ماڭ، بالىلىرىڭ سېنى كۆرۈشكە تەشنا.

بۇ ئەھۋالغا ھەيران بولغان كور قەسەم قىلىپ:

— مەن ھېچقاچان خوتۇن ئېلىپ باققان ئەمەسمەن. خوتۇن ئېلىشنى ئارزۇ قىلغان بولساممۇ، لېكىن ھەرقانداق بىر ئايال، ھەتتا ئۇ ئەڭ سەت ئاياللاردىن بولسىمۇ، ماڭا خوتۇن بولۇشقا نومۇس قىلىپ، قوبۇل قىلمايدۇ. ھېچ چۈشەنمىدىم، سېنىڭ بۇ قىلىقىڭنىڭ نېمە غوۋغا؟ — دېدى.

— ئەي بىكار تەلەپ كور، ئۈچ يىلدىن بېرى سېنىڭ مىجەزىڭ ئۆزگىرىپ، ئەمدى ساراڭ بولۇشقا باشلاپسەن. ئۇنداق بولمىسا، ئۆز پەرزەنتلىرىڭدىن كېچىپ، بۇنداق بىمەنە قەسەملەرنى قىلمىغان بولاتتىڭ، — دېدى دەللە كورغا.

بۇلارنىڭ تالاش - تارتىشلىرىنى كۆرۈپ كىشىلەر توپلاندى. يىغىلغان كىشىلەرنىڭ ھەممىسى كورنى ئەيىبلەپ:

— ئەي ھاياسىز كور، مۇشۇنداق پەرى سۈپەت گۈزەل ئايالىڭنى تاشلاپ، گادايلىققا ۋە خارلىققا مەھلىيا بولۇپ قېلىشىڭنىڭ سەۋەبى نېمە؟ بۇنداق پەيلىڭدىن يانغىن، بولمىسا، تەڭرىنىڭ غەزىپىگە قالىسەن، — دېدى.

ئۇلارنىڭ بۇنداق تاپا - تەنىلىرىنى ئاڭلىغان كور كۆڭلىدە: «بۇ ئايالنىڭ ئېرى ماڭا ئوخشىسا كېرەك. بىرەر سەۋەب بىلەن ئۆيىدىن چىقىپ كېتىپ قايتىپ كېلەلمىگەن ئوخشايدۇ، بوپتۇ، مەن ئۇنىڭغا ئۆزرىخاھلىق قىلىپ ئۆيىگە باراي، شۇنىڭ بىلەن بۇ خارلىق ۋە دىۋانىچىلىكتىن قۇتۇلسام ئەجەب ئەمەس» دەپ

ئويلىدى.

— ئەي بىچارە ۋاپادارىم، — دېدى كور دەللەگە، — مېنى كەچۈرگىن، مەن بىچارە كۆزۈم ئەما بولۇپ قالغاندىن كېيىن قولۇمدىن ھېچ ئىش كەلمەيدىغانلىقىنى ھېس قىلدىم. شۇڭا، سەندىن ۋە پەرزەنتلىرىمدىن خىجىل بولۇپ، مۇشۇنداق خارلىقنى ئۆزۈمگە لايىق كۆرگەنىدىم. ئەمدى سەن نېمە دېسەڭ شۇ بويىچە بولسۇن.

دەللە ئۇنىڭغا:

— ئەي جانۇ جاھانىم، سىزنىڭ بەخت - دۆلىتىڭىزدە ھېچنېمىگە ئېھتىياجىم يوق، مال - مۈلۈك ۋە چاكار - كېنىزەكلەر يۈز يىل ئۆمۈر كۆرسەممۇ يېتىپ ئاشقۇدەك بار. لېكىن پەرزەنتلىرىڭىز سىزنى ھەددىدىن زىيادە سېغىنىپ، بىتاقەت بولۇپ كەتتى. مەن ئۇلارنىڭ نالىسىگە چىدىيالماي دائىم تىنىم تاپماي سىزنى ئىزدىدىم. تەڭرىگە يۈزمىڭ قەترە شۈكۈر، سىزنىڭ دىدارىڭىز بىلەن كۆزۈم نۇرلاندى، مانا ئەمدى مۇرادىمغا يەتتىم، — دېدى.

دەللەدىن بۇ سۆزنى ئاڭلىغان كىشىلەر ئەماغا:

— ئەي كور ئەبلەخ، تازا بىر قاملاشمىغان ھاماقەت نېمىكەنسەن، شۇنچىلا تەلەيلىك ۋە دۆلەتمەن ئادەم تۇرۇپ، نېمىشقا ئۆزۈڭنى خارلىققا سېلىپ يۈرىسەن؟! ماڭ، ئەمدى ئىشكمۇئىشىك دىۋانىچىلىك قىلىشنى تاشلاپ، مەشۇقۇڭ بىلەن ئۆيۈڭگە قايتقىن. قالغان ئۆمرۈڭنى پاراغەت ئىچىدە

ئۆتكۈزگىن، — دەپ دالالەت قىلىشتى.
بۇ تەلەيسىز ئەما شۇنداق قىلىپ دەلىلەنىڭ ئۆيىگە بېرىش تەقەززاسىدا ئورنىدىن تۇردى. دەلىلە كېلىپ ئۇنىڭ قولىدىن تۇتۇپ يېتىلىگەن هالدا ئۆيىگە باشلاپ ماڭدى. ئۇلار ئۆيگە يېتىپ كەلگەندىن كېيىن دەلىلە قىزلىرىغا مەككارلىق بىلەن كۆز قىسىپ:
— ئەي كۆز قارىچۇقلىرىم، مەن ئاناڭلارغا سۆيۈنچە بېرىڭلار، ئۈچ يىلدىن بۇيان يوقىلىپ كەتكەن ئاتاڭلارنى تېپىپ كەلدىم، — دېدى.
قىزلار ئانىسى بىلەن بىللە كەلگەن بىر جۇلدۇر كېپەن ئادەمنى كۆردى. ئۇنىڭ پۈتۈن تۇرقىنى كىر قاپلىغانىدى. مەككار قىزلار بۇنىڭدا بىر سىر بارلىقىنى سەزدى ـ دە، دەرهال بىرى كېلىپ كور بىلەن كۆرۈشتى، يەنە بىرى كورنىڭ هاسىسىنى ئالدى، يەنە بىرى كېلىپ ئۇنىڭ يۈز ـ كۆزلىرىنى روماللىرى بىلەن ئېرتتى، يەنە بىرى كورنىڭ بېشىدىكى كىر قاپلىغان سەللىسىنى ۋە يەنە ئۆزگىلىرى ئۇنىڭ پاسكىنا ۋە كونا كىيىملىرىنى يېڭىسىغا ئالماشتۇرۇپ كىيدۈردى. ئۇلار كورنى يۇيۇپ ـ تاراپ ياساندۇرۇپ بولغاندىن كېيىن چەكسىز ئىززەت ـ هۆرمەتلەر بىلەن مېهمانخانىغا باشلاپ كىردى، قاتمۇقات يېپەك تۆشەكلەر ئۈستىگە ئولتۇرغۇزۇپ، هەر خىل ئېسىل تائاملار ۋە گۈل سۈيىدىن ئىشلەنگەن شەربەتلەرنى كەلتۈرۈپ، كورنىڭ ئالدىغا تىزدى. كور تاماقلاردىن يەپ، شەربەتلەردىن سۇمۇرۇپ،

شۇقەدەر ھۇزۇرلاندىكى، گويا ئۆزىنى جەننەت ئىچىدە تۇرغاندەك ھېس قىلدى. لېكىن، ئۇنىڭ كۆڭلىدە: «بۇ ئايالنىڭ ئېرى بىر ياقلارغا چىقىپ كەتكەن بولسا، قايتىپ كېلىپ قالارمىكىن» دېگەندەك ئەندىشىمۇ بار ئىدى. يەنە بىر تەرەپتىن، ئۇ ئۆزىنى خاتىرجەم قىلىشقا تىرىشاتتى. «يوقاپ كەتكىنىگە ئۈچ يىل بولغان بولسا، ئۇ كىشى ئەلۋەتتە ۋاپات بولغاندۇ، چۈنكى ئۇ باي ئادەم ئىكەن. سەپەرگە چىققان ۋاقتىدا ھەميانلىرىدا ئاز - تولا نەق پۇل ۋە ئالتۇن - كۈمۈشلىرى بار بولغىيدى، شۇنىڭ قەستىگە چۈشكەن ئوغرى - قاراقچىلار بەلكى ئۇ ئادەمنى نابۇت قىلىپ، پۇل - ماللىرىنى ئېلىۋالغان بولۇشىمۇ ئېھتىمال» دەيتتى ئۇ ئۆز - ئۆزىگە تەسەللى بېرىپ.

ئەلقىسسە، كۈن كەچ بولدى. قىزلارنىڭ ھەممىسى ئۆز ئەرلىرىنىڭ ئۆيىگە كېتىشتى. دەللە كور ئۈچۈن يېپەك تۆشەكلەرنى سېلىپ، ماماق ياستۇقلارنى قويۇپ، شاھانە ئورۇن ھازىرلىدى - دە، كورنىڭ قولىدىن يېتىلەپ ئېلىپ كېلىپ:

— ئەمدى يېتىپ ئارام ئالغايسىز، — دېدى.

كور راسلانغان ئورۇنغا كېلىپ كىيىملىرىنى سېلىپ ئەمدىلا يېتىشىغا، ئۇنىڭ نەچچە يىللاردىن بېرى پالاكەت ئۇيقۇسىدا ئۇخلاپ ياتقان ئەرلىك ئەزاسى دەللەنىڭ ۋەسلىگە يېتىش ئۈمىدى بىلەن ئويغىنىپ كەتتى. كور ھەرقانچە قىلىپمۇ ۋۇجۇدىدا دولقۇنلاۋاتقان ھاياجانلىق ئىنتىلىشلىرىنى باسالماي قالدى. ئۇنىڭ كەيپىياتى ھەددىدىن زىيادە جىددىيلىشىپ،

كۆزىگە زادىلا ئۇيقۇ كىرمىدى. ئۇ ئاخىر بېشىنى كۆتۈرۈپ، ياستۇققا يانپاشلىدى ـ دە، دەللەگە:

ـــ ئەي نازىنىن، نېمىشقا مېنى بۇنچىۋالا ئىنتىزار قىلىدىغانسەن؟ ھازىر بولسا ئەيش ـ ئىشرەت قىلىدىغان ۋاقىت، تېز بول، قوينۇمغا كىر، پۇرسەت غەنىيمەت، ـــ دېدى.

دەللە كورغا:

ـــ ئەي كۆزۈمنىڭ نۇرى، كۆڭلۈمنىڭ ھۇزۇرى، ئۈچ يىلدىن بېرى سىزنى شۇنچە ئىنتىزارلىق بىلەن كۈتكەنىدىم ۋە شۇقەدەر جان پىدالىق بىلەن ئىزدىگەنىدىم. خۇداغا شۈكۈر، مانا ئەمدى سىزنىڭ بەخت كەلتۈرگۈچى ۋىسالىڭىز بىلەن قاراڭغۇ دىلىم يورۇپ، مۇرادىمغا يەتتىم. بىراق، ھازىر مەن ئالدىڭىزدا ئۆزرىلىك بولۇپ قالدىم، بۇنداق ئەھۋال ھەممە ئاياللاردا بولىدۇ. مەن سىزنى ئىنتىزارلىق بىلەن ئۈچ يىل ساقلىغانىدىم. سىزمۇ ئۈچ كۈن كۈتۈپ تۇرسىڭىز. چۈنكى، ئۈچ كۈندىن كېيىن مەن پاك بولىمەن. بىز شۇنىڭدىن كېيىن ۋىسال خىلۋەتخانىسىدا شاراب ئىچىشىپ، بىر ـ بىرىمىزگە يېقىنلىشايلى. ھازىرچە مېنىڭ باشقا ياتقىنىم ياخشى، ـــ دېدى ـ دە، ئۇنىڭدىن سەل يىراقراق بىر ئورۇنغا يۆتكىلىپ ياتتى. كورنىڭ ئىزتىراپلىق ئىچىدە قىلغان يالۋۇرۇشلىرى، بىچارىلىك بىلەن قىلغان يېلىنىشلىرى ۋە تاقەتسىزلىك ئىچىدە سۇنغان ئىلتىماسلىرىنىڭ قىلچە ئۈنۈمى بولمىدى. ئەكسىچە، بۇ قىلىقسىز مەخلۇق ئېرى مۇختار بىلەن ئەيش ـ ئىشرەتكە تۇتۇش قىلدى.

بىچارە كور كېچىنى ئۇيقۇسىز يورۇتتى. تاڭ ئاتقاندىن كېيىن دەللە كورنى تۇرغۇزۇپ، قاتمۇقات تۆشەكلەر ئۈستىگە ئولتۇرغۇزدى. ئالدىغا رەڭمۇرەڭ مېۋە - چېۋىلەر ۋە خىلمۇخىل ئېسىل تائاملارنى كەلتۈرۈپ، تاكى كەچكىچە زىياپەت قىلدى. كەچ كىرگەندىن كېيىن دەللەنىڭ قىزلىرى كورنىڭ ئەتراپىغا ئولاشتى. ئۇلار كورنىڭ بويىنىغا مەككارلىق سىرتمىقىنى سېلىپ، ئۆزلىرىنىڭ رەزىل مۇددىئالىرى يولىدا ئۇنى قۇربان قىلماقچى بولۇشتى. بۇنىڭ ئۈچۈن ئۇلار نەيرەڭۋازلىق كىتابىدىن كىشىنى ئېزىقتۇرغۇچى ئەپسۇنلارنى ئوقۇپ، شېرىن - شېكەر سۆزلەرنى قىلىشقا باشلىدى.

— ئەي جىسمىمىزنىڭ قۇۋۋىتى ۋە جېنىمىزنىڭ ئارامى ئاتا، — دېدى ئۇلار كورنىڭ بويىنىغا ئېسىلىشىپ، — نەچچە يىللاردىن بۇيان ئۆز تەختۇشلىرىمىز ئارىسىدا بىزمۇ ئالتۇن - كۈمۈشتىن ياسالغان زىبۇ - زىننەت بۇيۇملىرىنى تاقاپ يۈرسەك، سىزدەك دۆلەتمەن ئاتىنىڭ قىزى ئىكەنلىكىمىز ئەل ئارىسىدا نامايان بولۇپ تۇرسا دەپ ئارزۇ قىلىشاتتۇق. لېكىن، سىزنىڭ يوقلىقىڭىز كېتىشىڭىز بىزنى بۇ ئارزۇ - ھەۋەسلىرىمىزدىن مەھرۇم قىلغانىدى. خۇداغا شۈكۈر، مانا ئەمدى سىزنىڭ پۇشتى پاناھلىق سايىڭىز قايتىدىن بېشىمىزغا چۈشتى. شۇڭا، ئىلگىرىكى ئارزۇ - ھەۋەسلىرىمىز قايتىدىن ئويغاندى. ئەمدى سىز ئۆز قولىڭىز بىلەن داڭلىق زىبۇ - زىننەت بۇيۇملىرىدىن ئېلىپ بېرىپ بىزنىڭ مۇرادىمىزنى ھاسىل

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

قىلىسىڭىز قانداق؟ بىز ئۇنى تەۋەررۈك بىلگەن بولاتتۇق.

بۇ سۆزلەرنى ئاڭلىغان كورنىڭ كۆڭۈل قۇشلىرى پالاكەت قىلتىقىغا قاراپ پەرۋاز قىلدى.

— ئەي كۆز قارىچۇقلىرىم، — دېدى ئۇ ھەسرەت چەككەن ھالدا، — سىلەرنىڭ تەلپىڭلارنى ئورۇنلاشقا مېنىڭ جېنىم بولسىمۇ پىدا قىلغان بولاتتىم، بىراق، داداڭلارنىڭ ھالى مۇشۇ، قولىدا بىر تىيىنمۇ پۇلى بولمىسا، سىلەرگە ئۇ نەرسىلەرنى قانداقمۇ ئېلىپ بەرسۇن؟

مەككار قىزلار كورغا تەسەللى بېرىپ:

— سىز پۇلدىن غەم قىلماڭ، پۇل دېگەن ئاپامدا كۆپ، سىز پەقەتلا غوجايىن دادا سۈپىتىدە ئاپام بىلەن بىللە چىقىپ، دۇكاندارلار بىلەن سۆھبەتلىشىپ ئولتۇرۇپ بەرسىڭىزلا كۇپايە. قالغان ئىشلارنى ئاپام ئۆزى قىلىدۇ، — دېدى.

ئۇلار مانا مۇشۇنداق ئالدامچىلىق نەغمىلىرى بىلەن كورنى ئۇسسۇلغا سېلىش ئۈچۈن چارە ـ تەدبىر سازلىرىنىڭ تارلىرىنى تەڭشەپ، پەدىلىرىنى تۈزۈپ توغرىلىدى، ھىيلە ـ مىكىر كىتابىدىن ھەييارلىق مۇقاملىرىنى ئۇنىنىڭ بارىچە توۋلىدى. شۇ ئارقىلىق كورنى ئالداپ بىخۇدلاشتۇردى. ئۆزىگە كەلگەن بۇ ئابرۇيدىن مەمنۇن بولۇپ كەتكەن بۇ ھاماقەت كور ئۇلارنىڭ دېگەنلىرىگە خۇشاللىق بىلەن رازى بولدى.

ئەتىسى كورنى يېڭىباشتىن يۇيۇپ ـ تاراپ، قىممەت باھالىق تون ـ پەرىجىلەرنى كىيدۈردى. بېشىغا زەر جىيەكلىك شايىدىن

سەللە ئوراپ، ئارغىماقىقا مىندۈردى. دەللەنىڭ كۆيۈئوغۇللىرىدىن بىرى كورنىڭ چاكىرى سۆپىتىدە ئاتنىڭ تىزگىنىنى تۇتۇپ، بازارغا ئېلىپ ماڭدى. ئاتلىق كېتىۋاتقان كورنى كۆرگەن كىشىلەر ئۇنى «قايسى شەھەرنىڭ قازىسى ئىكەن» دەپ قېلىشتى. ئۇلار مېڭىپ - مېڭىپ ئاخىر بىر جاۋاھىرپۇرۇشلۇق رەستىسىگە يېتىپ كەلدى. جاۋاھىرپۇرۇشلار ئىچىدە ئەڭ باي ۋە ئەڭ كاتتىسىدىن بىرى ئۇلارنى يىراقتىن كۆرۈپ: «تازا سائادەتمەن، باي كىشى ئىكەن. بىراق، كۆزى ئەما ئىكەن. ئۇ بەلكىم جاۋاھىر ئالغىلى كەلگەن بولسا كېرەك. كور كىشىنى سودىدا ئوڭاي ئەپلىگىلى بولىدۇ. ئۇنى قولدىن كەتتۈرۈپ قويماسلىق كېرەك» دەپ ئويلىدى - دە، دەرھال ئالدىغا چىقىپ، سالام، تەزىملەر بىلەن دۇكانغا تەكلىپ قىلدى. جاۋاھىرپۇرۇش كورنى دۇكان ئىچىگە باشلاپ كىرگەندىن كېيىن تۆرگە ئولتۇرغۇزۇپ، ھەر خىل تائاملار بىلەن كۈتۈشكە باشلىدى. بۇنى كۆرگەن كىشىلەر ھەيران بولغان ھالدا: «بۇ جاۋاھىرپۇرۇش ئۆزىگە ھېچكىمنى تەڭ قىلمايدىغان ناھايىتى تەكەببۇر ئادەم ئىدى. ئۆزايىدىن قارىغاندا بۇ ئەما كىشى ناھايىتى كاتتا ئۇلۇغ زات ئوخشايدۇ» دەپ ئويلاشتى. تائامدىن كېيىن جاۋاھىرپۇرۇش سۆز ئېلىپ:

— جانابىي ئالىيلىرىنىڭ بۇ تەرەپلەرگە قەدەم بېسىپ قىلىشلىرىدا ئەلۋەتتە بىرەر سودا - سېتىق مۇددىئالىرى بولۇشى مۇمكىن، نېمە لازىم بولسا، پېقىردا تېپىلىدۇ، ئىزھار

قىلغايلا، كەمىنىلىرى خىزمەتلىرىگە تەييارمەن، — دېدى تەكەللۇپلار بىلەن.

— خۇدا بىزگە تۆت - بەش قىز پەرزەنت ئاتا قىلغانىدى، — دېدى كور جاۋاھىرپۇرۇشقا، — ئۇلارغا بىرئاز زىبۇ - زىننەت بۇيۇملىرىدىن ئالماقچىدىم. ئەڭ ياخشى جاۋاھىرلاردىن ياسالغانلىرى بولسا، باھاسى قانچە قىممەت بولسىمۇ سېتىۋېلىشقا كۇچۇم يېتىدۇ، گەپ پەقەت سىزنىڭ ماللىرىڭىزنى قىزلىرىم ياقتۇرسىلا بولغىنى.

جاۋاھىرپۇرۇش ئەسلىدە كورغا ئۆزىنىڭ ئۆتمەس ماللىرىنى سېتىۋالماقچى ئىدى، كورنىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن بۇ قارارىنى ئۆزگەرتتى. ئۇ ئۆز بىساتىدا ساقلاپ كېلىۋاتقان بارلىق قىممەت باھا لەئلى - ياقۇت، زۇمرەت ۋە ئالتۇندىن ياسالغان زىبۇ - زىننەت بۇيۇملىرىنىڭ ھەممىسىنى ئېلىپ چىقىپ، كورنىڭ ئالدىدا قويدى. بۇ ماللارنىڭ ھەربىرى قىممەت جەھەتتە بىر مەملىكەتنىڭ يىللىق خىراجىتىگە تەڭ كەلگۇدەك دەرىجىدە ئىدى. كور دەللەگە قاراپ:

— بۇلاردىن قىزلىرىڭىزنىڭ كۆڭلىگە ياققۇدەكلىرىنى تاللىۋالغىن، — دېدى.

— مەن ئۇلارنىڭ ياقتۇرىدىغىنىنى قانداق بىلەلەيمەن، ئەڭ ياخشىسى قىزلار ئۆزلىرى تاللىسا ياخشى بولاتتى. مەن بۇلارنى ئۆيگە ئېلىپ بېرىپ قىزلىرىمنىڭ ئۆزىگە تاللاتقۇزغاندىن كېيىن بۇنىڭ باھاسىغا لايىق ئالتۇن ئېلىپ كېلەي، سىز ئاڭغىچە بۇ

يەردە پاراڭلاشقاچ ئولتۇرۇپ تۇرۇڭ، بۇنىڭغا جانابى جاۋاھىرپۇرۇش نېمە دەيدىكىن، ــ دېدى دەللە.

دەللەدىن بۇ سۆزنى ئاڭلىغان جاۋاھىرپۇرۇش:

ــ ئەي قېرىندىشىم، ئۆزىڭىزنىڭ دېگىنىدەك بولسۇن، ئاپىرىپ قىزلىرىڭىزغا تاللاتقۇزۇپ كېلىڭ. مەن سىزگە چىن كۆڭلۈمدىن ئىشىنىمەن، ــ دېدى ـ دە، زىبۇ ـ زىنىنەت بۇيۇملىرىنىڭ ھەممىسىنى بىر رومالغا ئوراپ، چىگىپ بەردى. بۇلارنى قولىغا ئالغان دەللە نەيرەڭۋازلىق كىتابىدىن ھەييارلىق ئەپسۇنلىرىنى ئوقۇپ، جاۋاھىرپۇرۇشنى تېخىمۇ خاتىرجەم قىلماقچى بولدى ـ دە، ئۇنىڭغا:

ــ خەلق ئىچىدە ھېسابلىق دوست ئايرىلماس دەيدىغان ماقال بار، ئالىمادىن بىرەر سەۋەنلىك ئۆتۈلۈپ قالماسلىقى ئۈچۈن، بۇ جاۋاھىرلىرىڭىزنى سانىۋالسىڭىز، ــ دېدى.

ــ ساناپ يۈرۈشنىڭمۇ ھاجىتى يوق ئىدى، ــ دېدى جاۋاھىرپۇرۇش كۈلۈمسىرىگەن ھالدا، ــ سىز ئىلتىماس قىلغان بولغاندىن كېيىن كۆڭلىڭىز ئۈچۈن سانىسام ساناي.

بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ ئولتۇرغان ئەخمەق كور جاۋاھىرپۇرۇشقا:

ــ كۆردىڭىزمۇ؟ بىزنىڭ خوتۇن ئاياللار ئىچىدە ھەقىقەتەنمۇ ئىشنىڭ يولىنى بىلىدىغان ئايال. ئۇنىڭ باشقا ئاياللاردەك چېچى ئۇزۇن ئەقلى قىسقا ئەمەس. بەلكى چېچى بىلەن ئەقلى تەڭلا ئۇزۇن. ئۇ راست ئېيتىدۇ، ساناڭ، ــ دېدى.

جاۋاھىرپۇرۇش جاۋاھىرلىرىنى ساناپ چىققاندىن كېيىن رومالغا قايتىدىن چىگىپ، دەللەگە بەردى. دەللە ئۇنى ئېلىپ، بەش - ئون قەدەم مېڭىپ بولغاندىن كېيىن ھىيلە - مىكرىسىنى يەنىمۇ چوڭقۇرلاشتۇرماقچى بولدى - دە، يەنە قايتىپ كېلىپ، جاۋاھىرپۇرۇشقا:

— ئەي غوجا، بۇ جاۋاھىرلىرىڭىزنىڭ ھەممىسىنى ئالماقچى بولساق باھاسى قانچە بولار؟ شۇنى دەپ بەرسىڭىز. مەن شۇنىڭغا قاراپ، يېنىڭىزدا ئولتۇرغان باينىڭ خەزىنىسىدىن ئېلىپ كەلسەم، — دېدى.

كور بۇنى ئاڭلىغان ھامان دەللەنى ماختاپ:

— بارىكاللا، خوتۇنۇم، بارىكاللا، ئەقلىڭدىن ئۆرگىلىپ كېتەي. مېنىڭ خىيالىمغا كەلمىگەن ئىشلار ھەمىشە سېنىڭ يادىڭغا كېلىدۇ، جۇمۇ. مەن سەندىن ئىككىلا ئالەمدە رازى، — دېدى ۋە ئاندىن جاۋاھىرپۇرۇشقا قاراپ سۆزىنى داۋام قىلدى، — بۇ خوتۇنۇمنىڭ ئەقىل - ھوشى ۋە پەم - پاراسىتىنى كۆردىڭىزمۇ، بۇرادەر؟ قۇدرىتى ئۇلۇغ ئىگەم كۆزۈمنى ئەما قىلغان بولسىمۇ، يەنە ئۇنىڭغا يارىشا مۇشۇ پەرىشتىدەك خوتۇننىمۇ ئاتا قىلغان.

جاۋاھىرپۇرۇش دەللەگە:

— ئەي سىڭلىم، سىز ئالدى بىلەن جاۋاھىرلارنى كۆرسىتىپ كېلىڭ، ئەگەر قىزلىرىڭىز ماقۇل كۆرۈپ قالسا، ئاندىن ھېسابىنى قىلىشساقمۇ ئۇلگۇرىمىز، — دېدى.

دەلىلە:

— خەير، ئۇنداق بولسا، — دېدى - دە، خاتىرجەم ھالدا ئۆيىگە قاراپ يۈرۈپ كەتتى. لېكىن، جاۋاھىرپۇرۇشنىڭ يېنىدا ئارغىماق ئات، دەلىلەنىڭ كۈيئو ئوغلى ۋە كورغا كىيدۈرۈپ كەلگەن ئېسىل كىيىم - كېچەكلەر قېپقالدى.

ئەلقىسسە، جاۋاھىرپۇرۇش بۈگۈن مالنى بۇنداق توپ ئېلىپ، ئۆلگۈچە سودا قىلىدىغان ياخشى خېرىدارغا يولۇققىنى ئۈچۈن ناھايىتى خۇشال بولدى. كورنىڭ ئالدىغا قايتىدىن داستىخان سېلىپ، ھەر خىل ئېسىل تائام ۋە شارابلارنى كەلتۈرۈپ، زىياپەت قىلىپ بەردى. كور بۇ نازۇ نېمەتلەردىن ھۇزۇرلىنىپ ئولتۇرۇپ يەپ - ئىچىپ، ھەددىدىن زىيادە تويۇۋالدى. تائامدىن كېيىن كورنى ئۇيقۇ تۇتۇپ، ئەسنەشكە باشلىدى. يېگەن تائام ۋە ئىچكەن شارابلارنىڭ ھارارىتى ۋە كۈننىڭ تەپتى بىلەن بەدەنلىرى بارغانسېرى ئىسسىقلاشقا باشلىدى. كورنىڭ چىلىق - چىلىق تەرگە چۆمۈپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرگەن ھېلىقى چاكار سۈپەت كۈيئوغۇل ئۇنىڭ ئۈستىبېشىدىكى شاھانە كىيىم - كېچەكلەرنى سالدۇرۇۋېلىشنىڭ پۇرسىتى كەلگەنلىكىنى ھېس قىلدى. ئۇ دەرھال كورنىڭ قېشىغا كېلىپ ئېھتىرام بىلەن:

— ئەي ئۇلۇغ غوجام، بۇ كىيىم - كېچەكلەر جانابىي ئالىيلىرىنىڭ ئۇيقۇسىغا تەسىر يەتكۈزۈپ، مۇبارەك تەنلىرىگە مالاللىق كەلتۈرۈپ قويمىغاي، — دېدى ۋە بېشىدىن ئالتۇن جىيەكلىك شايى سەللىسىنى، ئۈستىدىن ئالتۇن كەمەر ۋە

www.uyghurkitap.com

كىمخاب توننى ئاستا يېشىۋالدى. كورنىڭ دىمىق ھاۋادا سىقىلىپ كېتىۋاتقان بەدىنىگە شامال تېگىپ ھوزۇرلاندى. بۇنىڭدىن خۇشال بولغان كور پەخىرلەنگەن ھالدا جاۋاھىرپۇرۇشقا:

— ئەي بۇرادەر، كۆردىڭىزمۇ؟ بىزنىڭ مۇنۇ چاكىرىمىزمۇ بەك ھوشيار، قاراڭ، مەن دېمىسەممۇ، ئۇ ئۆزىنى ئۆزى سوراپ كېلىپ، مېنى راھەتلەندۈردى، — دېدى.

— ئەي غوجام، — دېدى جاۋاھىرپۇرۇش كورغا، — پۇل ـ مالنى ھالال تاپقان ئىكەنسىز، شۇڭا ياشانغاندا راھىتىنى تازا كۆرۈۋېتىپسىز، ئۇلۇغ تەڭرىم سىزگە بەخت ـ دۆلەتنى ھەر جەھەتتىن ئايىماي بەرگەنىكەن، پېقىرغىمۇ بىر دۇئا قىلىپ قويسىڭىز، مەنمۇ سىزدەك دۆلەتمەن بولسام.

كور ئۇنىڭغا:

— سەۋر قىلىڭ، خۇدا بۇيرۇسا، مەندەك بولىسىز، — دېدى ـ دە، قولىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ دۇئا قىلدى.

دەلىلەنىڭ كۆيۈئوغلى كورنىڭ كىيىم ـ كېچەكلىرىنى بىر رومالغا ئوراپ ئاتنىڭ ئېگىرىگە مەھكەم باغلىدى. ئاندىن بۇ يەردىن قانداق قېچىپ كېتىشنىڭ تەدبىرىنى ئويلاشقا باشلىدى.

شۇ ئەسنادا جاۋاھىرپۇرۇش كوردىن:

— ئەي غوجام، ئايالىڭىز ھايال بولۇپ قالدى. ئۆيىڭىز يىراقمىدى؟ — دەپ سورىدى.

— ئانچە يىراق ئەمەس ئىدى، بىلمىدىم، نېمىشقا تەخىر قىلىپ قالدىكىن، — دېدى كور جاۋابەن. ئاندىن كۆيۈئوغلىغا

قاراپ سۆزىنى داۋام قىلدى، ــ ئەي چاكار، سەن بېرىپ قاراپ باق، ئانالڭ نېمىشقا كەچ قالدى.
ــ مەنمۇ شۇ ئەندىشىدە قالدىم، بىرەر ئەھۋال يۈز بەردىمىكىن - تاڭ، ــ دېدى كۆيۈئوغلى.
كور ئۇنىڭغا تاپىلاپ:
ــ ئاتقا مىنىپ بارغىن، ئانالڭ تېز كەلسۇن ياكى ئۆزى كېلەلمىسە، سەن تېز قايتىپ كېلىپ جاۋابىنى يەتكۈزگىن. مەن بۇ يەردە تەشۋىشلىنىپ ئولتۇرۇۋەرمەي. ئەگەر قىزلىرىم ئۇ جاۋاھىرلارنىڭ ھەممىسىنى ئېلىش ئارزۇسى بولسا، جاۋاھىرلار شۇ پېتى ئۆيدە قالسۇن. قىزلىرىم خۇشال بولىدىغانلا بولسا، ئۇلار مېنىڭ دۆلىتىمدە ئۇنداق جاۋاھىرلاردىن ئون تۆگىگە يۈك بولغۇدەك ئالسىمۇ، ھېچ ۋەقەسى يوق.
كوردىن بۇ سۆزنى ئاڭلىغان كۆيۈئوغۇل كۆڭلىدە: «سەن ھاماقەت كورغا ئەلۋەتتە ھېچ ۋەقەسى يوق، چۈنكى ئىلگىرىكى گادايلىقىڭ ۋە مەينەتلىكىڭ پېتى قېلىۋېرىسەن، لېكىن ھەممە كەلگۈلۈك ماۋۇ بىچارە جاۋاھىرپۇرۇشقا كېلىدىغان بولدى. مۇشۇ ئىش تۈپەيلىدىن ئۇ پۈتۈنلەي خانىۋەيران بولۇپ كېتىدۇ» دېگەنلەرنى ئويلىدى. كۆيۈئوغلى ئاتقا مىنىپ ئۆيگە كەلگەندىن كېيىن كورنىڭ دېگەن سۆزلىرىنى مۇختار بىلەن دەللىگە بىر - بىرلەپ بايان قىلدى. ئۇلار ھەممىسى كۆلكىلىرىنى باسالماي يەرگە دومىلاپ كېتىشتى. شۇنىڭدىن كېيىن بۇ مەككار ئوغرىلار راھەت - پاراغەت ۋە ئەيش - ئىشرەتكە مەشغۇل بولدى. بۇلار بۇ

يەردە ئەيش ـ ئىشرەت قىلىپ تۇرسۇن. ئەمدى ئىككى كەلىمە سۆزنى كور بىلەن جاۋاھىرپۇرۇشنىڭ ماجىراسىدىن ئاڭلاڭ.
ئەلقىسسە، جاۋاھىرپۇرۇش بىر ـ ئىككى سائەت كۈتكەن بولسىمۇ، دۆلەتمەن كورنىڭ خەزىنىسىدىن كېلىدىغان ئالتۇن ـ كۈمۈشلەردىن ھېچ خەۋەر بولمىدى. ئۇ تەقەززا بولغان ۋە قىسىلغان ھالدا كورنى ئويغىتىپ سورىدى:
ــ ئەي غوجام، خوتۇنىڭىز ۋە چاكىرىڭىزدىن ھېچبىر ئۇچۇر بولمىدى، ئۇلار نېمىشقا ساقلاپ قالدىكىن؟
ــ ئەجەبمۇ سەۋر ـ تاقەتسىز ئادەم ئىكەنسىز، ــ دېدى كور بېشىنى كۆتۈرۈپ چېچىلغان ھالدا، ــ مۇشۇنداق يەڭگىلتەكلىكىڭىز بىلەن قانداقمۇ سودا ئىشى بىلەن شۇغۇللانغانسىز، ئادەم دېگەن بىرئاز ئېغىر ـ بېسىق، ۋەزمىن بولغىنى تۈزۈك. ئۆزىڭىز چوپچوڭ ئادەم تۇرۇپ مۇنچىۋالا بولۇپ كەتمەڭ، بىردەمدىن كېيىن كېلىپ قالار.
كوردىن بۇ تاپا ـ تەنىلەرنى ئاڭلىغان جاۋاھىرپۇرۇش خىجىل بولغىنىدىن زۇۋان سۈرەلمىدى. يەنە بىر ـ ئىككى سائەت ۋاقىت ئۆتۈپ كەتتى. كور بېشىنى كۆتۈرمەستىن ئۇيقۇغا غەرق بولۇپ ياتاتتى. تەقەززالىق ئىچىدە ئىچى تىت ـ تىت بولۇپ كەتكەن جاۋاھىرپۇرۇش ئاخىر كورنى يەنە ئويغاتتى.
ــ ئەي غوجام، ــ دېدى ئۇ ئوڭايسىزلانغان ھالدا، ــ كۈن كەچ بولۇپ كەتتى. ئەگەر مالال كەلمىسە، ئۆيىڭىزنىڭ قەيەردە ئىكەنلىكىنى ئېيتىپ بەرسىڭىز، ئۆزۈم بىر ئادەم ئەۋەتسەم.

— ئۆيۈمنىڭ قەيەردىلىكىنى، — دېدى كور ئېرەن قىلماستىن، — ئۆزۈممۇ بىلمەيمەن.

بۇ سۆزنى ئاڭلىغان جاۋاھىرپۇرۇشنىڭ قەھر - غەزىپى جوش ئۇرۇپ، قوياقا چاچلىرى تىك تۇرۇپ كەتتى.

— ئەي تۇتۇرۇقسىز قارىغۇ! — دېدى ئۇ ئەقىل - ھوشىنى يوقاتقان ھالدا ۋارقىراپ، — بۇ قانداق دېگەن تېتىقسىز گەپ!!

— تۇتۇرۇقسىز دېگەن ئۆزۈڭ، — دېدى كورمۇ بوش كەلمەي، — نېمە مەندىن تولا گەپ سورايسەن. ئۇ خوتۇن بىلەن تونۇشقىنىمغا ئەمدى ئۈچ كۈن بولغان تۇرسا، ئۆيىنىڭ قەيەردىلىكىنى مەن نەدىن بىلەي؟!

— نېمە دېدىڭ؟! — دېدى جاۋاھىرپۇرۇش كورنىڭ ياقىسىدىن تۇتۇپ.

كور قەسەم قىلىپ:

— خۇدا ھەققى، ئۇ خوتۇن بىلەن تونۇشقىنىمغا ئۈچ كۈندىن زىيادە بولغان بولسا، تەڭرى مېنى ئىككىلا ئالەمدە مۇرادىمغا يەتكۈزمىسۇن، ئەگەر بۇ سۆزۈمگە ئىشەنمىسەڭ، خۇدا سېنىمۇ نىيىتىڭگە يەتكۈزمىسۇن، — دېدى.

جاۋاھىرپۇرۇش بىلدىكى، مەككار خوتۇن بۇ كورنى ۋاستە قىلىپ تۇرۇپ، جاۋاھىرلىرىنى ئالداپ ئېلىپ كېتىپتۇ. غەزەپتىن كۆزلىرىگە قان تولۇپ كەتكەن جاۋاھىرپۇرۇش پۈتۈن كۈچى بىلەن بىر تەستەك ئۇرغانىدى، كور دەلدەڭشىگەن پېتى نەچچە چۆرگىلەپ بېرىپ، كوچىنىڭ ئوتتۇرىسىغا چۈشتى.

ئارقىسىدىن جاۋاھىرپۇرۇش:

— ئەي نومۇسسىز قارىغۇ، سەن مېنى خانىۋەيران قىلدىڭ!— دەپ داد - پەرياد سالغان پېتى قوغلاپ چىقتى ۋە كورنى ئاياغ ئاستىغا ئېلىپ، شۇنداق تەپتىكى، كور قىچىشقا جاي تاپالماي قالدى. ئۇلارنىڭ جېدەل - ماجىرالىرى ۋە نالە - پەريادلىرى پۈتۈن بازارنى بىر ئالدى. خالايىقلار بۇ ئىككىسىنىڭ ئەتراپىغا ئولاشتى. كور ئەتراپىدىكىلەرگە ئىلتىجا قىلىشقا باشلىدى:

— ئەي مۇسۇلمانلار، مەن بىچارىنى ماۋۇ رەھىمسىز جاۋاھىرپۇرۇشنىڭ قولىدىن قۇتقۇزۇڭلار. خۇدا ھەققى، مەن ئۇ خوتۇننىڭ قانداق ئايال ئىكەنلىكىنى بىلمەيتتىم، مەن ئەسلىدە كوچىدا تىلەمچىلىك قىلىدىغان قەلەندەر ئىدىم. بۈنىڭدىن ئۈچ كۈن ئىلگىرى مەسچىت ئالدىدا ئاپتاپقا قاقلىنىپ ئولتۇراتتىم، ئاشۇ خوتۇن كېلىپ، «سەن مېنىڭ ئېرىم» دەپ، مېنى ئۆيىگە تەكلىپ قىلدى. مەن نەپسىمنىڭ كەينىگە كىرىپ، ئۇنىڭ ئۆيىگە بېرىپتىمەن، لېكىن نەپسىم ئارام ئالغۇدەك بىرەر ئىشمۇ بولمىغان، بۇنى ئاز دېگەندەك ماۋۇ پالاكەتچىلىككە ئۇچرىدىم،— دېدى كور باشتىن ئۆتكۈزگەن ھەسرەتلىك ھېكايىسىنى بىر - بىرلەپ بايان قىلىپ.

بۇ يىغىلغان كىشىلەر توپى ئىچىدە دەللە بىلەن كورنىڭ مەسچىت ئالدىدا يۈز بەرگەن ماجىراسىدىن خەۋىرى بارلار بار ئىدى. ئۇلار بۇگۈنكى ماجىرانى كۆرۈپ، ئۇ خوتۇننىڭ كورغا ھىيلە ئىشلەتكەنلىكىنى بىلدى - دە، دەرھال جاۋاھىرپۇرۇشنىڭ

قولىدىن كورنى قوتقۇزۇۋالدى. ناتىۋان كور ئۆزىنىڭ بۇ شور پېشانىلىكىگە زار - زار يىغلىغان ھالدا بىر تەرەپكە يۈرۈپ كەتتى.

جاۋاھىرپۇرۇش داد - پىغان كۆتۈرگەن پېتى پادىشاھنىڭ ئالدىغا بېرىپ، بولغان ۋەقەنى بايان قىلدى. پادىشاھ جاۋاھىرپۇرۇشنىڭ ئەرز - دادىنى ئاڭلاش بىلەنلا، مىرشەپ ۋە تۇتقاۋۇللارنى چاقىرىپ، ئۇلارغا كەسكىنلىك بىلەن بۇيرۇق چۈشۈردى:

— ئەگەر، — دېدى پادىشاھ غەزەپ بىلەن، — ئاشۇ بىكار تەلەپ كەلگۈندىلەرنى قولغا چۈشۈرۈشنىڭ ھۆددىسىدىن چىقالمىساڭلار، ھەممىڭلارنى ۋەزىپەڭلاردىن ئېلىپ تاشلاپ، قاتتىق جازاغا بۇيرۇيمەن.

ئۇلار پادىشاھنىڭ پەرمانىنى تاپشۇرۇۋالغان ھامان ئۇ مەككارلارنى ئىزدەشكە كىرىشتى.

ئەمدى ئىككى جۈملە سۆزنى مۇختار بىلەن يەتتە نەپەر ئوغرى كۆيئوغۇللىرىنىڭ ھەييارلىق كەمەرلىرىنى بەللىرىگە باغلىغانلىقى ۋە قاپ يۈرەكلىك بىلەن مىسىر پادىشاھىنىڭ خەزىنىسىگە ئوغرىلىققا چۈشۈپ، پادىشاھنىڭ يۈركىنى داغلىغانلىقىدىن ئاڭلاڭ.

ئەلقىسسە، پادىشاھنىڭ تۇتۇش بۇيرۇقى چۈشۈرگەنلىكىنى ئاڭلىغان مۇختار پۈتۈن ئائىلىسى بويىچە خەۋپسىرەشكە باشلىدى. ئۇلار بىر ھەپتىنى ئۆيدىن چىقالماي، بىئاراملىق

ئىچىدە ئۆتكۈزدى. ئاخىر بىر كېچىسى يەنە مۇختار يەتتە كۈيۈئوغلىنى ئەگەشتۈرۈپ، ھەييارلىق ئەسۋابلىرى بىلەن قوراللىنىپ ئۆيىدىن چىقتى. ئۇلار ئۇلجا ئىزدەپ كېتىۋاتقىنىدا، توساتتىن پادىشاھنىڭ خەزىنىسىگە كۆزى چۈشۈپ قالدى. دەرھال ئارغامچا تاشلاپ ئۇستىگە چىقتى ـ دە، ئۆگزىدىن تېشىپ ئىچكىرىگە چۈشتى. ئۇلار خەزىنە ئىچىدە بار بولغانلىكى دەپىن ـ دۇنيادىن كۆڭلى خالىغانچە ئېلىپ قايتىپ چىقتى. خەزىنىدارلار ئويغىنىپ، ئۇلارنىڭ چىقىپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆردى ـ دە، ئوغرى ئىكەنلىكىنى بىلىشتى. خەزىنىدارلار ئۇلارغا بىر نەرسە دېيىشكە پېتىنالمىدى. شۇڭا، ئارقىسىدىن ئاستا ئەگىشىپ ماڭدى. بىر پەس يول يۈرگەندىن كېيىن ئۇلار بىر ھويلىغا كىرىپ كەتتى. خەزىنىدارلاردىن بىرى بەش بارمىقىنى قارا قىلىپ، ئوغرىلار كىرىپ كەتكەن ئىشىككە تۆيدۈرماستىن بەلگە سېلىپ قويدى. خەزىنىدارلار ئاندىن خاتىرجەملىك بىلەن ئۆز ئورنىغا قايتىپ كېلىشتى. تاڭ ئاتقاندىن كېيىن بولغان ۋەقەنى پادىشاھقا مەلۇم قىلىپ، ئوغرىلارنى جازالاتقۇزماقچى بولۇشتى.

بىر پەستىن كېيىن مۇختار كۈيۈئوغۇللىرىغا:

— ئەي كۆز قارىچۇقلىرىم، كېچە تېخى ئۇزۇن، بۇنداق ئولتۇرۇش بىلەن ھېچقانداق مەقسەتنى ھاسىل قىلغىلى بولمايدۇ. ئۇنىڭدىن كۆرە يەنە بىرەر جايغا بېرىپ، يەنە ئاز ـ تولا بىر نەرسىنى قولغا كەلتۈرۈشنىڭ كويىغا چۈشكىنىمىز تۈزۈك،

يۇرۇڭلار، ئەزىمەتلىرىم، تىرىكچىلىك مەشغۇلاتىمىزنى داۋاملاشتۇرايلى، ــ دېدى.

مۇختار ياسىنىپ سىرتقا چىقىشىغا، دەرۋازىدىكى بەش بارماقنىڭ قارا ئىزىغا كۆزى چۈشۈپ قالدى. مۇختار بۇنىڭدا قانداق سىر بارلىقىنى بىلەلمەي، ئەجەبلەنگەن پېتى ئۆيىگە قايتىپ كىردى. مۇختار ۋەقەنى دەللەگە ئېيتقاندى، دەللە ئەپسۇسلانغاندا ھالدا:

ــ سىلەرنىڭ ئىشىكلارنى بىرى تۇيۇپ قېلىپ، دەرۋازىغا بەلگە سېلىپ قويۇپ كېتىپتۇ. تاڭ ئاتقاندىن كېيىنلا بىز رەسۋا بولىمىز، ــ دېدى.

ــ ئەي مېنىڭ ئەقىللىق خوتۇنۇم، راست ئېيتىسەن، ــ دېدى مۇختار دەرھال ھوشىنى تېپىپ، ــ ئەمدى قانداق قىلىمىز؟

مەككار دەللە بىر تاۋاقتا قازان قارىسىنى چىلىدى ـ دە، ئۆزى، ئېرى ۋە قىز ـ كويۇئوغۇللىرى بىلەن قوشۇلۇپ ئۇن ئائىلىلەن كوچىغا چىقتى. ئۇلار شۇ مەھەللىدىكى دەرۋازىلارنىڭ ھەممىسىگە، ھەتتا تەرەتخانىلارنىڭ ئىشىكلىرىگە قەدەر بەش بارماقنىڭ قارا ئىزىنى چۈشۈرۈپ، بەلگە سېلىپ قويدى. ئاندىن خاتىرجەم ھالدا ئۆيلىرىگە كېلىپ ئۇخلىدى.

تاڭ ئاتقاندىن كېيىن خەزىنىدار پادشاھنىڭ ھوزۇرىغا بېرىپ، كېچىدە بولۇپ ئۆتكەن ۋەقەلەرنى بايان قىلدى. پادشاھ خەزىنىدارنىڭ سۆزىنى ئاڭلاش بىلەنلا دەرھال يۈز ئاتلىق،

ئەللىك پىيادە چاپارمەنگە بۇيرۇق چۈشۈرۈپ، دەللە ۋە مۇختار باشلىق پۈتۈن ئائىلە تاۋابىئاتلىرىنى باغلاپ ئېلىپ كېلىشنى تاپىلىدى. پادىشاھنىڭ پەرماننى ئاڭلىغاندىن كېيىن خەزىنىدار باشلىق يۈز ئەللىك كىشى چاقماق تېزلىكىدە ھېلىقى مەھەللىگە يېتىپ باردى. ئۇلار كۆردىكى، بۇ مەھەللىدە بەش بارماق بىلەن بەلگە سېلىنمىغان بىرمۇ ئىشىك قالماپتۇ، ھەممەيلەن بۇ ئەھۋالغا ھەيران قېلىشتى. قايسى دەرۋازىغا ئۇسۇپ كىرىشنى بىلەلمەي، ئىلاجسىز قايتىپ كېلىپ، ئەھۋالنى پادىشاھقا مەلۇم قىلدى. پادىشاھمۇ ئۇلارنىڭ مەلۇماتىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن بۇ ئىشتىن قاتتىق ئەجەبلەندى. بىر نەرسە دېيىشكە ئامالسىز قالدى. بۇلار بۇ يەردە تۇرۇپ تۇرسۇن.

ئەمدى ئىككى جۈملە سۆزنى دەللە ۋە مۇختارنىڭ يەتتە مەككار قىزى ۋە يەتتە ئوغرى كۈيئوغۇللىرى بىلەن بىللە قولغا چۈشۈپ، ھەرقايسىسى ئۆزىنىڭ قىلغان ـ ئەتكەنلىرىگە يارىشا جازالىرىنى تارتىپ، دار ئۈستىدە جان بەرگەنلىكىنى ئاڭلاڭ.

ئەلقىسسە، پادىشاھنىڭ خەزىنىدارى بىلەن مۇلازىملىرى كېلىپ، بۇلارنى تاپالماي قايتىپ كەتكەندىن كېيىن دەللە مۇختارغا:

ـــ ئەي ۋاپادار ئېرىم، ئەمدى بىزلەرنىڭ بۇ شەھەردە تۇرۇۋېرىشىمىز ئاقىلانىلىك ئەمەس، نېمە بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، تېزدىن سەپەر جابدۇقلىرىنى ھازىرلاپ، شام تەرەپكە كېتىۋالمىساق، بۇ شەھەردە خاتىرجەملىكىمىز قولدىن

كېتىپ قالىدىغان ئوخشايدۇ، — دېدى.

— راست ئېيتىسەن، — دېدى مۇختار دەللەدىن بۇ سۆزنى ئاڭلاش بىلەنلا، — ئۇنداق بولسا، سەپەر ھازىرلىقىنى قىلايلى.

ئۇلار شۇ كۈنى كەچكىچە چېپىپ يۈرۈپ، يول ئۈستىدە كېرەك بولىدىغان ھەممە نەرسىنى تەييارلاپ، تەق قىلىپ قويدى. كەچ كىرگەندىن كېيىن مۇختار دەللە بىلەن مەسلىھەتلىشىپ دېيىشتىكى:

— ھەرھالدا بۇ كېچىلىك ئۆمرىمىز بىكار ئۆتمىسۇن. بىزنىڭ سەپەر مۇشەققىتىنى تارتىشىمىزغا مۇشۇ شەھەر سەۋەبچى بولدى، شۇڭا يول خىراجىتىنىمۇ مۇشۇ شەھەردىن ئېلىش لازىم.

شۇنداق قىلىپ ئۇلار ھەييارلىق ئەسلىھەلىرى بىلەن قوراللىنىپ كوچىغا چىقتى. ئۇلار كېتىۋېتىپ، بىر چوڭ ئىمارەتكە كۆزى چۈشۈپ قالدى. ئىككىسى ئارغامچا تاشلاپ تامدىن ھويلىغا چۈشتى. ھەر تەرەپكە قارىغانىدى، ئويغاق ئادەمدىن ھېچ ئەسەرمۇ كۆرۈنمىدى. ئىككىسى خاتىرجەم ھالدا بىر ئۆيگە كىرىپ، ھەر تۈرلۈك قىممەت باھا كىيىم - كېچەكلەر ۋە ئالتۇن - كۈمۈش جابدۇقلاردىن خالىغانچە ئېلىپ يولغا چۈشتى.

دەللە بىلەن مۇختار ئوغرىلىققا چۈشكەن بۇ قورۇ پادىشاھنىڭ باش ۋەزىرى سەئىدنىڭ قەسرى ئىدى. باش ۋەزىر سەئىد كېچىلىرى چىراغمۇ ياقماستىن، خەلقتىن مەخپىي ھالدا

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

تەگرىگە تائەت ـ ئىبادەت قىلاتتى. شۇڭا، بۇگۈن ئۇ ئوغرىلار كېلىش بىلەنلا سېزىۋالدى. دەللە بىلەن مۇختار ئالغان نەرسىلىرىنى كۆتۈرۈپ ماڭغان ھامان سەئىدمۇ ئۇلارنىڭ ئارقىسىغا چۈشۈپ، يىراقتىن ئەگىشىپ ماڭدى، بىرھازا ماڭغاندىن كېيىن ئوغرىلار بىر ھويلىغا كىرىپ كەتتى. سەئىد شۇئان تۈيدۈرماستىن ھويلىنىڭ تېمىغا بەلگە سىلىپ قويدى. ئاندىن بۇ قورۇنىڭ بەزى بەلگىلىرىنى ئوبدان زېھنىگە ئېلىۋېلىپ، خاتىرجەم ھالدا ئۆيىگە قايتىپ كەلدى ـ دە، تائەت ـ ئىبادەتكە مەشغۇل بولدى. تاڭ ئاتقاندىن كېيىن سەئىد نامىزىنى ئادا قىلىپ بولۇپ، پادشاھنىڭ ھوزۇرىغا باردى. سەئىد پادشاھقا سالام بەجا كەلتۈرگەندىن كېيىن كېچە بولغان ۋەقەنى بايان قىلدى. پادشاھ باش ۋەزىر سەئىدنىڭ سۆزىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن ئىككى يۈزگە يېقىن ئاتلىق ۋە پىيادە لەشكەرلەرگە سەئىدنى باش قىلىپ، ئوغرىلارنى تۇتۇشقا ئەۋەتتى. ئۇلار چاقماق تېزگىلىدە يېتىپ بېرىپ، بۇ مەككار ئوغرىلارنىڭ ھويلىسىنى شۇنداق مۇستەھكەم قورشىدىكى، ئۇنىڭ ئىچىدىن ئۇچار قاناتلارمۇ چىقىپ كېتىشكە پېتىنالمايدىغان بولدى. ئۇلار قانچە ھىيلە ئىشلەتكەن بولسىمۇ، لېكىن قۇتۇلۇش چارىسىنى قىلالمىدى. سەئىد باشلىق ئەسكەرلەر مۇختار بىلەن دەللەنى ۋە ئۇلارنىڭ يەتتە قىز، يەتتە كويۇئوغلىنى تىرىك قولغا چۈشۈرۈپ، چەمبەرچاس قىلىپ شۇنداق باغلىدىكى، ھېچبىرىنىڭ قىمىرلاشقا ماجالى قالمىدى. ئۇلارنىڭ ئۆيلىرىنى پېچەتلەپ،

ئۆزلىرىنى پادىشاھنىڭ ئالدىغا ئېلىپ كەلدى. پادىشاھ بۇلارنى بىر تەرەپ قىلىش ھوقۇقىنى سەئىدكە تاپشۇرۇپ:

— جانابىي باش ۋەزىر، بۇلارنى قانداق قىلىشنى خالىسىڭىز، شۇ بويىچە قىلىڭ، — دېدى.

شۇ ئەسنادا بۇ ۋەقەدىن خەۋەر تېپىپ يېتىپ كەلگەن سەركەردە مۇختارغا پۈتۈن كۈچى بىلەن بىر تەستەك سالدى.

— ئەي ئىپلاس، — دېدى سەركەردە غەزەپ بىلەن، — ئاخىر قولغا چۈشتۈڭمۇ؟! سەن ماڭا نېمە قىلغۇلۇقلارنى قىلدىڭ، بېشىمغا نېمە كۈلپەتلەرنى سالدىڭ؟! ئەمدى مانا سەندىن بىرگە ئون قىلىپ ھېسابىنى ئالمايدىغان بولسام!

بۇنىڭ ئۈستىگە جاۋاھىرپۇرۇش يېتىپ كېلىپ، دەللەلنىڭ چېچىدىن تۇتتى.

— ئەي لەنتى، — دېدى جاۋاھىرپۇرۇش، — سەن بىر كورنى ۋاستە قىلىپ تۇرۇپ، مېنىڭ تالايلىغان جاۋاھىرلىرىمنى بۇلاپ كەتكەنىدىڭ. ئۇنى قەيەرگە يوشۇردۇڭ؟ سەن جەھەننەمگە سەپەر قىلىشتىن بۇرۇن ئۇنى قويغان جايىڭنى دەپ بەرمىسەڭ، مېنىڭ بۇ بايلىقىم زايە بولۇپ كېتىدۇ. تېز ئېيت!

جاۋاھىرپۇرۇشنىڭ سۆزىنى ئاڭلىغان پادىشاھ دەللەلگە:

— ئەي مەلئۇن، سەن ھەممە ئەلنى قاقشىتىپ، پۈتكۈل خەلقنى خانىۋەيران قىلىشقا خۇدادىن قورقمىدىڭمۇ؟! بۇ كىشىنىڭ جاۋاھىرلىرىنى قەيەرگە يوشۇردۇڭ؟! — دېدى.

دەللەل يەنە ھىيلە ئىشلىتىشكە باشلىدى.

— ئەي كەرەملىك پادشاھىم، — دېدى ئۇ يىغا ـ زار قىلغان ھالدا، — ئۆمرىڭىز ئۇزۇن بولسۇن، تاجى دۆلىتىڭىز ئەبەدىي مۇستەھكەم بولسۇن. كەمىنە بىر ناتىۋان ئايالمەن، ئۇنداق خىيانەتكار خوتۇنلاردىن ئەمەسمەن. كۈندۈزلىرى روزا تۇتۇپ، كېچىلىرى تائەت ـ ئىبادەتكە مەشغۇل بولۇش بىلەن ئۆمۈر ئۆتكۈزگەنمەن. نەچچە قېتىم ھەج تاۋاپ قىلىپ، ئۇلۇغ بەيتۇللانى كۆزلىرىمگە تالاي قېتىم سۈرتكەنمەن. كۆڭلىرىمنى تەقۋادارلىق ۋە پاكلىق بىلەن ئۆتكۈزۈپ، ئۇلۇغ تەڭرىنىڭ رەھمىتىگە ئىگە بولۇشتىن ئۈمىد كۈتۈپ كېلىۋاتقان بىر بىچارە ئاجىز بەندىمەن. مېنى ئۆلۈمگە بۇيرۇسىڭىز تامامەن ناھەق بولىدۇ. چۈنكى مەن تامامەن گۇناھسىزمەن، پۈتۈن ئۆمرۈم ئىچىدە ئادەم تۇگۇل، ھەتتا بىرەر چۈمۈلىگىمۇ زىيان يەتكۈزۈپ باقمىغان مۆمىن بەندىمەن...

— بولدى، بەس !!! — دېدى پادشاھ غەزەپ بىلەن ۋارقىراپ.

شۇنداق قىلىپ پادشاھ ۋە باش ۋەزىر سەئىد ئۇلارنى قانچە قىيىن ـ قىستاققا ئالغان بولسىمۇ، لېكىن يوقالغان مال ـ مۈلۈكلەردىن بىرەرىنىمۇ مەلۇم قىلمىدى. ئاخىر پادشاھ پەرمان چۈشۈرۈپ:

— بۇ بەدتىبەختلەرنىڭ ئۆيىگە بېرىپ ھەركىم ئۆزىنىڭ يوقالغان مال ـ مۈلكىنى ئېلىۋالسۇن، — دېدى.

سەركەردە، جاۋاھىرپۇرۇش، خەزىنىدار ۋە باش ۋەزىر سەئىد قاتارلىق نۇرغۇن كىشىلەر بېرىپ، ئۆزلىرىنىڭ يوقاتقان دەپىن ـ

دۇنيالىرىنى تېپىۋالدى. لېكىن يەنە نۇرغۇن بايلىق ئىگە ـ چاقىسىز هالدا ئېشىپ قالدى. پادشاھ بۇ ئاشقان مال ـ مۈلۈكنىڭ ھەممىسىنى سەئىدكە بۆيرۇپ بەردى.

ئاندىن كېيىن ھەيۋەتلىك دار ياسىتىپ، دەللە ۋە مۇختار باشلىق بۇ ئون ئالتە زىياداشنى، ھەرقايسىسىنى ئۆزىنىڭ جۈپتى بىلەن دارغا ئاستى. سانسىز كىشىلەر يىغىلىپ، بۇ مەلئۇنلارغا تاش ۋە كېسەكلەرنى شۇنداق ئاتتىكى، ئۇلارنىڭ پۈتۈن بەدەنلىرى پارە ـ پارە بولۇپ، جانلىرىنى ئەزرائىلغا تاپشۇردى.

بېيت:

ئەي، يامانلىقنى كەسىپ قىلغان كىشى،
بولسۇن ئىبرەت ساڭا بۇلار كەچمىشى.

图书在版编目(CIP)数据

戴丽拉与木赫塔尔：维吾尔文 / 朱乃依提·拜克日整理. —— 乌鲁木齐：新疆美术摄影出版社：新疆电子音像出版社，2011.3
(享受少儿名著丛书. 第3辑)
ISBN 978-7-5469-1444-2

Ⅰ.①戴… Ⅱ.①朱… Ⅲ.①儿童文学-叙事散文-中国-当代-维吾尔语(中国少数民族语言) Ⅳ.①I287.6

中国版本图书馆CIP数据核字(2011)第035763号

丛 书 名	享受少儿名著丛书 - 3 (1)
书　　名	戴丽拉与木赫塔尔
策　　划	艾则孜·阿塔吾拉·萨尔特肯
整　　理	朱乃依提·拜克日
责任编辑	买哈巴·铁外库
责任校对	古丽巴哈尔·托合塔木
特约校对	阿不都热依木·阿不力米提
封面设计	努尔买买提·吾买尔
出　　版	新疆美术摄影出版社 新疆电子音像出版社
地　　址	乌鲁木齐市西虹西路36号
邮　　编	830000
发　　行	新疆新华书店
印　　刷	新疆新华华龙印务有限责任公司
开　　本	880×1230mm 1/32
印　　张	3.75
版　　次	2011年3月第1版
印　　次	2011年3月第1次印刷
书　　号	ISBN 978 - 7 - 5469 - 1444 - 2
总 定 价	165.00元 (全10册)

(书中如有缺页、错页及倒装请与工厂联系)

مۇقاۋىنى لايىھەلىگۈچى: نۇرمۇھەممەد ئۆمەر ئۇچقۇن

ياش - ئۆسمۈرلەرنىڭ كىلاسسىك ئەسەرلەردىن بەھرىلىنىش مەجمۇئەسى - 3

دەلىلە ۋە مۇختار

گۈل ۋە بۇلبۇل

كارۋان

شىرزات ۋە گۈلشات

مەنتىقۇتتەير

مۇھەببەتنامە ۋە مېھنەتكام

دانىشمەن ئوغۇل

بەھرام - دىلئارام

لىسانۇتتەير

يۇسۇف - زۇلەيخا

12.00

ISBN 978-7-5469-1444-2

9 787546 914442 >

总定价:165.00元 (全10册)